biyografi



BENITO MUSSOLINI

Hazırlayan
İhsan DİNÇ

KASTAŞ YAYINLARI

Faşist Rejimin Lideri

BENİTO

MUSSOLİNİ'nin

Biyografisi

İktidara gelişi, Yükselişi

Hazin sonu

İHSAN DİNÇ

BENITO MUSSOLINI

KASTAŞ YAYINLARI
Himaye-i Etfal Sokak No: 6
Dr. Orhan Bey İşhanı, Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 520 59 70 Fax: (0212) 511 36 68

Önsöz

İtalyan devlet adamı Benito Mussolini (1883-1945) bir demircinin oğlu olarak, İtalya'da bir köy olan Predappio'da dünyaya geldi. Aslında yaşamında hiçbir unsur onu ileride faşist bir diktatör haline getirecek gibi görünmüyordu. Belki de onun en itici gücü yoksulluktu.

Benito Mussolini okulu bitirdikten sonra öğretmenlik yaptı. Askerlik görevini yapmamak için İsviçre'ye gitti ve orada öğrenim gördü. Yapı işlerinde çalıştı, grevler düzenledi ve hapse girdi.

1904'de İtalya'ya döndü ve askerliğini yaptı. Sosyalizm yanlısıydı. İtalya'nın Batı Trablus savaşına karşı çıktı (1911-12).

Milano'da yayımlanan sosyalist bir gazetenin başyazarı oldu. 1914'te başka bir gazete çıkartarak, İtalya'nın İtilaf devletleri ile birlikte olması gerektiğini savundu. Bu düşüncelerinden dolayı sosyalist partiden çıkartıldı.

1915'te savaşa girdi ve yaralandı. İyileştikten sonra yeniden gazetesinin başına geçti ve eylemleri ile halkın moralini güçlendirmeye devam etti (1917).

İtalya'da savaş sonrası yoksulluk artmış, düzen de bozulmuştu, komünistler de eylemlerini çoğaltıyorlardı. Mussolini de bunu fırsat bilerek ileride onu Faşist İtalya'nın diktatörü yapacak olan ilk faşist topluluğu kurdu (1919). Siyasi programında cumhuriyetçi sosyalist ve milliyetçi unsurlar bir aradaydı. Milano'dan milletvekili seçildi (1921) ve Faşist parti şefi (Duçe) olarak, resmi ve özel kuruluşlar tarafın-

dan desteklendi. "Kara Gömlekliler" adı altında vurucu bir güç kurdu. Faşistler, sosyalistlere, liberallere ve grevcilere karşı şiddet eylemlerine giriştiler.

Mussolini zenginlerden ve işadamlarından destek gördü. Kara Gömlekliler 1922'de sosyalistlerin ilan ettikleri genel grevi kırdılar.

Mussolini, taraftarları ile Roma üzerine yürüyerek, güç gösterisinde bulundu (1922). Kral Viktor Emmanuele tarafından başbakanlığa getirildi ve meclisten tam yetki aldı (25 Kasım). Yeni seçim kanununa göre 1924'te yapılan milletvekili seçimlerini kazandı. Mussolini, faşist olmayan partileri ve sendikaları kapattı ve 1925'te diktatörlüğünü kurdu.

Mussolini aşırı hırslıydı ve övünmeyi, gülünç duruma düşecek kadar severdi. İktidarı ele geçirmek için her türlü oyunu yapmaya hazırdı. "Mussolini kendi talihini kendisi yaratmış, yükselişi de her tarafı kaplayan yaban otları gibi gelişti" (J. Günther).

Siyasete önce sosyalizm ile başlayarak, varlıklı sınıflara dayandı. Tanrı'ya inanmazken, daha sonra Kilisenin desteğini aradı. Fakat bu siyasi değişmeler karşısında, zaman zaman taraftarlarının bile desteğini kaybetti. Kendini gösterişli siyasi toplantılara verdi. Kimseyi dinlemiyor, ülkesi için çok zararlı olabilecek kararlar da veriyordu. Mussolini, içeride siyasi gücünü arttırdıktan sonra dış politikaya yöneldi. Avrupa'da sınırların yeniden düzenlenmesini isteyen devletlere önderlik yapmak istedi. İleride müttefik olacağı Almanya'ya karşı çıkarak, Fransa ile anlaştı (1935). Aynı yıl Etiyopya'ya karşı taarruz düzenledi, ancak Milletler Cemiyeti'nin uyguladığı ekonomik zorluklar ve İtalyan ordusunun Afrika'da karşılaştığı zorluklar nedeniyle savaşı bıraktı (1936). Avrupa'da yayılan Bolşevizm tehlikesine karşı duyulan düşmanlık ve İtalya iç savaşında sağ cephenin güçlenmesi İtalya ve İspanya'yı birbirine

yaklaştırdı. İtalya ve Almanya arasında Mihver Devletleri anlaşması kuruldu (1936).

Mussolini, Almanya ile anlaşarak Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmak istiyordu. Akdeniz havzasında bulunan Nis, Korsika, Tunus, Cibuti ve Türk topraklarının bir kısmını almak istedi. Bu konuda onu cesaretlendiren, Hitler'in Avusturya'yı ve Çekoslovakya'yı ülkesine katması oldu (1939). Arnavutluk'u ele geçirdi. İtalya'nın askeri ve ekonomik hazırlıklarının tamamlanmadığı-nı bahane ederek önceleri Almanya'nın yanında İkinci Dünya Savaşı'na girmek istemedi. Ancak Almanların Fransa'yı istila etmelerinden sonra, ülkesindeki büyük muhalefete rağmen, savaşa girdi (1940). İtalya, Almanya'nın müttefiki değil, uydusu oldu. İtalyanlar savaştan büyük zarar gördüler. Afrika'daki sömürgelerini de kaybettiler. Birçok İtalyan askeri Rus cephesine gönderildi. Bu uygulamalar İtalya'da Mussolini'nin, kendi taraftarları tarafından bile çok ağır eleştiriler almasına neden oldu. Mussolini, İtalyan ordularının yenilgilerinden sorumlu tutuldu, yetkilerini de Krala bırak-ması istendi: Mussolini Kralla görüşmeden çıkarken, emniyetinin sağlanması bahanesi ile tutuklandı (1943).

Mussolini, bir Alman paraşütçü birliği tarafından kurtarıldı. Hitler'in idaresinde "İtalya Sosyal Cumhuriyeti"ni kurdu. Kendisini deviren faşist liderleri ve damadı Kont Ciano'yu idam ettirdi (1943).

Almanların yenilgiye uğraması sonucunda Mussolini, İsviçre'ye geçmeye çalışırken Como Gölü yakınlarında İtalyan partizanları tarafından yakalanarak, kendisini terk etmek istemeyen metresi Claretta Petacci ile birlikte idam edildi (1945).

Mussolini'nin fırtına dolu bir yaşantısı oldu. Mussolini'nin biyografisini yazarken bu özelliklere

dikkat etmeye çalıştım. İngiliz gazeteci W. Sperco'nun bize aktardığı toplantı tutanaklarından ve Mussolini'nin konuşmalarından faydalandım. Mussolini hakkında zaten tarih ve İtalyan halkı çoktan hükmünü vermiş bulunuyor. Belki de Mussolini hakkında en ağır hükmü de kendi taraftarları ve akrabaları vermiştir. Bu yüzden Mussolini'yi yargılamaktan çok, onu kendi sözleri ile zaman zaman sahne önüne çıkarttım, tıpkı Roma'daki sarayının balkonunda, İtalyan halkının önüne çıktığı gibi. Ama arka planda sözleri ile gerçekler arasındaki çelişkileri vurguladım. Bu çalışmamda en çok karşılaştığım zorluk da, elimdeki kaynakların İngiliz yazarlardan gelmesiydi. Oysa Mussolini'nin İngiliz karşıtı olduğu kadar, İngilizler de kendisini küçümsüyorlardı. Bu nedenle yaptığım araştırmanın sonucunda gülünç ve hırslı bir Mussolini ortaya çıktı. Bu etkiyi biraz hafifletmek için E. Ludwig gibi Alman kaynaklarına başvurdum. Mussolini'nin E. Ludwig ile yapmış olduğu sohbetlere yer verdim. Böylece Mussolini'yi, İngilizlerin küçümsemelerinden biraz kurtarmış oldum Ancak bu dönemde yapılan sohbetler Mussolini'nin yıldızının parladığı zamanlardı, bu da doğal olarak sohbetlere yansıdı. Belki de İtalyanca bilseydim Mussolini hakkında daha farklı bir portre çizebilirdim. Ancak Mussolini yine de insana çok farklı gelmiyor. O bir diktatördü, şiddeti ve ölüm cezasını da sık sık kullanıyordu. Sorumluluk kabul etmediği olayların bile ona yarar sağladığı biliniyor. En kötüsü de, ülkesini, kendi halkının ve ordusunun isteği dışında, Almanya'nın yanında kazanılması imkansız bir savaşa sürüklemesi oldu. Üstelik ülkesinin Almanlar tarafından ezilmesine de izin verdi.

Bu araştırmanın sonucunda, öyle zannediyorum ki bu sefer Mussolini hakkındaki en doğru kararı KASTAŞ Yayınlarının okurları verecektir.

İÇİNDEKİLER

I. BENİTO'DAN DUÇE'YE

Mussolini'nin ilk gençlik yılları 13
Mussolini'nin ilk gazetecilik yılları (1911-17) 14
Mussolini cephede (1915) 16
Savaş sonrası kargaşa 17
Mussolini'nin faşizme geçişi 20
Faşistlerin iktidara gelişi 24
Başbakan Facta döneminde Mussolini'nin yükselişi .. 26
Roma'ya iktidar yürüyüşü 33
Mussolini dış siyasette emperyalizmi savunuyor 35

II. DUÇE

Duçe'nin ilk iktidar günleri 38
Dış politikada entrikalar 40
Matteotti olayı ve diğer karanlık işler 42
Faşist iktidar 44
Muhalefetin ezilmesi 44
Mussolini'nin adamları 47
Roma demetlerin altında 53
Duçe'nin örnek aldığı kişiler:
Garibaldi ve Napolyon 57
Etiyopya Savaşı (1935-36) 59
İspanya İç Savaşı (1936-37) 64
Mussolini – Hitler ittifakı 66

III. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI (1939-45)

Mussolini yeni bir savaşa hazırlanıyor (1939) 71
Ve İtalya savaşa giriyor (1940) 78
Mussolini Fransa ve Yunanistan'a karşı savaş ilan ediyor (1940) 83
Afrika'da yenilgi (1940) 88
İspanya'nın tutumu ve diğer gelişmeler (1940-41) 89
Claretta Petacci 91
Kont Galeazzo Ciano(1903-43) 94
Roma ve Mussolini'nin imparatorlukları (1940-44) .. 97

IV. FAŞİST İTALYA'NIN SON GÜNLERİ (1943-45)

Hitler Duçe'yi savaşa devam etmesi için ikna ediyor. 101
İtalya'da Almanlara karşı muhalefet başlıyor..... 105
İtalyanlar ve Almanlar arasındaki gizli savaş..... 107
Mussolini Kral ve Büyük Faşist Konseyi karşısında zor durumda (1943) 109
Mussolini'nin Kralın emri ile tutuklanması..... 114
Tutuklu Mussolini 117
Faşist önderler kaçıyor 123
Donna Rachele ve Edda Ciano o günleri anlatıyor 125
Tutuklu Mussolini yeni yerinde 128
Mussolini'nin Alman savaş pilotları tarafından kurtarılması 130
Mareşal Cavallero'nun kuşkulu ölümü..... 132
Mareşal Badoglio 133

V. DUÇE'NİN SON GÜNLERİ (1945)

Mussolini'nin iktidara dönüşü..... 138
Verona duruşması 143

Muhaliflerin son geceleri ve idamları 145
Edda Ciano'nun çilesi 147
Salo cumhuriyetinin son günleri 152
Mussolini'nin son günleri 155
Yakalanan Mussolini halkın önünde hesap veriyor 160
Como gölünün kenarında idam 164

VI. BENİTO MUSSOLİNİ

Mussolini'nin kişiliği 167
Mussolini ve kadınlar 170
Mussolini'nin ailesi 172
Mussolini'nin basın ile olan ilişkileri 172
Mussolini ile E. Ludwig'in
görüşmelerinden seçmeler 173
Yoksulluğun okulu 176
Askerliğin ve gazeteciliğin okulu 178
Tarihten alınan dersler 182
Büyük değişmeler 187
İktidar yollarında 190
İnsanlar nasıl idare edilirler 192
Kitleler 196
Diktatörlüğün zararları 197
Avrupa ve yabancı ülkeler hakkında 198
Faşizm hakkında 200
Roma ve kilise 200
Diğer konular 201
Kronoloji 202
Kaynakça 204

I

BENİTO'DAN DUÇE'YE

Mussolini'nin İlk Gençlik Yılları

"Kendi hayatımdan bir şaheser yaratacağım. Tam bir İtalyan'ım. Latinliğin etkisine inanıyorum".

Benito Mussolini

29 Temmuz 1888'te, Romagna'da bir köy olan Dovia di Predappio'da dünyaya geldi. Babası bir demirci, annesi de bir ilkokul öğretmeniydi. Köyün anarşisti olarak bilinen babası devrimci bir sosyalistti, annesi de, birçok büyük adamların anneleri gibi olağanüstü yetenekleri olan bir öğretmendi. Mussolini'nin ilk yılları yoksulluk içerisinde geçti. Babası Alessandro oğluna, İmparator Maximilian'ın idam ettirdiği Meksikalı devrimci Benito Juarez'in anısına Benito adını verdi. Benito yirmi yaşına gelinceye dek kahvenin tadını hiç almadı. Yatak niyetine saman yığınlarında çok yattı. Bunları unutmayan Mussolini sık sık doğduğu köye geri dönecek ve çevresinde model olacak bir çiftlik yaptıracaktı.

Babasının bir demirci olmasına rağmen, ailesi kuşaklar boyunca çift sürdü. Mussolini bir köylüler topluluğuna şu sözleri söyledi: "Eski kağıtları karıştırmayı sevenler, atalarımın asil doğumlu olduklarını keşfetmekle, beni hoşnut edeceklerini sanıyorlar. Bu yüzden onlardan araştırmalarını bırakmalarını istedim. Bütün atalarım, daha öncekiler de dahil olmak

üzere, toprağı sürdüler ve bu konudaki tüm kuşkuları dağıtmak için eski çiftliğim duvarına bir levha astırdım, üstüne de birçok Mussolini kuşağının, kendi elleri ile toprağı sürdüklerini yazdırdım".

Babasının din adamlarına karşı olmasına rağmen, Benito, annesinin ısrarı ile dini bir okula gitti. Sonra da özel dersler ile eksiklerini tamamladı. Askerliğini yapmamak için (evet, yanlış okumadınız) İsviçre'ye kaçtı. Bütün bunları da on dokuz yaşında iken yaptı. Bir çikolata fabrikasında duvar ustası ve işçi olarak çalıştı, sık sık aç kaldı ve bir parkta piknik yapmakta olan iki İngiliz bayandan yiyecek bile çaldı. Geceleri de sosyalizm ile ilgili eserler okuyordu. Ortalığı karıştırıyor, polis ile de başı sık sık derde giriyordu. İsviçre'nin her kantonunda tutuklanıyor, bir süre sonra da diğerine sürülüyordu. Benito, İtalya ve İsviçre'de, toplam on bir kez tutuklandı.

Hapishaneden nefret etti; tecrit edilmenin rezilliğinden ve rahatsızlığından çok acı çekti. Bir kez Cenevre polisi tarafından parmak izleri alındı; o günden beri İsviçre'den nefret etti. Mussolini'nin Uluslar Ligi'nden nefret etmesinin bir nedeni de, kısmen gençliğinde Cenevre'de, hapishanede gördüğü kötü muamele olabilir.

Mussolini gençliğinin bir kısmını küçük hapishane hücrelerinde geçirdi. Bu onda, sonradan küçük alanlardan kaçma eğilimini yarattı. Mussolini çalışma odası olarak, hep sarayların geniş odalarını tercih edecekti.(J.Gunther,E.Ludwig)

Mussolini'nin İlk Gazetecilik Yılları

1904'te İtalya'ya dönen Mussolini, yirmi bir yaşından itibaren on sene boyunca, tam anlamı ile kıpkızıl bir sosyalist oldu. "Kardinal'in Metresi" adında başarısız bir eser yazdı. 1909'da, "La Lotta di Classi" (Sınıfların Mücadelesi) adında, kendisinin

sosyalistler ve devrimcilerin arasında bilinmesine yol açan bir gazete kurdu. 1912'de de "Avanti" (İleri) gazetesinin editörü oldu.

O yıllarda, Avusturya'da geçirmiş olduğu günlerin etkisi ile ulusalcılığa doğru bir eğilim gösterdi. Mussolini Avusturya'da iken, polis tarafından tutuklanmış ve sürülmüştü. Kendisinin, o yıllarda, hapishaneden çıkmasını sağlayan Ellenbogen adında, Viyanalı bir sosyalistti. Aynı Ellenbogen, yirmi beş yıl sonra, Avusturya'daki Şubat "İhtilali"nde, Mussolini'nin Avusturya siyasetinin sonucu olarak tutuklanacaktı. Mussolini 1914'de, Romagna'da "kızıl bir devrimin" de öncülüğünü yaptı. İnsanları, Avrupa savaşının ortaya çıkmasını fırsat bilerek, büyük bir toplumsal hareket başlatmaya çağırdı. Daha sonraki yıllarda, o dönemde hararetli bir ulusalcı olduğunu iddia edecekti. Ama, o dönemde, Almanya'da ve Fransa'daki işçilere karşı uygulanacak olan savunma bütçelerini onaylayan ılımlı siyasetçilere de karşı çıkacaktı.

Yaklaşmakta olan büyük savaş Mussolini'nin toplumsal kariyerine darbe indirdi. Ulusalcılar ve sosyalistler İtalya'nın tarafsızlığını istiyorlardı; Mussolini müttefiklerin safında savaşa girmekten yanaydı. Mussolini, ulusal nedenlerden ve serüven tutkusundan dolayı, savaş istiyordu. "Avanti"nin editörlüğünü bıraktı ve sosyalist partiden de atıldı. Atılmasını isteyen arkadaşlarına şu psikolojik önsezide bulundu: "Sizler benden nefret ediyorsunuz, çünkü halen beni seviyorsunuz". Birkaç ay sonra "Popolo d'İtalia" (İtalyan Halkı) adında bir gazete çıkarttı. Bu gazete, İtalya'nın, Fransa'nın yanında savaşa girmesini isteyen Fransızlar tarafından finanse ediliyordu.

"Popolo d'İtalia", değişik dönemlerde, savaş yanlısı olan İngiltere, Rusya ve A.B.D. tarafından

destekleniyordu. Gazete, aynı zamanda, İtalya'nın savaşa girmesini isteyen zengin İtalyan iş adamları tarafından, özellikle Fiat ve diğer silah üreticileri tarafından destekleniyordu. Mussolini'nin özel yaşantısı bile değişmeye başladı, artık Milano'nun lüks lokantalarında görülüyordu. Bir dönemlerin savaş karşıtı Mussolini hararetli bir şekilde insanları savaşa çağırıyordu "savaş ve savaş arasında ayrım yapmalıyız" diyordu. "Suç işlemek ve suç işlemek, kan dökmek ve kan dökmek arasında ayrım yaptığımız gibi. Bizler, bir daha yerinden kalkmayacak mumyalar değiliz. Bizler insanız, yaşamasını bilen insanlarız ve az da olsa tarihin yaratıcılığına katkıda bulunmak istiyoruz".

Mussolini Cephede

Mussolini "Popolo d'İtalia" gazetesindeki bütün savaş yanlısı sözlerine rağmen, cepheye ancak 1916 yılının aralık ayında gitti. Siperlerde otuz sekiz gün kaldıktan sonra, bir subayın budalalığı yüzünden yaralandı. Onbaşı Mussolini, kıpkırmızı olmuş bir havan topundan ateş etmeye zorlandı, bütün itirazlarına rağmen top patladı, dört asker öldü ve sırtından kırk civarında yara aldı. Hastanede yedi ay kaldı. Resmi görüşün açıklaması bu yönde oldu.

Mussolini askere alındığı tarihten itibaren, Garibaldi usulü romantik savaş ve hızlı zafer söylentilerinin gerçek dışı olduğunu anladı. Bu savaşta, hayalini kurduğu kahramanlığa yer yoktu. O, cephelerin arasındaki sabit savaş yöntemlerini hiç aklına getirmemişti. Kısa sürede, gazetelerde yazdıklarının ne kadar yanlış olduğunu anladı. Ordu iyi silahlanmamıştı ve savaşa hazır değildi. Ancak hükümetin yetersizliğini öne sürerek işin altından çıkmasını bildi; hiçbir zaman savaş karşıtı veya zaferin çok kolay olacağına dair yazılarından dolayı kendini sorumlu tutmadı.

Mussolini'nin 1915-17 yılları arasında cephede geçen günleri, düşmanlarına göre, kayda değer günler değildi. Oysa Mussolini, sonradan anlattıklarına göre, Avusturya siperlerine bizzat atılmış ve içindekilere el bombaları atmıştı.

Aslında, siperlerde sefil bir yaşantı sürmüş ve "düşük zekalı askerlerle bir arada bulunmuştu", yine de moralini bozmadı. Hitler gibi onbaşı rütbesine getirildi ama Hitler'in almış olduğu Çelik Haç gibi bir madalya almadı. Ancak o bu madalyanın, gösterilen yarardan çok kıdeme bağlı olduğunu iddia etti ve daha yüksek bir rütbeye çıkmamış olmaktan yakındı. Bir subay yetiştirme kursuna katıldı ama, siyasi görüşlerinden dolayı atıldı ve sonunda astsubay oldu. Daha küçük kardeşi de orduda görev aldı.

Mussolini, savaşta başına gelen ve aslında hafif yaralanmasına yol açan el bombası olayından kendine iyi pay çıkartmasını bildi, bu kendi deyimi ile "hayatının en güzel anıydı". Olay faşist propagandanın malzemesi haline geldi. Bir başka resmi biyografisinde, kendisi cepheyi terk edince, İtalya için savaşın kötüye gitmeye başladığı iddia edildi. Daha sonradan binlerce kişi yaralı Mussolini'yi hastaneye sırtlarında taşıdıklarını iddia edeceklerdi. Mussolini hastanede, yaraları tedavi edilirken anestezi istemediğini anlatacaktı. Üstelik Avusturyalı düşmanları da hastanede yattığını öğrendiklerinde, hastaneyi bombalayarak onu öldürmeye çalışmışlardı: Bunların hepsi Mussolini'nin anlatmaktan hoşlandığı, doğruluğu kuşku götürür hikayeleriydi.

Savaş Sonrası Kargaşa

Mussolini ve çevresi, barışın İtalya'ya getirdikleri karşısında hayal kırıklığına uğradılar. 1919'da İtalya'nın durumu içler acısıydı. Sosyalist partiler halkın sefaletinden ve huzursuzluğundan sık sık söz

ediyorlardı ve Rusya'daki devrimin etkisindeydiler. Orlando hükümetinin de güçsüzlüğünden yararlanarak halkı greve, sabotaj yapmaya ve isyan etmeye teşvik ediyorlardı.

Eski muharipler, itibarlarına layık olmayacak şekilde, savaştan ayrıldılar. Ülkelerine döndüklerinde de iş bulmakta çok zorlandılar. Kendilerine toprak vaad edilen köylüler sadece ürünlerinin satılmadığını ve savaş öncesinden daha kötü bir duruma düştüklerini gördüler. Ülkesine dönen her asker savaşın onu yapanlar için büyük bir aldatmaca olduğunu düşünüyordu. Eski muharipler yöneticilere karşı hınç duyuyor, onları zaferden pay çıkartamayacak kadar yeteneksiz olmakla suçluyorlardı. 1919'dan önce gençliğe savaşmak azmi, özveri ve cesaret gibi değerler aşılanmış ancak gelişmeler bu değerlerin gerçekleşmesine engel olmuştu.

Mussolini bütün olanların farkındaydı ve Moskova'nın propagandasının etkisindeki işçi kitlelerinin de hoşnutsuzluğunu duyuyordu. Mussolini devrimci olmasına rağmen, özellikle komünist bir devrime tamamı ile karşıydı. Bu ona göre İtalya'nın yıkılması demekti.

Mussolini bu kargaşadan yeni bir siyasi hareket yaratma düşüncesindeydi; "eski muharip" hareketi ile halk hareketini bir hareket halinde birleştirmeyi düşünüyordu. Mussolini baştan sorunu ortaya koydu:

"Bizler, parti kartlarına sahip insanların sürüsü gibi devrimi beklemek zorunda değiliz. Biz, 1914'te kalmış beyinler gibi devrimden korkmuyoruz. Biz, zaten 1915'te devrimi gerçekleştirdik".

Bu sözlerle hem eski muhariplere hitap ediyor, hem de "her şeyin değişmesini" isteyen yoksul İtalyanları unutmuyordu. Mussolini gazetesi

Popolo'nun bile adını değiştirdi. "Sosyalist Gazete", "Muhariplerin ve Üreticilerin Gazetesi" oldu.

Mussolini düzenden memnun olmayanları "Fascio" (Demet) adı altında gruplar halinde topladı: Ona göre "Fasciolar iki tehlike ile mücadele edeceklerdi; her türlü yeniliğe karşı olan sağ ve her şeyi yıkmak isteyen sol".

İlk aşamada beş yüz kişi topladı. "Fascio"ların ilk toplantısında yüz elliden az kişi vardı: Subaylar, yazarlar, öğrenciler, aşırı milliyetçilik ile militan sendikacılık arasında gidip gelenler. Bu kişiler ileride faşist birlikleri yaratacak olan ilk küçük nüve olacaktı.

Bu toplantılar basından gizli tutuldu. Kongreciler gizlice çalışıyorlardı. Herkes "Fascio"yu oluşturan bir, iki, üç arkadaş topladı. Yoğun bir propaganda faaliyeti başladı ve İtalyan şair-militan D'Annunzio'nun Fiume işgalinden de destek gördü. Gençlik topluca faşizme kaydoldu. İlk faşist kongrede 20.395 kişi kayıtlıydı. Bu sonuç altı ayda elde edilmişti.

İtalya'nın siyasi dağılışı hareketin yükselmesini sağlayacaktı. Büyük kentlerde insanlar birbirlerini öldürüyorlardı. Anarşi had safhadaydı, kışlalarda orduya saldırılıyor, subaylar güpegündüz sokaklarda saldırıya uğruyorlardı. Moskova'nın teşvik ettiği devrim karşısında, bakanlıklar arka arkaya düşüyordu. Ancona, Livorno, Milano ve Bolonya'da karışıklıklar oluyor, bir yığın ölü ve yaralı görülü-yordu. Devrimci önderler taşralarda üreticilerden ve toprak sahiplerinden zorla para ve mal topluyorlardı.

Roma'ya yapılan her şikayet boşunaydı. Bakanlar müdahale etmekten kaçınıyordu. Parlamentoda insanlar konuşmakla ve ortada fazla görünmemekle yetiniyordu. Hiç kimse önünü göremiyordu.

1920 yılında İtalya'nın metal işçileri federasyonu

mensuplarına fabrikaları işgal etme emrini verdi. Fabrikanın çatısına kızıl bayrak çekildi, müdür ve mühendisler aileleri ile birlikte rehin alındı. Savunma hatları kuruldu, siperler kazıldı, her şey kralın kuvvetlerine karşı koymak için hazırlandı. Fabrikalarda "Sovyet" modeline uygun teşkilatlar kuruldu, silah mağazaları soyuldu. Her şey büyük bir mücadele için hazırlanıyordu. Hükümet tepki gösteremedi, ve Cenova'da saldırıya uğrayan birlikler silahla karşılık verince yargılandılar.

Devrimcilerin karşısında sadece faşistler vardı. Onlar da kitle hareketlerinde bulunamayacak kadar az sayıda olduklarından, gerilla tarzı eylemleri tercih ediyorlardı. Bir yandan büyük toprak sahiplerini "Kızıl Zorba"lara karşı koruyorlardı, diğer yandan da dürüst insanları uygun bir propaganda ile etkilemeye çalışıyorlardı.

Faşistler propagandalarını iyi hazırlamış şiddet eylemleri ile destekliyorlardı. Sol devrimciler onları en büyük düşmanları gibi görüyorlardı. 1920 yılı boyunca faşistler ve devrimciler sürekli çatıştılar ve iki hareket de çok kayıp verdiler. Bu şiddet eylemlerinin sonucunda faşistlerin sayısı arttı.

Mussolini'nin Faşizme Geçişi

Savaştan sonra 23 Mart 1919 tarihinde Mussolini ilk faşist örgüt olan "Fasci di Combattimento"yu (Savaşçılar Birliği'ni) kurdu. Bu birliğe, çoğunlukla savaştan önce, kendisi ile beraber İtalya'nın savaşa girmesini isteyen insanları aldı. Halen bir sosyalistti ama partinin üyesi değildi. İlk programında savaş karlarının üstünden yüzde seksen beş vergi istedi. Burjuvaziye ve kapitalist soylulara güvenmiyordu.

"Fascio" kelimesi İtalyanca'da grup veya topluluk demekti; Mussolini için de bu topluluklar Roma İmparatorluğu'ndaki "Fasces"lerin karşılığıydı.

Faşistlerin sayısı Lombardiya'daki "Popolo d'İtalia" gazetesinin yerel muhabirleri ile artırıldı. Faşistler, önceleri bir parti gibi değil de bir milis görünümünü verdiler. Temel gücünü de aralarındaki eski askerlerden alıyorlardı. "Arditi" ismi ile bilinen bu askerler, ilk saflarda savaşmış gönüllülerdi. Mussolini şöyle yazacaktı: "Biz, savaştan sağ dönenler olarak İtalya'yı yönetme hakkını istiyoruz".

Faşist hareket hızla yayıldı. Hareketin kaynağı Almanya'da Hitler'i iktidara taşıyan hareket ile aynı özellikleri gösteriyordu: Eski askerlerin arasındaki işsizlik, demokratik hükümetlerin güçsüzlüğü, parlamentonun çürümüşlüğü, güçlü ulusal duygular, solda uluslararası sosyalizmin yarattığı düş kırıklığı. Mussolini güçlenmeye başlayınca, ordunun desteğini aldı, tıpkı Hitler'in Reichswehr (İmparatorluğun ordusu) tarafından desteklenmesi gibi. Onu endişe ile izleyen siyasetçiler hareketini satın almaya çalıştılar. Faşistler Almanya'da olduğu gibi, sanayicilerin de desteğini aldılar. 1919 yılında Mussolini'ye muhalif gazetelerden birisi olan sosyalist eğilimli "Avanti" gazetesinin matbaası tahrip edildi.

Mussolini, önce eylemin faşistler tarafından gerçekleştirildiğini inkar etti, ama kısa zamanda olanları savunarak, bunun faşist devrimin ilk tepkisi olduğunu iddia etti. Yüzlerce "arditi"den oluşan özel bir milis kurdu ve "Popolo d' İtalia" gazetesine askeri malzeme bile getirildi.

Francesco Saverio Nitti 1919 yılının haziran ayında başbakan olunca, faşistler ona, 1914-18 savaşına karşı çıktığı için karşı çıktılar. Faşistler zaten parlamentoya karşı çıkıyor, onu gereksiz bir idareci sınıfı gibi görüyorlardı, hiçbir parti, çoğunluğu elde edemediğinden, kabineler birbirleri ile mücadele eden değişik siyasi sınıfların birleşmesinden ibaretti. Mussolini yeni anayasal düzenlemeler-

den yanaydı, ulusal yaşantının değişik yönlerini idare edecek, teknisyenlerden oluşan küçük meclislerin kurulmasını öngörüyordu. Mussolini, daha önceleri gibi kanlı bir devrimden yana olmamasına rağmen, halen bir "kan banyosu"ndan söz ediyordu. Bütün söylentiler, onun bir darbe hazırladığı yönündeydi. Ancak 1919'daki, faşistlerin ünlü Fiume yürüyüşünü Mussolini değil, şair Gabriel D'Annunzio düzenledi. Bu yürüyüş İtalyan ordusundaki isyancı askerler tarafından gerçekleştirildi. Mussolini Fiume yürüyüşünü istemesine rağmen, sonuçları görmeden D'Annunzio'yu hemen desteklemedi. D'Annunzio, sonradan, Fiume'ye gelip savaşmadığı için Mussolini'yi, korkaklıkla suçlayacaktı. Ama "Popolo d'İtalia" gazetesi bu iddiaları örtbas etti. Faşistleri iktidara taşıyacak olan "Roma Yürüyüşü" de 1919'da, Fiume de D'Annunzio tarafından tasarlandı. "Roma Yürüyüşü"nün düşüncesi ulusalcılar, sosyalistler ve bazı anarşistler tarafından da desteklenmişti. Önderlerinin kararsızlığından bıkmış olan bazı faşistler de bu yürüyüşü desteklemişlerdi. Mussolini Fiume yürüyüşü için "Popolo d'İtalia" gazetesinin topladığı paraları kendi seçim kampanyası için kullanmasına rağmen, kendisinden kırk kat fazla oy alan sosyalistler karşısında kaybetti.

Mussolini, doğduğu köy olan Predappio'da, tek bir faşist oy alamadı. Bu neden ile Mussolini, muhaliflerine karşı oy sandığını kullanmaktansa, bomba ve silah kullanmayı tercih etti.

Mussolini, gayrı yasal yollardan silah sahibi olmasından dolayı, seçimlerden sonra başka faşist önderler ile birlikte tutuklandı. Ertesi gün, hükümetin bir emri ile serbest bırakıldı. Devlet yetkililerinin yasadışı faşist eylemleri cezasız bırakmaları belki de Mussolini'yi iktidara getiren nedenlerden birisi oldu. Aldıkları yenilgiden dolayı

hayal kırıklığına uğramış olan bir grup faşist, sosyalistlerin düzenlediği bir kutlama gösterisine bomba attılar (Bunların içerisinde Mussolini'ye yakın olan, Albino Bolpi, daha sonra sosyalist lider Matteotti'yi öldürmekle görevlendirilecekti). Milano Başpiskopos Kardinaline ve sosyalist belediye başkanına da, paketlenmiş birkaç bomba gönderildi. Arnaldo Mussolini bile, kardeşini bu eylemlerinden dolayı suçladı.

Faşist hareket istediği oy sayısını alamamıştı. Mussolini bile, gazeteciliği bırakarak, yazarlık yapmayı düşünüyordu. Ancak parlamentonun birkaç gruba bölünmüş olması işini kolaylaştırıyordu. Mussolini seçmenleri ikna etmekte başarılı olamamıştı, dolayısı ile D'Annunzio gibi kaba kuvvete başvurmayı tercih etti; faşistler sol bir hareket olarak başarısız olmuş ancak sağ bir hareket olarak daha başarılı olabilirlerdi.

Bir editör olarak Mussolini, yazılarını yirmi dakikada yazıyor ve çok az düzeltmeye ihtiyaç duyuyordu. Yazıları okuyucuyu düşündürmekten çok, harekete geçirmeye davet ediyordu.

İtalya'daki seçimlerin genel eğilimi solda olunca, Mussolini sosyalist olduğunu iddia ediyordu. Faşist hareket, içerisinde bulunduğu duruma göre esnek olmasını bilmeliydi, gerektiğinde "tutucu", gerektiğinde de "devrimci" olmalıydı, bazen mücadeleden bazen de işbirliğinden yana olmalıydı. 1920'de, Mussolini'nin D'Annunzio'nun Fiume yürüyüşüne vermiş olduğu destek, Balkanlarda daha güçlü bir İtalyan varlığından yana olanların desteğini kazandı. Bir sınır kenti olan Trieste'de Mussolini, İtalyanları İslavlara karşı şiddet eylemlerine teşvik etti. Trieste'de yapmış olduğu kısa bir ziyaret süresince, heyecanlı halk kitleleri ve üniformalı askerler tarafından alkışlandı.

1920-21 yıllarında, İtalya işçi hareketleri ile sarsıldı. İşçiler düşük aylıklara ve yaşam koşullarına karşı isyan ettiler. Mussolini önce "fabrikaların işgalini" destekler göründü. Kuzeydeki sanayi bölgesinde altı yüz bin işçi fabrika işgallerine başlamışlardı. Ancak sosyalist önderliğin zayıf olması nedeni ile işgal başarısız oldu. Bu da Mussolini'nin kitlelere hitap etmesini kolaylaştırdı. Ancak Mussolini'nin o yıllarda İtalya'yı Bolşevizm'den kurtardığı iddiasının aslı yoktu. Buna o dönemde İtalyanlar bile inanmıyorlardı.

Dış siyaset alanında Mussolini, İtalya'nın Adriyatik'teki haklarını savundu. Daha önceki görüşlerinin aksine, tüm Dalmaçya kıyılarının İtalya'nın güdümüne girmesi gerektiğini savundu. Bu konunun da Paris'teki barış konferansının gündemine getirilmesini istedi. Yeni Yugoslavya Krallığı'na karşı çıktı, ona göre Yugoslavya Hırvat, Sırp ve Sloven devletlerine bölünmeliydi, böylece İtalya'nın Balkanlardaki ilerleyişi kolaylaşacaktı.

Faşistlerin İktidara Gelişi

1921-22 yıllarında Mussolini, gitgide bir mafya babası gibi hareket etmeye başladı, üstelik de gazeteciliği elden bırakmıyordu. Mussolini'nin çeteleri birçok bölgede şiddet uyguladılar. Faşist önderler, şiddet yolu ile sosyalistleri ve diğer muhalifleri sindirdiler.

İtalya, gerilla tipi bir iç savaş ile çalkalandı. Mussolini, teoride halen bir sosyalist olduğunu iddia ediyordu, ama iktidara gelmek için bir düşmana ihtiyacı vardı; bu neden ile işçilere karşı, onları "kurtarmak" adına savaş açtı.

Seçimler olağanüstü bir şiddet ortamında oldu; yüzlerce insan öldürüldü ve resmi makamların göz yumdukları sindirmelerin sonucunda İtalya'nın bazı

bölgeleri faşistlerin kontrolüne girdi, ve diğer siyasetçiler toplantılarını yapamaz oldular. Faşistler, eylemlerinde, polisten destek ve yargıçlardan müsamaha görüyorlardı. Mussolini parlamentoya girmekle, hukuki açıdan, dokunulmaz olmuştu, "devleti şiddet yolu ile değiştirmek suçundan yargılanmayacaktı.

Mussolini yeni parlamentoya da şiddet uyguladı. Kendi adamları ile komünist bakan Misiano'ya saldırdı ve savaş kaçağı olduğu bahanesi ile onu binadan attırdı; faşistler kabinede silahlarını çektiler ve diğer bakanları da tehdit ettiler. Mussolini, birkaç ay önce Hıristiyanlığa karşı çıkmış ve Papanın Roma'yı terk etmesi gerektiğini söylemişti ama parlamentoya girince, kiliselerin ve dini okulların devlet tarafından desteklenmeleri gerektiğini savundu. Vatikan liberalizm ve sosyalizme karşı çıkmış olduğundan,artık aynı düşmanlara sahip olan Mussolini, Vatikan'ın yanında yer aldı.

Faşizmin herhangi bir programı olup olmadığını iddia etmek çok zordu. Mussolini hem asillere, hem demokratlara, hem devrimcilere, hem de karşı devrimcilere hitap etmek istiyordu. Faşizme ilk katılanlardan bazıları hareketten ayrılmak istiyorlardı, çünkü onlara göre faşizm prensipsiz, ahlaksız ve baskıcı bir yapıya doğru gidiyordu, toplumcu ideallerinden gitgide uzaklaşıyordu.

Mussolini, kabinede aşırı sağda yer almasına rağmen, faşistler, sosyalistler ve liberaller arasında bir koalisyondan yanaydı. O sırada Sarzana adında küçük bir kentte on iki polis memuru faşistleri durdurmuştu. Mussolini, Milano'da "şehir faşizmi"nin temsilcisiydi ve çok daha şiddetli olan "taşra faşizm"ine karşıydı, çünkü Sarzana'daki olaydan sonra faşizmin polis tarafından bastırılacağından korkuyordu. Mussolini, bu konuda toprak sahipleri

ile çatıştı, bu çatışma o kadar ileri boyutlara vardı ki faşizmin liderliği demek olan "Duçe" unvanından bile vazgeçti.

Mussolini için faşizm, değişmez inançlar bütünü değil, iktidara giden bir yoldu, dolayısı ile kısa sürede yeniden "şehir faşizm"ine sahip çıktı ve taşralılara karşı gövde gösterisi niyetine Roma'da silahlı çetelerin yayılmasına onay verdi. Faşist hareket kişiler ve izlenilecek siyasetler hakkında bölünmüş olmasına rağmen, şiddet uygulamak konusunda anlaşıyordu. Gençler şiddet uygulamayı seviyor ve düşmanlarına litreler dolusu makine yağı içiriyorlardı. Bari'nin sosyalist bakanı Di Vagno faşist öğrenciler tarafından öldürüldü.

Ravenna kentine yapılan bir yürüyüşte, faşist önder Balbo idaresinde gençler, savaş zamanının "arditi" diye bilinen kara gömleklerini giyiyor, D'Annunzio'nun Fiume'de yaptığı elle Faşist selamı yapıyor ve dönemin ünlü gençlik şarkısı "Giovinezza"yı söylüyorlardı. Faşist mangalar ulusal bir milis gücü haline getirildiler, önce kollar haline geldiler, daha sonra "Konsül" diye tabir edilen kişilerin emrine girdiler, bunların da üstünde bölge komutanları vardı. Mussolini bile, "Squadristi" diye bilinen silahlı korumalarla dolaşıyordu ve emrinde 400.000 silahlı, eğitilmiş kişi olduğunu iddia ediyordu. Mussolini'nin faşist hareketi şiddeti seven ve kendi bölgelerinde güçlü olmak isteyen kişiler tarafından destekleniyordu.

Başbakan Facta'nın Döneminde Mussolini'nin Yükselişi

Luigi Facta 1922 yılının şubat ayında, Mussolini'den önceki son liberal başbakan oldu. Faşistler parlamenter düzenin, düzen sağlamada yetersiz olduğunu iddia etmekte devam ettiler. Birkaç gün sonra da Fiume'de bir isyan teşebbü-

sünde bulundular.

Deneme başarılı olunca Mussolini İtalya'da bazı kentlere saldırılar planladı. 25 yaşında bir çete lideri olan Balbo Ferrara ve Ravenna bölgelerinde yıkma ve öldürme eylemlerinde bulundu. Balbo'nun başlıca hedefleri sosyalist idareler ve sendikalara ait mal varlıklarıydı. Balbo'ya bazı kamu yetkililer tarafından çok sayıda maddi destek sağlandı, o da bol sayıda patlayıcı ve makineli tüfek aldı.

Bu olaylar olurken Mussolini Faşizmin belli prensiplere bağlanmaktan çok, her çeşit ittifak için hazır bir hareket olduğunu belirtiyordu. Sosyalistler ile ittifak kurulabileceğini savunuyor, bu neden ile bazen taraftarlarına şiddetten vazgeçmelerini söylüyordu. Diğer yandan da muhafazakarlara çağrıda bulunuyor; dünyanın liberalizmden uzaklaştığını söylüyordu, durum İngiltere'de bile böyleydi. Mussolini Kralcılara aslında cumhuriyetçi olmadığını söylüyor, sağcı liberallerle de koalisyon kurma peşinde görünüyordu. Bir zamanlar İtalya'nın ulusal bayrağının yabancı ülkelerde çekilmesine karşı olan Mussolini şimdi savaş ve imparatorluğu savunuyordu. Halen devrimci olduğunu söyleyen Mussolini, devrimlerin sadece soldan değil, sağdan da gelebileceğini iddia ediyordu.

Başbakan Facta Mussolini'nin bir darbe hazırlığı içerisinde olduğunu bilmesine rağmen bunu engelleyemiyordu. Sosyalistler de Mussolini'nin adamlarının şiddet eylemlerini nasıl önleyeceklerini bilemiyorlardı, ancak bazıları da bu eylemlerin sosyal demokrasiyi yıkarak komünist devrime yol açacağını umduklarından dolayı memnundular

Mussolini, bir yandan, faşistlerin koalisyona girmesiyle, vergilerin azaltılacağını, bütçenin dengeleneceğini ve cumhuriyetçiliğe son verileceğini

söylerken, Dalmaçya'yı ilhak etmeyi ve İtalya'yı Akdeniz'de büyük bir güç haline getirmeyi tasarlıyordu. Mussolini'nin adamları artık şiddet eylemlerini sadece sosyalistlere karşı değil, hükümeti destekleyen Bolzano ve Trent kentlerine karşı da yürütüyordu. Bu işgaller liberaller arasında panik yarattı ve senatör Luigi Albertini Mussolini'nin Facta hükümetinde yer alması gerektiğini savundu. Milano'nun ileri gelen sanayicileri olan Pirelli ve Olivetti de, sosyalistlere ve bozulan parlamenter düzene karşı, Mussolini'yi koalisyona almanın daha yararlı olacağını düşünüyorlardı.

Mussolini'nin Roma'ya, taraftarları ile yapacağı yürüyüşü önleyebilecek bir kişi olan, İtalya'nın seksen yaşındaki en kıdemli siyasetçisi Giolitti de, hükümet kurmak için, uzun süre Kralın onayını bekledi. Bu zamanı iyi değerlendiren faşistler Giolitti'ye, hükümet başkanlığını bile önerdiler. Aslında, aynı şeyleri diğer siyasetçilere de söylüyorlardı. Giolitti, ileride yaptığı hatayı anlayacak ancak zaman geçmiş olacaktı. Faşistler, silahlı bir ayaklanma hazırlığı içerisindeydiler. Bazı görgü tanıklarına göre Mussolini başkaları tarafından karar vermeye mecbur ediliyordu ancak Mussolini, ileride bütün kararları kendisinin verdiğini söyleyecekti. Aslında, hemen harekete geçmediği takdirde faşist hareketin dağılacağını görüyordu. Bir yandan faşist hareketi yalnız bırakacak bir koalisyon hükümetini istemiyor, ama bunu siyasetçilere de söylemiyordu. Aslında her yerde farklı konuşuyor, bir yandan iktidarı istemediğini söylerken, diğer yandan faşizmi bir iktidar aracı olarak kullanıyordu.

Faşistler Napoli'de bir gövde gösterisinde bulundular. Mussolini Napoli'nin belediye yetkililerine faşist siyasetin propagandasını yaptı, bütçe kısıtlamalarından ve siyasetin daha etkin yürütülmesi gerektiğinden söz etti.

İtalya'nın güneyinden birçok faşist Napoli'de toplandılar. Mussolini onlara, daha değişik konuşmalar yaptı, bu sefer söyledikleri oldukça farklıydı:

"Ya hükümet kurmamıza izin verirler, ya da Roma üstüne yürüyerek iktidarı ele geçireceğiz ve bizi yöneten sefil siyasi sınıfın gırtlağını sıkacağız".

Faşistler, muhalif gazetelerin yazıhanelerini yıkmaya devam ettiler. Yeni bir koalisyona girme düşüncesi içerisinde olan bakanlar, faşistlerin yıkıcı eylemlerine karşı gereken muhalefeti gösteremediler ve olağanüstü hal kararını bile ilan edemediler. Mussolini parlamentoda gerçek bir hitabet ustası olduğunu gösterdi. Prensiplerinin katılığını ılımlı sözlerle gizlemesini iyi bildi ve Katoliklerle, inançsızları, kralcıları ve vatansever cumhuriyetçileri birleştirmeyi başardı.

Mussolini iktidarı ele geçirmek için ordunun desteğine ihtiyaç duyacağını biliyordu. Birkaç emekli generalin, bir darbe durumunda, desteğini almayı denedi. Ama silahlı kuvvetlerin büyük bölümü Krala karşı düzenlenecek silahlı bir isyana karşıydı. "Eski Muharipler Birliği" hukuka bağlı kalmak istiyor ve faşizme hiç de sıcak bakmıyordu. Eski bir genelkurmay başkanı olan General Badoglio, faşizmin ilk tutuklamalarla çökeceğine inanıyordu. O sırada, diğer faşistler liberal liderlerle anlaşıyor ve herhangi bir koalisyonda, az sayıda da olsa, yer alabileceklerini söylüyorlardı. Durumu gören Romalı komutan General Pugliese sıkıyönetim ilan etmek istediyse de, bunu hükümete kabul ettiremedi. Faşist çeteler telefon görüşmelerine el koyup, devlet dairelerini işgal etmeye başlayınca, hükümet duruma el koymaya karar verdi. Bakanlar Kralı orduya emir vermesi için ikna etmeye çalıştılar ve General Pugliese faşist isyanı birkaç saatte bastırabileceğini iddia etti.

Kral Vittorio Emanuele çekingen yaradılıştaydı, liberal liderleri dinleyerek hukukun dışına çıkmak istemiyordu. Kesin kararlar alabilecek ve iç huzursuzluğu durdurabilecek birisinden yanaydı ve bu kişinin de Mussolini olabileceğini düşünüyordu. Mussolini'nin kabineye bakan olarak girmesinin içinde bulunduğu siyasi çıkmaza karşı bir çözüm olabileceği görüşündeydi .

Ülkenin bütününde ve hükümette, vatan adına yeni bir birleşme başladı. Yükselen tehlikenin karşısında, herkes İtalya için birleşti. İdarecileri tarafından hayal kırıklığına uğratılmış olan sosyalistler de Mussolini'yi, yeni bir devrimci gibi görüyorlardı. Mussolini, bu düşünceyi biliyor ve ondan azami derecede yararlanmak istiyordu. Faşist milislerin mevcutları iki misli arttı ve devlet içerisinde etkili oldular. Mussolini, sosyalistlerle ve sendika yöneticileri ile anlaştı. Önderlerinin düşüncelerini anlayamayan adamları önceleri bu anlaşmaya itiraz etseler de, sonucu kabullenmek zorunda kaldılar. Hükümet, devlet içerisinde kurulmakta olan bu yeni devlet karşısında çaresizdi.

Milano'da ve diğer kentlerde isyanlar başladı. Kral kabinenin tavsiyesine uyarak sıkıyönetim ilan etti ve olağanüstü halin uygulanması için silahlı kuvvetler görevlendirildi. Faşistler fazla direniş göstermeden teslim oldular, yollar ve demiryolları kapanınca da, Roma'ya karşı yürüyüş yapılması engellenmiş oldu. Mussolini için işler iyi gitmiyordu, bazı faşistler, gerekirse Kralın emirlerine uyarak Mussolini'yi öldürmeyi bile düşünüyorlardı. Mussolini Milano'ya büyük bir kalabalıkla geldi. Ordu, hükümetten onay gelsin yada gelmesin, Mussolini'yi tutuklamakta kararlıydı. Ancak Faşistler gizlice Milano Kaymakamı Alfredo Lusignoli ile anlaştılar. Lusignoli, Faşist hareketin gücünden çekinerek ve bazı zengin Milanoluların telkinlerine

uyarak, Mussolini'yi tutuklatmadı. Kral Vittorio Emanuele, kabinesinin oybirliği ile almış olduğu karara rağmen, Mussolini'yi tutuklatma düşüncesinden vazgeçti. Kral, başbakanı Facta'nın duruma hakim olabileceğine güvenmiyordu ve Faşist milisler ile ordu arasında çıkabilecek bir çatışmadan korkuyordu.

Faşist hareket yaygınlaşınca, hiyerarşik bir düzen kurulması gerekiyordu. Mussolini, artık 310.000 kayıtlı kişiyi toplayan 2.200 faşist topluluğun başındaydı. Milyonlarca basılan partinin programının özeti şöyleydi:

"Merkezden yetkilerin özel idarelere devredilmesi ile devletin yeniden yapılanması, parlamento yetkilerinin devletin vatandaşına kadar genişletilmesi, meslek örgütlerinin kurulması, devletin içerideki itibarının arttırılması, İtalya'nın tarihteki ve dünyadaki yerinin belirlenmesi, özel mülkiyetin korunması, işçi ve işveren temsilcilerinden oluşan örgütlenmelerle sosyal sınıfların arasındaki mücadelenin önlenmesi, devletin borçlu olduğu herkese (eski muharip, harp malulü, yaralı, memur) borcunu ödemesi".

Çökmekte olan merkezi bir gücün karşısında, Ulusal Faşist Partisi, ülkeyi toparlayacak bir dizi reform kararının altına imzasını attı. 1922 yılında Roma'da bakanlıklar dağılmıştı. Kral konseye başkanlık edecek kimse bulamıyordu. Bonomi Kabinesi'nin düşmesinden sonra kriz tam yirmi iki gün sürdü. Siyasi açmaz insanların topluca faşizme yönelmelerine neden oldu. Sağdan sola, tüm siyasetçiler parlamenter çözümlerin başarısız olacağına inanıyorlardı. Faşistler basit bir muhalefet hareketi olmakla yetinmediler. Her yerde çökmekte olan siyasi güçlerin yerine geçtiler ve böylece kitleler üstündeki yetkilerini arttırdılar. Aslında iktidara

gelmeden, iktidarın bir bölümünü ele geçirmişlerdi.

Aşırı solcu partiler, mücadeleyi bırakmaya yanaşmıyorlardı. Mussolini'nin sosyalistlerle yaptığı anlaşmalara karşı çıkıyorlardı. Her gün yeni suikastlar oluyordu. Faşistler de bu suikastlara karşı misillemelerde bulunuyorlardı. Bazen belli kentleri bile, sosyalistlerin eline geçmesinler diye işgal ediyorlardı. Bu büyük toplantılara karşı koyamayan Facta bakanlığı da olayların üstüne gitmeden, sorunları çözmeyi düşünüyordu. Yine de gizlice faşistlerden kurtulmayı bekliyordu. Bir süre sonra da İtalya hükümetsiz kaldı.

Sosyalistler, genel grev ilan ederek, son kozlarını oynadılar. Mussolini buna hemen cevap verdi: "Devlete, kendisine bağlı olanlara ve ulusun hayatına kast edenlere karşı yetkisini kullanması için kırk sekiz saat süre tanıyoruz. Bu süre geçince, Faşist hareket eylemlerinde tam özgür olacak ve güçsüzlüğü ortaya çıkmış olan devletin yerini alacak. İtalya'nın tüm Faşistleri, sıra bizde!"

Her yerde faşistler grevcilerin yerlerini aldılar. Büyük kentlerde kara gömlekliler düzeni sağladılar. Grevlere engel olunuyor, sosyalistler mücadeleden uzaklaştırılıyor, düzene karşı gelen işçiler faşistlere katılıyorlardı.

Parlamenter idarenin sonu gelmişti. Mussolini, başbakan Facta'ya bile şu sözlerle meydan okuyordu: "Savsaklama ile korkaklık arasında sürekli gidip gelen bu insanların İtalya'yı yönetmelerinden bıktık".

Hükümet Mussolini'ye iktidara ortak olmasını teklif etti. Faşistlere bakanı olmayan bakanlıklar ve devletin alt-yöneticiliği verilerek, etkinliklerinin azaltılması düşünülüyordu. Mussolini oyuna gelmedi. O Dışişlerini, savunmayı, denizciliği, çalışma

bakanlığını ve kamuya yönelik işleri istedi. Bunları da, istediği anda alabilecek güçte olduğunu söyledi. Bunda da haklıydı.

Mussolini, Napoli'de taraftarlarının heyecan dolu ve gerçek bir ordunun resmi geçidini andıran yürüyüşlerini izliyordu. Kalabalıklar "Roma'ya! Roma'ya!" diye bağırarak ilerliyorlardı. Artık Duçe'nin vakti gelmişti (bu unvanı ona adamları vermişti). Bu anı yirmi yıl boyunca beklemişti. Milano'ya dönen Mussolini parlamentosunun siyasetinin içine gömülmüş olan Facta'ya kırk sekiz saat süren bir ültimatom verdi Önceleri. Başbakan Facta biraz karşı koymaya çalıştı. Roma'da Mario Tepesi'ne top atışları yapıldı ve Tiber'in köprüleri çevrildi. Kral hemen hükümetin başına geçti. Ülkenin her yerinden faşistlerin başkente doğru yürüyüşe geçtikleri haberi alındı. Facta Kral Viktor Emanuel'den sıkıyönetimi ilan etmesini istediyse de Kral bunu kabul etmedi. Krala göre de artık İtalya'nın geleceği faşizmdeydi. Mussolini otuz dokuz yaşında İtalya'nın yirmi yedinci başbakanı oldu.

Roma'ya İktidar Yürüyüşü

Mussolini Kral tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmiş olmayı yeterli bulmuyordu. O iktidara gösterişli bir şekilde gelmek istiyordu, bunu için Roma'ya 300.000 silahlı faşist ile yürümek istedi. Mussolini için at üstünde lejyonlarını arkasında sürükleyen Romalı komutan efsanesi çıkartıldı. Aslında faşist milislerin sayısı 30.000 civarındaydı, çoğunun da hiç silahları yoktu ve Roma garnizonunun makineli ve zırhlı araçlarla donatılmış askerlerine karşı koyacak güçleri de yoktu. 400 polis, faşistleri getiren trenleri Roma'ya varmadan önce durdurdular. Faşistler Roma'ya ancak kendilerinden hükümet kurmaları istenmesin-

den yirmi dört saat sonra varabildiler. General Pugliese'ye geçmelerine izin vermesi emredilince ancak gelmeleri mümkün oldu. Fotoğrafçılar Faşistlerin gelişlerini bol bol görüntülediler ve onların, sivil savaş sonucunda 3.000 kişilik kayıp verdikten sonra iktidara geldikleri söylentisi yayıldı. Bu hayali 3.000 "Faşist kurban" sonradan da resmi tarih kitaplarına geçecekti.

Mussolini Milano'da bir süre kaldı ve burada da gövde gösterilerinde bulundu, gerekirse idarede şiddetten kaçınmayacağını açıkça belli etti, adamla rına da muhalif gazetelerin matbaalarını yıkmalarını emretti. İnsanlar olayların sadece faşist yorumlarını bilmeliydi.

Mussolini önceleri arabasını bırakarak Roma'ya at sırtında Romalı bir komutan gibi, kara gömleklilerin eşliğinde girmeyi düşündüyse de, sonradan bunun gülünç olabileceğini düşünerek vazgeçti. Roma'ya tren ile girmeyi tercih etti.

Mussolini'nin yanındaki bakanlarının listesi Kral tarafından hemen onaylandı. Bu bakanlardan çok azı faşistti, daha çok kralın onaylayacağı kişilerden seçilmişti.

Kara gömlekliler de Roma'ya geldiler ve şiddet eylemlerine başladılar. Muhalif gazetelerin matbaaları yıkıldı, bir liberal eğilimli gazete yazı işleri müdürü ünlü "faşist ilacı" içmek zorunda kaldı (makine yağı). Büyükelçilikler bile İtalyan bayrağını çekmek zorunda kaldılar. On iki kişi de öldürüldü. Mussolini İtalya'da fazla bir direnme ile karşılaşmadı. İtalyan borsası yükseldi ve liberal siyasetçilerden destek gördü. Aşırı sol bile fazla tepki göstermedi. Mussolini kendisini çok zor durumda bırakabilecek bir genel grevden korkuyordu ama sosyalist önderler buna yanaşmadılar. Herhalde liberal düzenin tam anlamı ile çökmesini bekliyor-

lardı. İtalyan demiryolu işçileri faşistleri Roma'ya götüren treni durdurmayı hiç düşünmemişlerdi.

Mussolini'nin bu kadar az direnme görmesinin nedeni, komünizm korkusu kadar liberal liderlerin yeteneksizliğiydi. Faşizm, ülkenin içerisinde bulunduğu anarşi ortamına karşı en iyi çare olarak görülüyordu, oysa kargaşanın bir bölümü faşistler tarafından yaratılmıştı. Mussolini'nin Roma'ya girişi sevinç gösterileri eşliğinde oldu. İtalyan diktatörü Roma'yı, çiçeklerle teslim aldı.

Mussolini Dış Siyasette Emperyalizmi Savunuyor

Adriyatik'in daha güneyinde, liberal görüşlü ve barış yanlısı başbakan Giolitti, İtalyan birliklerini 1914'ten beri bulundukları Arnavutluk'tan geri çekince, Mussolini bu olayın İtalya'nın itibarına gölge düşürdüğünü söyledi. Yugoslavlar İtalya'nın zayıf ve savaş karşıtı olduğunu düşüneceklerdi; sorumlular, derhal kurşuna dizilmeliydi. Oysa İtalya, "Barbar İslavlar'a" karşı, yolları kapayıp Ortadoğu'ya geçmeliydi. Mussolini İtalya'nın bütün Akdeniz bölgesine hakim olacağı bir zamanı düşünüyordu. Böylece Avrupa gücünün merkezi, Londra ve Paris'ten Roma'ya geçecekti ve doğu ile batının arasında doğal bir geçiş yolu açılmış olacaktı.

Mussolini, Akdeniz'de mevcut olan dengeyi Fransa veya İngiltere'nin bozacağından korkuyordu. Bu durumda, Avrupa'daki güçler dengesini düzeltmek isteyecek, Almanların yanında yer alacaktı. İtalya'daki düzen eskimeye başladığından, iyi bir darbe onu yıkabilirdi.

Aşırı sağa hitap ederek, İngilizlerin Akdeniz'den kovulmaları ve Ari ırkının gerçek temsilcileri olan İtalyanların bölgeye egemen olmaları gerektiğini savundu. Faşizmin dış siyaseti, "emperyalizm" ve

"doğal genişleme" sözleri ile özetlenebilirdi. Emperyalist siyaseti ile bilinen Mussolini, 1920'de Libya halkına karşı uygulanan şiddet olaylarının da sorumlusu oldu. Oysa aynı Mussolini 1911'de Libya'daki savaşı insanlığa karşı işlenmiş bir suç ve uluslararası bir talan olayı gibi göstermişti. O zamanlar Kuzey Afrika'nın İtalyan göçmenleri için bir yerleşim yerinin olmasını doğru bulmuyordu. Bu uğurda İtalyan hazinesi boşuna harcanıyordu. Milliyetçilerin iddialarının aksine sömürgecilik ülkeyi zenginleştirmeyecek, bilakis banka iflaslarına ve fabrikaların kapanmasına neden olacaktı. Mussolini, Libyalıların yanında yer alarak, Arapların istilacılar tarafından zulme uğradıklarını da ekleyecekti. Mussolini, bir hafta sonra, Lozan'a Türk barış görüşmelerini görüşmeye giden kongreye katılmaya gitti. Görüşmelerde kendisine fazla bir şey düşmemesine rağmen, o bunu insanlara faşizmi tanıtmak için fırsat bildi. Önce kongre yerinin İtalya yakınlarında olmasını istedi. Ancak çok geçti. Fransız ve İngiliz delegeleri Lozan'a geldiklerinde Mussolini'nin kendileri ile bir ön görüşme yapmak için onları İtalya sınırında bir kente davet ettiğini öğrendiler. Delegeler burada kara gömleklilerden bir birlik ve faşist marşı "Giovenizza" eşliğinde karşılandılar. Mussolini, görüşmelerde İtalya'ya diğer ülkelere eşit değerde değer verilmesini istedi. Olay İtalyan gazetelerinde diplomatik bir başarı olarak gösterildi.

Mussolini'nin İtalyan meslektaşlarına göre, toplantılarda söylediği yegane sözler "Size hak veriyorum"du. Mussolini'nin söylediklerine göre de o, İngilizlere İtalyan sömürge imparatorluğunun sınırlarını genişletmesini kabul ettirmişti. Oysa İngilizler böyle bir konunun asla görüşülmediğini söylediler.

Mussolini, ülkesine döndükten sonra Londra'da

diğer bir uluslararası toplantıya katılmaya gitti. Bu defa toplantının konusu Almanların harp tazminatıydı. Mussolini, Londra'da Lozan'da sergilediği davranışların benzerini gösterdi. Önce Fransız delegasyonuna daha lüks odaların tahsis edilmesi karşısında küplere bindi. Londra'daki İtalyan elçilik görevlilerine, Mussolini'nin kara gömlekliler birliği ve bando eşliğinde karşılanması emri verildi. İtalyan gazetecilerin anlattıklarına göre, Mussolini her vesile ile İngiliz gazetecileri kızdırıyordu. Bir sefer basına az demeç veren Mussolini, bir keresinde de bir bayan ile baş başa bulunduğunu ve rahatsız edilmemek istediğini bahane ederek, gazetecileri geri çevirdi. Mussolini'nin İngilizlerle ters düştüğü başlıca konu Almanların ödemeleri gereken savaş tazminatıydı. İngilizler bu konuda daha ılımlı, o daha sert önlemlerden yanaydı. Mussolini, Fransızların Almanların tazminat ödemeleri konusunda ikna edilmeleri için Ren bölgesine birlik sevk etmelerini destekledi. İngiltere'ye karşı "kıta ölçüsünde bir boykot" uygulanarak, İngiltere İmparatorluğuna karşı konulmasını istiyor, İngiltere karşıtı görünmemek için ,düşünceleri yayılınca söylediklerini inkar ediyordu.

Mussolini ileride Almanlarla ittifaka girince, Ruhr havzasında olup bitenler konusundaki söylediklerini de inkar etti ve aslında Fransızların askeri işgaline karşı çıkmış olduğunu söyledi. Ama bütün bu manevralar sonucu değiştirmedi. Fransızlar ve İngilizler Mussolini'yi iyi tanıdılar. Fransızlara göre o bir "Karnaval Sezarı"ydı. İngilizlere göre de sadece çıkarlarını kollayan bir fırsatçı.

II
DUÇE'NİN İKTİDAR GÜNLERİ

Duçe'nin İlk İktidar Günleri

Mussolini, iktidara gelince, hükümetinde faşist olmayan bakanlara daha çok yer verdi. Ulusalcılar ve liberallerden oluşan bir koalisyon kurdu. Azılı faşistler hiç kimseyi ürkütmemek için, iktidardan uzak tutuldular. Mussolini onların ileride sorun yaratabileceklerini düşünüyordu, kendisine de iki en önemli bakanlığı ayırdı; Dışişleri ve iç işleri bakanlıkları. Gösteriler biter bitmez, kara gömlekliler trenlerle geri gönderildiler. Herkes, özellikle parlamentodaki bakanlar, Mussolini'nin adamlarını istediği anda geri gönderebileceğini görmeliydi.

Mussolini'nin yurt dışı gezilerinde İtalya'da birçok karışıklık oldu. Büyük kentlerde rakip faşist çeteler çarpışıyordu. Torino'da başıboş kalan faşistler birçok kişiyi öldürdüler. Polis Mussolini'nin sorumluluğu altında olduğundan, olayların üstüne fazla gidilmedi.

Faşistler için genel af çıkartıldı ve iç savaşta ölen faşistler, ülkeleri için savaşırken ölenlerle bir tutuldu ve yakınlarına aylık bağlandı. Mussolini faşistleri "ulusal bir milis" haline getirdi. Başlarına da "konsul" veya "centurion (yüzbaşı)" diye adlandırılan kıdemli subaylar getirildi. Faşist milisler düzeni ve asayişi sağlamak bahanesi ile, Mussolini'nin ileride inkar edeceği şiddet eylemlerine giriştiler.

Faşizmin ilk on iki ayında, gazeteler her gün

şiddet eylemlerinden söz ediyorlardı. Bu şiddet eylemlerinin hedefleri arasında solcu siyasetçiler, kişisel hasımlar, ama özellikle faşizmden yılmış, saf değiştirmek veya gördüklerini yabancılara anlatmak isteyen eski faşistler de vardı. Mussolini kendisi için bu kadar tehlikeli olan adamları yurt dışında bile izlettirdi. Yolsuzluk şiddet ile birleşmişti. Roma'ya gelen birçok faşist önder kısa sürede zengin oldular. Mussolini yolsuzlukları önlemek için fazla bir şey yapmadığı gibi, bazı araştırmaları da engelledi. Ne de olsa "Evliyalarla devrim yapılmaz" diyordu.

Mussolini üç kişinin yetkisine sahipti: Önce "Duçe"ydi (Faşist Parti'nin Lideri), sonra da "Capo del Governo" sıfatı (Hükümetin başı) ile Krala karşı sorumluydu, "Duçe" olarak da partiden sorumlu olup "Büyük Faşist Konseyi"ne başkanlık ediyordu. Mussolini, bu konseyi kabineyi dengelemek için kurmuştu. Aslında Mussolini, bu konsey sayesinde kişisel yetkisini arttırıyordu.

Duçe, o dönemin diktatörlerinin tersine, dini yetkililer ile iyi ilişkiler kurdu. Ancak Papa ile, faşist gençliğin eğitimi konusunda anlaşamadı. Bazı din adamları da kendisine karşıydı. Rahip Don Sturzo rejimin önde gelen muhalifiydi ve Papanın isteği üzerine ülkeyi terk etmek zorunda kaldı.

Mussolini takvimi de değiştirdi ve olayları, faşistlerin iktidara geldikleri yıl olan 1922'den başlattı. Mussolini sonradan iktidarını pekiştirmek için muhalefeti sindirdi. Rusya'da, devrim sırasında muhalifler topluca pencerelerden dışarıya atılmışlardı, aynı yöntemler İtalya'da uygulansaydı, faşizm kısa zamanda çökerdi. Faşist düzenin devam etmesi için polislerin, yargıçların, silahlı kuvvetlerin ve kamu kuruluşlarının, daha önceden olduğu gibi çalışmaya devam etmeleri gerekiyordu.

Mussolini bütün diktatörler gibi acımasızdı ve düşmanlarını sindiriyordu. Hitler ve Stalin gibi düşmanlarını asla affetmiyordu.

Faşizm muhalefeti sindirmiş, şiddet kullanarak galip geliyordu. Muhaliflere makine yağı içirtiliyor, dövülüyor, öldürülüyor ve sürülüyorlardı. Basın çok yakından izleniyordu. Mussolini günde 350 gazete okumakla övünüyordu.

Dış Politikada Entrikalar

Mussolini, faşizmin seçimlerde galip gelmesi için dış politikada bazı teşebbüslerde bulundu. Ona göre İtalya, "çökmekte" olan diğer ülkelerin aleyhinde genişlemeliydi. Versailles Anlaşması yeniden gözden geçirilmeli, Viyana ve Budapeşte'yi de işgal etmesine izin verilmeliydi. İtalya'nın Küçük Asya ve Doğu Akdeniz'deki hakları da yenmişti.

Mussolini, iktidara gelir gelmez Malta ve Korsika'daki azınlık hareketlerini destekledi, Fransa'ya karşı Korsikalı göçmenlerden oluşan bir lejyon kurmayı bile düşündü.

1923'te Lozan'da ve Londra'da oynamış olduğu silik rolü telafi etmek amacı ile Yunanistan'ın Konfu Adası'na bir çıkartma yapmayı düşündü. Adada savunma topçularının olmadığını öğrenince, oraya Yunan tahriklerine karşı deniz birliklerini gönderdi. Oysa sözünü ettiği tahrikleri de bizzat kendisi düzenleyecekti.

Bir hafta sonra, General Tellini Yunanistan'da öldürüldü. General Tellini uluslararası bir sınır komisyonunda görevliydi. Katiller bulunamadı ancak Arnavutluk'tan geldikleri biliniyordu. Mussolini'nin bu cinayeti tertiplediği iddia edildi. Mussolini olaya karşı çok kısa sürede tepki gösterdi. Yunan hükümetinin bu konudaki sorumluluğunun kanıtlanmamış olmasına rağmen, Dışişleri Bakanlığı'nı bile devre

dışı bırakarak, Yunanistan'a bir ültimatom verdi. Ültimatomu takip eden üçüncü günün sonun da, ada İtalyan askerleri tarafından işgal edildi. Yunanlı yetkililerin karşı koymalarına fırsat tanımadan, hava kararmadan hemen önce çıkartma gerçekleştirildi. Harekatın komutanı Amiral adayı bombalattı, çocuklar ve Ermeni göçmenler dahil olmak üzere çok kişi öldü. Dünya kamuoyu İtalya'nın aleyhine döndü. Mussolini, bu tepkilerin karşısında, kuvvetlerini geri çekmedi. Deniz kuvvetlerine İngiltere'ye karşı benzer bir harekat için hazır olmalarını emretti. İngiliz basınını dünya kamuoyunu kendi aleyhine döndürmekle suçladı.

Mussolini, uluslararası baskılardan sonra Korfu çıkartmasından bir ay sonra geri çekilmek zorunda kaldıysa da, bu çıkartmanın büyük bir başarı olduğunu ve artık Faşist lejyonları hiçbir gücün durduramayacağını iddia etti. Yunanlılar İtalya'ya bir miktar savaş tazminatı ödemek zorunda kaldılar ve Mussolini, cömertlik gösterisinde bulunarak, bu paranın bir miktarını göçmenlere iade etti.

Mussolini, aslında bu çıkartmanın iddia ettiği gibi büyük bir başarı olmadığını iyi biliyordu. Yunanlılar ve İngilizler ona karşı çıkmışlardı, bunu da hiç affetmeyecekti. Adayı alacağından o kadar emindi ki "Korfu" isimli posta pulları bile basılmıştı. Ancak Mussolini, bu olay ile dünya kamuoyunda, barışı bozabilecek tehlikeli bir diktatör görüntüsü vermişti. Mussolini'nin Afrika ve Asya'da büyük emelleri vardı. İmparatorluk caddesine yerleştirmiş olduğu dört ayrı mermer haritada Roma İmparatorluğu'nun Trayan Dönemi'nde nasıl Britanya'dan Küçük Asya'ya kadar yayıldığı gösteriliyordu. Bu haritaların önünde Mussolini, çelik başlık ile poz vererek resim çektirdi. Fonda da Roma İmparatorları Sezarlar vardı.

Mussolini savaş kışkırtmacılığından geri durmuyor, ona göre annelik kadın için ne ise, savaş da erkek için o anlama gelmeliydi.

Matteoti Olayı ve Diğer Karanlık İşler

1924'deki genel seçimlerin öncesinde muhalif basını susturmak için bir baskı kampanyası uygulandı. Bu baskılardan hem sosyalist, hem de liberal-tutucu milletvekilleri de nasiplerini aldılar. Liberal bakan Amendola, kendisine sokakta saldıran beş faşist milisi şemsiyesi ile dövdü. Mussolini'nin baskı politikası, muhalefeti sindirmekte başarılı oldu. Ne de olsa ona göre "Elli bin silah beş milyon seçmenin desteğinden daha önemliydi". 1924 yılının baharında faşistlerin aday sayısı üç binleri buldu. Parlamentoya karşı olan Mussolini faşistlerin bakan olmasını arzulamamasına rağmen, bakan olacak kişileri teker teker, bizzat kendisi seçti. Aralarına da önemli miktarda bazı liberalleri ve tutucuları da ilave etmeyi ihmal etmedi. Mussolini'nin yandaşları arasında İtalyan liberalizminin önemli düşünürlerinden olan Benedotto Croce de vardı.

Mussolini muhaliflerini sindirme siyasetine devam etti. Bazı bakanlara yapılan saldırıları bizzat kendisi emretti. Bu bakanların arasında sosyalistler ve muhalif faşistler de vardı. Polis olaylara fazla müdahale etmedi ve Mussolini, olayların kendi emri ile yapıldığını inkar etti.

Seçimlerin sonucunda faşistler oyların % 65'ini aldılar. Seçimler sırasında, sandıklardaki oyların sayısı değiştirildi, seçmen listelerine ölülerin bile isimleri yazıldı. Mussolini baskı siyasetini o kadar ileri götürdü ki, Milano'da faşistler fazla oy alamayınca, tarafsızlığı ile bilinen "Corriere della Sera" gazetesinin büroları tahrip edildi.

Bazı faşistler uygulanan aşırı şiddete karşı çıkı-

yor ancak Mussolini onları da sindiriyordu. Mussolini'ye göre insanlar ancak korktukları kişiye itaat ederlerdi. Roma'da faşist önder Dumini eski suçlulardan oluşan "Çeka"yı yeniden örgütledi. Emniyet Müdürünün emri ile bir kişi de hapisten çıkartıldı ve Dumini'nin çetesine katıldı.Ondan da dönemin en önemli muhalefet önderlerinden Giacomo Matteotti'yi öldürmesi istendi. Birkaç hafta sonra, olaya kaza süsü verilerek Matteotti Çeka tarafından öldürüldü. Bu cinayet neredeyse faşist rejimin sonunu getirecekti.

Sosyalist bakan Matteotti, parlamentoda faşistlerin nasıl da şiddet ve hile yolu ile seçim sonuçlarını değiştirdiklerini anlatmıştı. Matteotti faşist cinayetleri kapsayan geniş bir dosya hazırlamıştı ve bu dosyanın çevirileri Belçika ve İngiltere'ye gönderilecekti.

Matteotti, Dumini ve Volpi tarafından öldürüldü ve cesedi geride iz bırakmamak için bölge dışına götürüldü. Mussolini olaydan haberdar olmadığını söyledi ama gizlice adamlarına, cinayet ile ilgili tüm izlerin silinmesini emretti. Buna Dumini'nin ölüyü taşımak için kullanmış olduğu araba da dahildi. Bu sırada adamlarına, olay hakkında olabilecek kadar çok kargaşa yaratmalarını emretti. Mussolini'nin adamlarına söylediğine göre: "Eğer bu olaydan kurtulursam hepimiz sağ kalırız, ama aksi takdirde de hep beraber batarız".

Ne Mussolini ne de adamları battılar. Faşistlere muhalif olmakla bilinen Milano, Torino ve Bolonya bile fazla tepki gösteremediler. Mussolini Dumini'nin ve çetesinin tutuklanmasını emretti. Polis şefi General De Bono soruşturmayı bizzat yürüttü. De Bono'nun yanında faşist milislerden iki general vardı. De Bono bir hafta boyunca yetkililere dosyayı iletmemekte direndi. Bu süre içerisinde

Çeka'nın birçok adamı kaçtılar.

Dumini cinayet suçlaması ile hapse atıldı ancak iki yıl sonra çıktı. Dumini, Matteotti cinayetinin emrinin Mussolini tarafından verildiğini söyleyecek ve bu yüzden, daha uzun süre hapis yatacaktı On beş yıl boyunca Dumini'ye, polis, faşist parti ve bizzat Mussolini tarafından geniş miktarda paralar ödendi. Dumini Matteotti dosyasını Texas'ta, hukukçulara verdiğini ve içindekilerin her an açıklanabileceğini söylüyordu. Matteotti olayı hakkında toplanan tüm belgelerde Mussolini'nin ismine rastlanmamasına rağmen, Cesare Rossi ve başka faşistler tarafından suçlanacaktı.

Matteotti'nin kanlı hayali Mussolini'yi, uzun süre daha rahatsız edecekti.

Faşist İktidar

Muhalefetin Ezilmesi

Mussolini'nin adamları bütün İtalya'ya yayılmış, gasp ve muhalifleri sindirme işine başlamışlardı. Roma'dan gelen emirler doğrultusunda muhalif gazetelerin satışını engelliyorlardı. Bazı faşist bakanları bile, yapılanlara bakıp istifa ediyorlardı. Onlara göre faşizm geriye dönüş yaparak, anayasanın serbestçe hareket etmesini sağlamalıydı. Ama Mussolini, hukuk dışı uygulamalarda o kadar sorumluluk almıştı ki, iktidarının sarsılmasını göze alamazdı. Kamuoyunun yanında yer aldığı takdirde, sessiz çoğunluğun da kendiliğinden yanında yer alacağından emindi.

Mussolini komünist, liberal gazetelerin yanı sıra kendisini eleştiren bazı faşist gazetelere de el koydu. Roma'daki yabancı gözlemciler, faşist iktidarı savunan gazetelerin dışında, liberal eğilimli gazeteleri bile bulamıyorlardı

Parlamentoda yeterli desteğe sahip olmayan Kral

Vittorio Emanuele, hiçbir partiye vermediği desteği faşistlere verdi. Aslında Kral da, diğer siyasetçiler gibi, faşistler hakkında yanılmıştı, onların bir gün anayasal düzene uygun bir hükümet kuracaklarına inanıyordu. Faşizm konusunda yanılanlar arasında filozof Giovanni Gentile bile vardı. Gentile, Mussolini'yi, liberal geleneğin gerçek temsilcisi olarak görüyordu. Croçe gibi liberal düşünürler de, sonradan Kralı faşistlere karşı olumlu tutumlarından dolayı eleştirdikleri halde, zamanında faşizmin sessiz veya ateşli savunucuları olmuşlardı.

Liberaller, faşistlere karşı soruşturma açılması için meclise önerge verdiler, Mussolini'yi İtalya'yı ortaçağ savaşlarına sürüklemekle itham ettiler. Bu önergeyi desteklemek için de otuz iki bakan buldular, ancak mecliste yuhalandılar, çünkü muhalefet onları, zamanında faşistleri iktidara getirmiş olmakla suçladı. Bu arada sosyalistler de parlamentoya katılmama kararı aldılar. Komünistler de Mussolini'yi, sadece şiddet ile iktidarda kalmakla suçladılar. Matteotti'yi örnek almak isteyen bir bakan Mussolini'yi, cinayetlerle ilgili olarak suçlayınca da, mecliste saldırıya uğradı ve konuşması engellendi.

Mussolini bile, sebep olduğu şiddet olaylarının etkisi ile sağlığını kaybetti. Matteotti olayından sonra ülser oldu, arabasında kan kusarak kendini kaybetti. Uzun süren rahatsızlığı hakkında çeşitli söylentiler yayıldı. İktidara getirmiş olduğu Farinacci ve diğer "aşırı" faşistler onu iktidardan devirerek yerine bile geçmeyi düşünüyorlardı.

Bir süre sonra Mussolini, tedavi olmuş halde, yeniden ortaya çıkınca, parlamentonun çoğunluğu ayağa kalktı ve onu marşlarla karşıladı. Mussolini'nin geri dönmesi ile yeni bir şiddet dalgası başladı. Hedef yine muhalif gazete editörleri ve siyasetçilerdi. Birkaç kez saldırıya uğramış ve

bunlardan kurtulmayı başarmış olan Amendola bu kez Carlo Scorza adında bir parlamenterin yürüttüğü, yüzlerce faşistten oluşan bir saldırı sonucunda hayatını kaybetti. Amendola Mussolini'ye karşı liberal kanadın muhalefetini simgeliyordu. Mussolini, sol muhalefetin önderi Matteotti'den sonra sağ muhalefetin önderlerinden biri olan Amendola'dan da kurtulmuştu.

Mussolini'nin şiddet olaylarındaki rolü gizli tutuldu, kendisi de birçok olayın sorumluluğunu kabul etmedi ve bunlardan partiyi karalamak için faşist harekete sızmış olan komünistleri sorumlu tuttu. Ancak adamlarına da söylediği gibi o "budala kitle şiddeti"ne karşı "cerrahi müdahale" şeklindeki şiddet olaylarından yanaydı. O "eylem yapan" faşisti, sadece konuşmakla yetinerek hiçbir şey yapmayan aydınlara tercih ediyordu.

Muhalefetin önderleri teker teker sürüldüler. Bazı gazeteciler sürgünde bile öldürüldüler. Yabancı gazetelere de baskı uygulandı, Matteotti olayı gibi hassas konularda sadece resmi basın bildirisi ile yetinmek zorundaydılar.

Mussolini, muhalefetin yanı sıra Mafia ile de uğraştı. Önce Sicilya'daki bazı "baba"lar ile anlaşmanın yolları arandı. Seçim ve jüri sistemi kaldırıldı, çünkü Mafia seçimlere ve jüri üyelerine baskı uyguluyordu. Mafiayı sindirmek için yaklaşık olarak iki bin kişi tutuklandı.

Mussolini'nin, bir diğer rakibi de Fiume yürüyüşünü düzenleyen ünlü şair Gabriele d'Annunzio'ydu. Ona prens unvanını verdi ve Garda Gölü'nün kenarında güzel bir sarayda yaşamasını sağladı. Ünlü şair belli zamanlarda top ile selamlanıyordu. Eserleri de lüks baskılar içerisinde satışa sunuldu.

Mussolini, böylece önemli bir rakibine birçok ödüller vermekle, onu yolunun önünden çıkartmış oluyordu.

Mussolini'nin Adamları

Mussolini, Alman gazeteci Ludwige ikinci bir Duçe'nin artık olmayacağını söylerken, İtalya'da kendisi gibi bir Duçe'nin bir daha gelemeyeceğini ima ediyordu. Çevresindeki kişiler de ona rakip olabilecek kişiler değildi. Mussolini, yanındaki kişinin güçlendiğini görünce, hemen ondan kurtulmanın yolunu arıyordu. De Bono, Etiyopya'da başarılı olduktan sonra, görevden alındı, partinin sekreteri Starace de, fazla güçlendiği takdirde, başka bir göreve getirilebilirdi. Mussolini'nin bu yönteminin eleştirilecek çok yönleri olmasına rağmen, ileride olacaklara bakılacak olursa, haklı yönleri de vardı. Mussolini, Ulusal Faşist Konseyi'ndeki arkadaşları tarafından, ileride çok hırpalanacaktı. Belki de düşmanları bile ona bu kadar ağır hakaretler etmeyecekti.

Achile Starace tam Mussolini'nin istediği kişiydi, fazla akıllı olmayıp, sadece söylenilenleri yapıyordu. İdeal bir faşist yönetici olarak bilinmesine rağmen, Mussolini onun polis kayıtlarında fuhuş, uyuşturucu, gasp ve eşcinsellik olayları ile ilgisini biliyordu. Mussolini Starace'nin iyi bir teşkilat adamı ve düzenleyici olduğunu da biliyordu.

Starace'nin görevlerinden birisi de gösterişli törenler düzenlemekti, alkışlar ve her çeşit tezahürat sadece Mussolini'yi hedef almalıydı, Mussolini tek lider gibi görünmeli, yanında başka hiç kimsenin portresi bulunmamalıydı.

Mussolini, her yerde faşist usulü selamlamanın uygulanmasını istedi. Bu selamlama şeklinde, el "Roma usulü" ileriye doğru uzatılıyordu. El

sıkışmanın yerini, her yerde, daha sağlıklı olarak belirtilen faşist selamlama biçimi almalıydı.

Starace'ye verilen bir diğer emir de İtalyanlara üniforma giydirmekti. Duçe üniformalara o kadar düşkündü ki, bir gazeteci onu "bir sirk sunucusu"na benzetti, bakanların bile her ayrı vesilede giyilecek üniformaları vardı. Mussolini'nin amacı, vatandaşlarına askeri bir disiplin görüntüsü vermekti. Gösterişli üniformaların itaat etme duygularını arttıracağını düşünüyordu. Birkaç aylık bebeklere bile kara gömlekler giydirilip, resimleri çekiliyordu. Kıyafet konusundaki uygulamalarda halktan bazı tepkiler alınınca, her çeşit aşırılığın sorumlusu olarak Starace gösterildi.

Faşist partinin sekreteri hataları üstlenecek kişiydi. Mussolini ona içeride yapılacak işlerin tümünü veriyordu. Sekreter Mussolini adına disiplini uyguluyor, terfileri durduruyor, uygun işlere uygun kişileri buluyordu. Toplum içerisinde sevimsiz hale geldiği andan itibaren de, yenisi ile değiştiriliyordu. Partinin kurulduğu 1919 yılından beri tam altı sekreter değiştirilmişti, yani her biri yaklaşık olarak iki buçuk yıl görevde bulundu. Bianchi, Matteotti olayından sonra görevden alındı. Farinacci, fazla şiddet yanlısı olduğu için görevinden alındı, Turah de dört yıl görevde kaldıktan sonra Rodos Adası'na kapatıldı. Starace'nin görevi ulusal hayatı belli bir düzene sokmaktı. Starace hiçbir icraatın kendisinden gelmediğini, her şeyin Duçe tarafından istenildiğini söylüyordu.

Uygulamalardan birisi, herhangi bir kamu kuruluşunda görev yapabilmek için parti üyeliğini şart koşmaktı. Zaten en fazla hak sahibi vatandaşlar kayıtlı olan faşistlerdi. Bir süre sonra faşist olmak da yeterli olmadı, 1922'den önce faşist olmak gerekiyordu. Böylece ilk gönüllü faşistlere öncelik

tanınmak isteniyordu. Ancak bu defa, birçok kişi 1922'den önce de faşist olduklarını iddia etmeye başladılar. Oysa bazılarının nüfus kağıtları tutmuyordu. Doğum tarihlerine bakılacak olursa, o dönemde küçük bir çocuk olmaları gerekiyordu. Bazıları da kayıt tarihi olarak 1918'i gösteriyorlardı, oysa o tarihte Faşist partisi henüz kurulmamıştı. Bu hatanın nedeni de bazılarının kendilerini, herkesten önce faşist olmuş gibi göstermek istemeleriydi. Mussolini de, kendisi gibi gazeteci olan kardeşi Arnaldo için, hakkı olmadığı halde benzer bir belge aldırttı.

Starace, yine de böylesine mükemmel, disiplinli bir parti kurmuş olduğu için ödüllendirildi. Partinin içerisinde etkinliği de arttı. Oysa Starace'nin partinin içerisinde görevlendirmiş olduğu kişilerin çoğu ahlaksız ve yeteneksizdi. Bunun farkında olan Mussolini de onlardan ciddi olmalarını, pahalı yerlerde görünmemelerini ve araba kullanmak yerine yürümelerini istedi. Onun gibi hızlı araba kullanmamalıydılar. Karakter ve düşüncelerinden çok, dış görüntülerinin önemi vardı.

Mussolini'ye yakın bir başka kişi de Kont Galeazzo Ciano'ydu. Ciano, Mussolini'nin damadıydı, Etiyopya'ya gidene kadar da Propaganda Bakanıydı. Ciano, genç iken diplomattı. Güney Amerika'da ve Şanghay'da konsolos olarak bulunmuştu. Ciano hoşsohbet, akıllı ve gazetecilerle arası iyi olan birisiydi, ancak Etiyopya'da da savaşmış olan Ciano, oldukça duygusuz şekilde, oradaki bölgeleri nasıl bombalamış olduğunu da anlatabiliyordu. Mussolini'nin başına bir hayli dert açacak olan Ciano'ya sonra döneceğiz.

İtalo Balbo, genç yaşta D'Annunzio'nun yürüyüşüne katılmış ve Mussolini'ye ilk katılanlardandı. Kısa sürede, terörist yöntemleri ile muhaliflerini

sindirmek ve düşmanlarına makine yağı içirmek ile ün yapmıştı.

Balbo, Faşist İtalya'da Mussolini'nin sağ kolu idi. İstediğini yapmakta da serbestti. Balbo havacılıktan sorumlu bakan iken, hava kuvvetlerine bütçeden çok fazla para harcamıştı. Duçe de onu cezalandırmak amacıyla Venedik Sarayı'ndaki odasına çağırdı. Mussolini'nin odasında oturacak yer yoktu. Dolayısı ile Balbo, konuşma boyunca ayakta kalacaktı. Balbo da çareyi Mussolini'nin masasına oturmakta buldu.

Balbo, Roma'dan Şikago'ya başarılı bir uçuşta bulunduktan sonra, Mussolini tarafından Libya'ya vali olarak gönderildi. Balbo'nun Libya'ya sürülmesinin nedeni hem havacılık alanındaki başarısı ile fazla ünlü olması, hem de durumundan yararlanarak kısa sürede zengin olmasıydı. Bir başka neden de Balbo'nun Kralın veliahdı ile olan yakınlığı idi.

Komutanlar

Mareşal Emilio de Bono, Etiyopya'daki İtalyan kuvvetlerinin başkomutanıydı. Birinci Dünya Savaşı yenilgisinden sonra, İtalya'yı yeniden toparlamak için faşist harekete katıldı. Mussolini'nin birçok adamı gibi, Matteotti cinayetine karıştı. Tripoli Valisi, sonra da Sömürgeler Bakanı oldu. De Bono ile Ciano'yu, ileride, Mussolini'ye karşı birleşmiş olarak yeniden göreceğiz.

Mussolini, 1935 yılında, Mareşal De Bono'nun yerine Mareşal Pietro Badoglio'yu getirdi. Mareşal Badoglio İtalya'nın en iyi komutanlarından birisiydi. Mussolini'nin bu değişikliği yapmasının birçok nedenleri vardı. Badoglio Silahlı Kuvvetleri temsil ediyordu, oysa De Bono daha çok Kara Gömleklileri temsil ediyordu. Böylece, ağır ilerlemekte olan

Etiyopya Seferi artık silahlı kuvvetlerin işi olacaktı. Ayrıca Badoglio Kralın yakın dostuydu, dolayısı ile Etiyopya'ya gönderilmesi ile, Mussolini olası bir siyasi rakipten kurtulmuş oluyordu. Mussolini Badoglio'yu, kendisi için bir tehlike olarak görmesinde haksız sayılmazdı. Roma yürüyüşü sırasında, Kral emir vermiş olsaydı, her şeyi durdurabilirdi. Badoglio Etiyopya Savaşı'na da karşı çıkmış, ancak buna çok sinirlenen Mussolini, Genelkurmayın raporunu yırtıp atmıştı.

Somali Kuvvetlerinin Komutanı olan General Rudolfo Graziani de, genç bir subay iken Eritre'de bulunmuş olduğundan, Afrika'yı iyi tanıyordu. Askeri uzmanlara göre Graziani İtalya'nın en iyi askerlerinden biriydi.

General Attilio Teruzzi de yedi yıl boyunca faşist milislerin başkanlığını yapmış, 1935'te de Etiyopya'daki Kara Gömleklilerin komutanı olmuştu. O da Mareşal De Bono gibi, savaştan sonra askerliği bırakarak Mussolini'ye katılmıştı. General Giuseppe Pavone de Afrika'da görev yapmış bir subaydı. D'Annunzio'nun adamlarına katılmıştı. Kara Şeytan (Diavola Nero) lakabı ile de bilinen Pavone Etiyopya'da, Askeri diye adlandırılan Eritreli birliklerin komutanıydı.

Mussolini'nin Diplomatları

Duçe'nin Dışişlerinde tercih ettiği kişi Dino Grandiydi,ancak Grandi Lozan Konferansı'nda, Fransızların ve İngilizlerin İtalya'yı dışlamalarına engel olamamış, bu yüzden de Londra'ya Büyükelçi olarak gönderilmişti.Bu sefer de Grandi, İngilizlere Doğu Afrika'da bazı etkinlik bölgelerinin paylaşımını teklif etmekle görevlendirildi. Mussolini'nin amacı İngiltere'ye ve Fransa'ya hiçbir saldırganlık niyetinin olmadığını göstermekti. Ancak İngilizleri

bu konuda ikna edemeyen Grandi Mussolini'ye, İngilizlerin çöküş halinde bir ırk olduklarını, dolayısı ile Faşist İtalya ile asla mücadele edemeyeceklerini söyleyerek, başarısızlığını örtbas etti.

Mussolini'nin bir diğer önemli diplomatı olan Baron Pompeo Aloisi, Mussolini'yi, Cenevre'de temsil etmekle görevliydi. Mussolini, Venedik Sarayı'nda savaş planları hazırlarken, Pompeo Aloisi sakin ve soğukkanlı bir diplomat görüntüsü vermek durumundaydı.

Mussolini, Pompeo Aloisi'yi, Etiyopya'daki gerçek niyetini saklamakla görevlendirdi. Hatta ona Etiyopyalıları saldırganlıkla suçlamak gibi, uluslararası arenada savunulması zor görevler verdi.

İyi bir diplomat olan Aloisi Mussolini'nin, yanından ayırmadığı ender diplomatlardan biriydi. Aloisi, Mussolini'nin dış politika konusundaki yöntemleri hakkında ilginç bir gözlemde bulunmuştu.Ona göre Mussolini, dış politikada farklı iki siyaset izler, aşırı karışıklığın çıkması durumunda diğer yolu seçerdi

Aloisi aynı zamanda Mussolini'nin önemli bir istihbarat görevlisiydi ve bazı önemli görevler başarmıştı. Aloisi'nin devlet işlerinde yükselmesi basit bir kasa hırsızlığı sayesinde olduğu söylendi. Söylentiye göre savaş sırasında İtalyan ordusu Avusturyalı casusların istilasına uğramıştı.Viyana, askeri planlardan tasarlandıkları andan itibaren haberdar oluyordu. Gemiler Adriyatik'te ve Akdeniz'de çok esrarengiz biçimde yok oluyorlardı. Durum gerçekten önemliydi.O dönemde Baron Aloisi denizci bir yüzbaşıydı.Sızıntıların nedenini öğrenme görevi de ona verilmişti.Aloisi Avusturya istihbarat örgütünün merkezinin Zürih'teki Avusturya konsolosluğu olduğunu keşfetmekle işe başlamıştı. Bütün sırlar, ajan listeleri, gizli haritalar bir kasada saklıydı. Kasa devamlı nöbetçi devriyeler

tarafından korunuyordu. Söylentiye göre Aloisi kasanın bir tuval üstüne resmini yaptırmış ve resmi de konsolosluğa gizlice sokarak, kasanın önüne yerleştirmişti. Arkada ise ajanları kasayı boşaltmışlardı. Resim de o kadar gerçeğe uygundu ki bekçiler hiç bir şey fark etmemişlerdi. Böylece Aloisi Avusturyalıların istihbarat ağını çökertmiş oldu. Baron Aloisi İtalya'ya döndükten sonra Avusturya istihbaratını dağıtacak bir dizi tutuklamalar emretti. Buna benzer olaylar sayesinde Aloisi Mussolini'nin bir numaralı diplomatı oldu(Lowell Thomas).

Roma Demetlerin Altında

Faşizmin simgesi olan demetlerin idaresinde Roma, Paris, Londra ve Berlin gibi büyük bir kent olma yolundaydı. Yeni düzen İtalya'ya bağlı kurumların büyük bir kısmını Roma'da topladı. Roma faşizm sayesinde, yeniden ülkenin merkezi olmuştu.

Bazı tarihçilere göre, eski çağlarda Roma İmparatoru Neron'un kenti ateşe vermesinin nedeni, yedi tepe üstünde kurulmuş bulunan kentin trafik sorununa çare bulmaktı. (P.Gentizon) Faşist düzen daha düzenli bir yöntemi tercih etti. Roma'yı Roma yapan bütün tarihi binaların çevreleri yıktırıldı, böylece boş kalan alanlarda geniş caddeler, parklar ve yeni saraylar için temeller atıldı. Roma'da yapılaşma alanında büyük bir çalışma başladı. Kolise Anıtı'nın yanında, uluslararası bir üniversite kentinin kurulması planlandı.

Mussolini'nin amacı "Mussolini'nin Roma"sını kurmaktı, bu kent son yüzyıllarda kavuşamamış olduğu ihtişama sahip olmalıydı. Roma, İmparator Agustus zamanında olduğu gibi geniş bir metropol olmalıydı. Beş yıl gibi bir sürede Roma'nın çöküşünü simgeleyen ne varsa yıkılmalıydı, yerine de

büyük bir imparatorluğa layık yapıtlar dikilmeliydi. Tarih onu eski Roma'yı yıkıp, yerine yeni Roma'yı kuran kişi olarak hatırlamalıydı.

Ancak Mussolini, Roma'nın yeniden yapılandırılması konusundaki görüşlerini istediği gibi uygulama alanına getiremedi. Yirmi yıl içerisinde, Roma'nın sadece belirli yerleri düzene girdi. Kolise ve Kapitol Anıtları'nın arasında geniş yollar yapıldı, Mussolini'nin büyük resmi geçitlerinin yapılabilmesi için on bir cadde yıktırıldı. Eski Roma'da bazı kiliseler ve saraylarda buna dahil edilince de, binlerce kişi başka konutlara gitmek zorunda kaldılar. Mussolini'nin yeni planlarından birisi de faşizmin anısına bir saray yaptırmaktı. Ancak bu proje yarım kaldı. Mussolini'nin yarım kalan projelerinden birisi de faşizmin anısına, Rodos heykeline benzer bir heykel yaptırmaktı, ancak buna ne para, ne de malzeme yetti.

Mussolini, başarılı olsaydı bir Mussolini forumu inşa edecekti, amaç Antik Roma ve Ortaçağ Roma'sının yanında 20. yüzyılın Roma'sının temellerini atmaktı.

Mussolini'ye inanmış olan gençliği en çok üzen şey, İtalya'ya gelen yabancıların sadece sanat eserleri ve güzel manzaralar ile ilgilenmeleriydi. Onlara göre İtalya artık bir açık hava müzesinden çok, üniversiteleri ve fabrikaları ile bilinmeliydi. Çağdaş İtalyan artık herkesin sandığı gibi turist rehberi, mandolinci veya gondolcü değil, kimyager, teknisyen, mühendis, mucit, mimar olmalıydı.

Mussolini, mimarlık faaliyetlerinin yanında, tarım ile de ilgilendi, buğday üretimi teşvik edildi, ormanlaştırma yayıldı, toprağı işleyen köylü yüceltildi. Roma İmparatorluğu'nun, İmparator Agustus'tan beri var olan tarım uygarlığının yeniden canlandırılması hedef alındı.

F. Heller "Gladyatörlerin Sonu" kitabında o dönemde bir İtalyan gazetecisi ile yaptığı görüşmeyi anlatır. Bu kişi ünlü bir gazeteciydi, ancak faşist partiye üye olmadığı için önemli bir yere gelememişti. Bu gazeteciye göre Mussolini, sadece bir kışkırtıcıydı. Gençlik günlerinde olduğu gibi. Ama kitlelere hitap etmesini ve onlara kendini dinletmeyi iyi biliyordu. İtalyanların pek istemedikleri, hatta biraz da kendi savaşı olan Etiyopya Savaşı'nda ise halkın onayını alamamıştı.

Bataklıklar kurutularak, buğday üretme mücadelesinde başarılılar kaydedildi. İmar alanında gösterişli binalara yer verilmiş, imparatorluk yolu açılmıştı, oysa yıkıntılarla uğraşmadan da bunlar yapılabilirdi. Halk sıkıntıda iken yapılan büyük sarayların fazla bir anlamı yoktu, çünkü kısa sürede onlar da bakımsız hale gelirlerdi. Aynı gazeteci, F. Heller'in Duçe'nin işçilere ve yaşlılara getirmiş olduğu sosyal sigortalardan söz edince de, bunun sadece ek bir vergiden ibaret olduğunu söyledi.

Gazeteciler Duçe'ye inanmışlardı. Ama o, başkaları gibi bir diktatör oldu. Halkın karşısına çıkınca da bir tavus kuşu gibi gösteriş yapıyordu. Mussolini döneminde Romalıların ne kadar memnun olduklarını da bu fıkralardan anlayabiliriz. (F.Heller,W.Sperco)

- Küçük Romano Mussolini babası ile yemek yiyor. Derken soruyor "Baba, senin gibi büyük bir adam olabilmek için ne yapmalıyım?" babası cevap veriyor: "Konuşma ve yemeğini ye".

- Hayvanlar aleminde en faşist hayvan hangisidir?

Fil, çünkü önce hortumunu kaldırır, sonra yer.

- Bir turist, polise sorar: Bu şehirde en iyi nerede yemek yiyebilirim?

Faşist parti merkezinde

- Vezüv Dağı'na bir ödül verildi. Nedeni de, zaman zaman her şeyi yemek için ağzını açması.

Mussolini'nin adına hiçbir cadde yok. Nedeni de İtalyanca'da cadde anlamına gelen "Via" kelimesinin aynı zamanda "git" anlamına gelmesi (Via Mussolini)

Ama Mussolini'nin gitmeye hiç niyeti yoktu. 1927de Roma imparatorluğunu yeniden anımsatacak bir dizi girişimde bulundu. Eski Romanın tüm eserleri gün ışığına çıkartılmalıydı. Denizin dibindeki kadırgalar bile çıkartılıp, yeniden onarılmalıydı, bu İtalya'nın Klasik kültürüne karşı olan borcuydu

Duçe tarıma da büyük önem verirken, eski Roma imparatorluğunda görülen tarım uygarlığını yeniden canlandırmak istiyordu

İtalya'nın siyasi ve toplumsal özelliklerinin yanında, kültür işleri de ihmal edilmedi. Roma'nın özellikle kültür hayatı canlandırıldı. İtalyan Akademisinin kurulması ile düzenin önemli bir boşluğu doldurulmuş oldu. İtalyan Akademisi, bölge akademilerinin yerlerini dolduruyordu. Başkent Roma sadece geniş cadde, anıt ve bürolardan ibaret olamazdı, aynı zamanda bir kültür ve uygarlık merkezi de olmalıydı. Burada dikkati çeken bir konu da, Duçe'nin Roma için düşünmüş olduğu böyle bir akademinin benzerini Hitler'in, Almanya'da düşünmemiş olmasıdır.

Faşist İtalya'da özgürlükler kaldırılmıştı ama, diğer yandan, toplumsal alanda büyük değişiklikler yapılmıştı. Roma İmparatorluğu'ndaki askeri değerler yeniden canlandırılmış ancak bu değerler, İtalya'nın savaşta uğrayacağı yenilgiler ve karşılaşacağı zorluklar sonucunda kaybolacaktı.

İmar alanında ise; büyük değişiklikler gerçekleş-

tirildi: Geniş yollar, dağ yolları, kanallar, elektrik santralleri, okullar, spor alanları, arkeolojik kazılar, müzeler, hastaneler, limanlar, kışlalar, hava alanları yapıldı.

Bütün bu gerçekleştirilenler,büyük bir ulusal çabanın sonucunda oldu Faşist diktatörlük, büyük eserlerle göz boyarken, sistemli bir şekilde özgürlükleri rafa kaldırıyordu.

İtalya, bozuk yolları, salgın hastalıkları ve her alanda duraklayan yaşantısından sonra adeta kabuk değiştirmişti. Tarım alanında büyük bir değişme olmuştu. Yirmi beş milyon köylü, büyük bir refah düzeyinde olmasalar bile, artık kendilerine yetecek kadar üretebiliyorlardı.

Sanayi alanında da grevlerin kaldırılması sonucunda gelişmeler oldu. Hızlı büyüme karşısında, paranın değerini yitirmemesi için kısıtlamalara gidildi. İşçi ve memurların maaşları azaldı.

Faşizm; sosyalizm ve ekonomik liberalizmin arasında kendine bir yol bulmaya çalışıyordu. Bunun için de her şeyin üstünde,devleti yüceltiyordu. Bu yöntem kullanılarak her türlü iç karışıklığın üstüne gidiliyordu.

Duçe'nin Örnek aldığı kişiler: Garibaldi ve Napolyon

İtalyan devrimci Garibaldi,daha hayatta iken tarihe geçmişti. Garibaldi,önce gösterişli üniforması, "üç silahşorlara" benzeyen tüylü şapkası ve hayatı boyunca giydiği kızıl gömleği ile İtalyanların belleğinde yer etmişti.

Garibaldi, sadece dış görünüşü ile değil, meziyetleri ile de İtalyanların kalbine girmişti. O hem denizci, hem asker, bazen de çiftçi olabilecek kadar çok yönlüydü.

Büyük bir idealist olan Garibaldi, her yerde ezilen halkların yanında yerini aldı. Polonyalılar, Macarlar, Yunanlılar ve Sırplar kendilerine general olmasını istediler. Garibaldi, iki kez Roma'yı kuşattı. (1862-1867) Düşüncesi de " Roma'yı almak ya da ölmekti."

Garibaldi'nin ölümünün ellinci yılı, İtalya'da törenlerle anıldı. Ancak İtalyan Devleti ve Vatikan, artık uyum halindeydiler. Oysa Garibaldi, Papalık'ın baş düşmanı idi. Dolayısıyla Garibaldi'yi anma etkinlikleri, sönük geçti. Ancak iş bununla kalmadı. Garibaldi'nin kişiliğinde sadece askeri yönü, İtalya'nın bağımsızlığını savunması ve ülkesinin düşmanlarına karşı verdiği savaşlar öne geçti. Garibaldi'nin siyasi, liberal, demokrat ve bağnazlığa karşı aydın kişiliğinden hiç söz edilmedi. Garibaldi, özgürlüğün, eşitliğin, kardeşliğin ve adaletin hakim olacağı bir altın çağı düşlüyordu. Bu düşünceler Mussolini'nin ve Faşizmin savunduğu değerlere uymuyordu.

Duçe, yine de Garibaldi'ye sahip çıktı. Savaştan çıkan İtalya'nın, Garibaldi İtalyası'nın devamı olduğunu savundu. 20.yy'ın İtalya'sı, Garibaldi'nin Roma yürüyüşünü tamamlamış ve şimdi de onun izinde Avusturya'ya doğru yürüyordu. "Kara Gömlekliler", "Kızıl Gömlekliler'in" devamıydılar. Şimdi onlar "Büyük İtalya"yı kurmak üzereydiler. Duçe, Garibaldi hakkındaki tarihi gerçekleri çarpıtıyordu. Garibaldi'nin adamları, özgürlük için savaşmışlardı, oysa Kara Gömlekliler bu sözün kendisine bile tahammül edemiyorlardı. Ama P. Gentizon'un da vurguladığı gibi Kızıl Gömlekliler ile Kara Gömlekliler arasında ortak bir yön vardı: İkisi de aynı inancın savaşçılarıydı. "Büyük İtalya" için savaşıyorlardı.

Duçe'yi etkileyen bir başka tarihi şahıs da

Napolyon'du. Napolyon'a karşı duyduğu hayranlığı da onun adına bir oyunun senaryosunu yazmakla gösterdi. Aslında iki lider arasında ortak yönler fazlaydı. İkisi de halkın içerisinden çıkmış ve şaşılacak şekilde zirveye tırmanmışlardı. Şartların diktatör haline getirdikleri bu iki insan,hasta bir ülkeyi ayağa kaldırmış, iç kavgaları bitirmiş ve partiler üstü bir hükümet kurmuşlardı. İkisi de her çeşit ideoloji ve düzenden yararlanmışlardı. Napolyon bir sözünde "Her günün kendi sıkıntısı, her koşulun kendi kuralları, her insanın da kendi doğasına göre bir şeyler vardır" diyordu. Ancak P. Gentizon'a göre iki önderin arasında tam bir karşılaştırma yapılamaz. Mussolini, Napolyon gibi generallik yapmamıştı.

Gentizon'a göre: "Mussolini'nin generallik yapmamış olması da tarihin bir lütfudur"

Duçe, Napolyon'un iyi Fransızca konuşmadığını bahane ederek, onun aslında İtalyan olduğunu söylüyordu. Aslında Napolyon, Fransızca'yı Korsika şivesiyle konuşuyordu ve bu şive; onun İtalyan olduğunu kanıtlamağa yetmiyordu. (P.Gentizon)

Etiyopya Savaşı (1935-36)

Mussolini gitgide kendini Napolyon ve Jül Sezar ile aynı ayarda görmeye başladı. Napolyon'un Fransa için yaptığından fazlasını, İtalya için yaptığına inanıyordu. İtalya'nın ekonomik büyümesini sağlamak için Afrika'ya açılması gerekiyordu. Etiyopya'nın alınması ile Eritre ve Somali sömürgeleri birleşmiş olacaktı. Birleşik bir Doğu Afrika'ya İtalyan yerleşimcilerini göndermeyi planlıyordu. Mussolini önceleri Tunus'a göz dikmiş olduğundan, Doğu Afrika'ya çıkma planları hiç kimseyi fazla şaşırtmıyordu.

İtalya'nın kırk iki milyon nüfusu vardı ve bu

nüfus Fransa'nın üçte birlik bir bölümüne sıkışmıştı. "Toprağa karşı açız" diyordu Mussolini. "Çünkü çok doğuruyoruz ve böyle devam etmeğe niyetliyiz".

Mussolini'nin "buğday seferberliği"ne rağmen, İtalya kendi ihtiyacını karşılayamıyordu. Faşizmin ilk yıllarında Mussolini, zayıf ülkesini büyük bir güç haline getirmiş, ancak şimdi yeni kaynaklara gerek duyuyordu.

Mussolini'nin dış politikada fazla başarısı yoktu. Fransızlar İtalyanların Tunus'a girmelerini engellemiş, Arnavutluk'a da girmeleri çok masraflı olmuştu. Mussolini, dış politikada, şöhretini yenileyecek bir başarıya ihtiyaç duyuyordu.

Mussolini'nin Etiyopya'yı kurban olarak seçmesinin nedeni de basitti, İtalya belli bir düzeye gelene kadar emperyalist güçler diğer sömürgelere yerleşmişti. İngiltere ve Fransa'nın Etiyopya'ya girmemeleri için birçok nedenleri vardı. Avrupalıların böyle bir ülkeye yerleşmeleri çok masraflıydı, doğal kaynakları fazla değerli değildi ve birçok tehlikeli savaşçı kavim vardı. Etiyopya hakkındaki yabancı gözlemcilerin raporlarına göre, oraya giden bir Avrupalı çiftçi, yerli üreticilerle başa çıkamayacağı gibi, kısa sürede de açlığın sınırına gelebilirdi.

Mussolini İngiltere'nin Etiyopya Seferi'ne karşı çıkmayacağını biliyordu, yoksa böyle bir teşebbüste bulunmazdı. Mussolini, Grandi vasıtası ile İngilizlere, Etiyopya'da ortak hareket etme teklifinde bulundu, ancak İngilizler buna yanaşmadılar. İngilizlerden istediğini bulamayan Mussolini çok sinirlendi ve "bir çöl koleksiyoncusu" olmadığını söyledi. Avrupalılar ona Afrika'nın, ekonomik açıdan en verimsiz yerlerini bırakmışlardı.

Mussolini savaşa girmeden önce Kralın dışında, ne bakanlarına, ne de Ulusal Konseye danıştı. Duçe,

Etiyopya Seferi'nin ana hatlarını kendi planladı ve bölge komutanı De Bono'dan, askeri hazırlıkları gizli tutmasını istedi. De Bono'ya askeri milis adamlarının gönderileceği söylendi, ancak De Bono faşist militanların savaşta pek yararlı olmadığını, dolayısı ile asker gönderilmesini tercih ettiğini söyledi.

Doğu Afrika'ya yarım milyon asker ve sivil görevli gönderildi, bu kadar geniş bir ordu daha önceleri hiçbir sömürge savaşında kullanılmamıştı. Mussolini, kalabalık bir ordunun gitmesinden yanaydı, çünkü bundan sonra Mısır ve Sudan da fethedilecekti. Mussolini, İngilizleri korkutmak amacıyla da Hitler'in Afrika'ya silah göndererek, Afrikalıları Avrupalılara karşı kışkırttığını da iddia etti.

1935 yılının ekim ayında İtalyanlar sirenlerden ve yüksek sesli yayınlardan Etiyopya Savaşı'nın başladığını öğrendiler. Etiyopya eşit düzeyde bir devlet olarak görülmediği için de herhangi bir savaş ilanı olmayacaktı.(F.Heller)

Mussolini, İtalyan uçak filosunun Adowa kentini bombalamak üzere hareket etmesinden sonra, İtalyanların Etiyopya'da saldırıya uğradıklarını bile iddia edebildi . Mussoliniler, Etiyopya Savaşı'na ailecek girdiler. Bombardıman uçaklarında iki büyük oğlu ve damadı Kont Ciano da vardı. Bruno, on yedi yaşında savaşa katıldı, uçuş lisansını alması için yeterli süresi dahi yoktu. Mussolinilerin nasıl Kont Ciano ile birlikte uçakları ile, bir çukura indikleri ve tepelerinden gelen yaylım ateşine rağmen nasıl kurtulduklarına dair söylentiler yayıldı. (Lowell-Thomas)

Mussolini, sonradan İtalyanların Etiyopya Seferi'ne karşı fazla ilgi göstermediklerini kabul etti.

İtalya'nın saldırıya uğradığına dair söylentisi kabul görmedi, Etiyopya Savaşı için aradığı gönüllü sayısını da bulamadı. Etiyopya taarruzu uluslararası alanda eleştiri konusu olunca da itiraz etti, İtalya ilkel Etiyopya ile nasıl bir tutulabilirdi.!

Mussolini, Londra'ya gizli elçiler göndererek, İngilizlere Etiyopya'da ortak hareket etmeyi önerdi. Etiyopyalılar Roma'ya, bir anlaşmaya varmak için bir elçi gönderince de Mussolini, onu gizli bir suikastçı olması ihtimali ile kabul etmedi. Bunun yerine Caşır Bey adında bir serüvenci ile, Etiyopya İmparatoru Haile Selassie'nin kaçırılması ile ilgili bir planı görüştü.

Mussolini'nin Etiyopya taarruzu, hükümette sorun yarattı. Bazı bakanlar bizzat Etiyopya'ya savaşa gönderildiler. Mussolini, yakın dostu Balbo'ya göre savaşa hiç kimseye danışmadan girmiş ve şimdi bunun güçlüklerini yaşıyordu. O dört duvar arasında, kapalı bir odada yaşıyor ve gerçekleri görmüyordu. Balbo'ya göre "bir adama günde yüz kez bir deha olduğu söylenirse, o da asla hata yapmadığına inanacaktır". De Bono'nun yerine getirilen Mareşal Badoglio köylerin yıkılması ve geniş ölçüde zehirli gaz kullanımı gibi terörist yöntemler kullanmakta serbestti. Oysa Mussolini, zehirli gaz kullanımını yasaklayan uluslararası bir anlaşmaya imza atmıştı. Ancak gerektiği takdirde, hastalık yaymak amacıyla bakteri savaşı için hazırlık yapılmıştı. On yıl boyunca gaz üretilmiş, ve gerekli olduğu takdirde de Doğu Afrika'da kullanılacaktı. Bazı İtalyanlar zehirli gaz kullanımına itiraz ettilerse de, bu silahların üretimi kamuoyundan gizli tutuldu. Mussolini'nin gizli silahlarından birisi de hardal gazıydı ve bunu da ileride yeniden kullanmayı düşündüğünden, üretimi gizli tutuluyordu.

Badoglio Addis Ababa'ya girince, savaş İtalya'nın zaferi gibi gösterildi. Ancak Etiyopya'nın büyük bir bölümü halen bağımsız olup, savaşmağa devam ediyordu. Bu gerçekler İtalyanlardan gizli tutuldu.

Kral Vittorio Emanuele Habeşistan İmparatoru ilan edildi, yakalanan esirler de artık esir olarak değil de asi gibi idam edilecekti.

İtalyan generalleri gizli kaldığı sürece, zehirli gaz kullanabilirlerdi. Etiyopyalıların İtalyanlara karşı yapacakları herhangi bir eylem şiddet ile bastırılacak, gerekirse on kadar Etiyopyalı idam edilecekti.

Mussolini, Etiyopya Seferi'ni "tarihteki en büyük sömürge savaşı" olarak nitelendirdi. Bu zaferde generalleri De Bono, Badoglio ve Graziani'nin payı büyüktü ancak her şeyi düşünen de kendisiydi.

Mussolini, İtalya'nın Etiyopya Savaşı'nda 5.000 askeri kayıp verdiğini öğrenince, , İtalya'nın çok önemli bir savaş vermiş olduğunu iddia etti. Oysa, bu savaşta bir yıllık ulusal bütçeyi harcamıştı.Ona göre İtalya bu savaştan güçlenerek çıkmış çünkü Etiyopya gibi bir "vaad edilmiş toprak" kazanmıştı. Oysa İtalya, Etiyopya Seferi ile, İngilizlerin yeniden silahlanmalarına neden olmuştu. Kızıldeniz'e giden yol da hiç güvenlikli değildi. Her yanı Japonya gibi cephe olabilecek İtalya kıyıları şimdi daha tehlikeli durumdaydı. A.B.D. tarafından da Mussolini ve faşistleri bir eşkıya çetesi gibi algılanınca da, İtalya için artık Almanya'nın yanında yer almaktan başka çare yoktu.

Mussolini, ülkesinin içerisine düştüğü çaresizliği göremiyor, Etiyopya'da geniş bir metal endüstrisi kurmayı düşünüyordu. Amharik dilini bile öğrendiği söyleniyordu. Etiyopya'yı Kızıldeniz'de bir üs olarak kullanmak istiyordu Mussolini'nin Afrika'da

bu kadar hayalci olmasının nedeni, yoksul Etiyopya birliklerine karşı kazanılan kolay zafer oldu. Etiyopya taarruzu en çok Mussolini'ye iç politikada faydalı oldu. Basının da etkisi ile Duçe bir yarı-tanrı gibi gösterildi, anne ve babasının mezar yerleri bile kutsal kabul edildi.

Diğer devletler, Afrika'dan az da olsa payını almak isteyen Mussolini'ye karşı hemen harekete geçtiler. Ambargoya önceleri akaryakıt dahil değildi,ne de olsa İngiliz şirketleri Kont Ciano'nun uçaklarının akaryakıtını bile sağlıyorlardı Aslında İngiliz gazeteci John Gunther'in dediği gibi, İngilizler Süveyş Kanalı'nı kapatmış olsalardı, Etiyopya Savaşı hemen son bulmuş olacaktı.

İspanya İç Savaşı (1936-37)

Mussolini için Etiyopya fethi kendi başına bir amaç değildi ama aklındaki hedeflere doğru atılan bir adımdı. Etiyopya Seferi'nden sonra Almanya ile daha yakın bir ittifak kurmak istedi. Hitler de İtalyanların Etiyopya'da başarılı olmalarını istemekle beraber onların fazla başarılı olmalarını da istemiyordu. Etiyopyalılara gizlice yardım ediyordu, çünkü savaşın uzaması sayesinde İtalya'nın Balkanlardaki pazarına uzanabiliyordu. Mussolini de Fransa ve İngiltere'ye kendi taraflarında olduğunu söylüyor, Almanlar da bunu anlayınca, İngilizleri oyaladığını söylüyordu.

1936'da, Dışişleri Bakanı Ciano'yu, İtalya'nın İspanya İç Savaşı'na müdahale etmesini sağlaması için görevlendirdi. Kont Ciano faşist partinin Almanya yanlısı tarafındaydı. Kont Ciano ve Faşist partinin Almanya yanlısı kolu, Mussolini gibi, batı demokrasilerinin çöküş halinde olduklarını ve Museviler tarafından bozulduklarını ileri sürüyorlardı. Yarının yönetici ırkları Almanlar, İtalyanlar ve Japonlar olacaktı. Mussolini İspanyolları da küçüm-

süyordu, çünkü onların Araplarla karışmış olduklarını düşünüyordu. Ancak İngilizlerin Akdeniz'deki etkisini azaltmak için İspanyolları İtalya'nın yanına çekmek gerekiyordu.

Mussolini İspanya'daki aşırı sağcı hareketlere silah yardımında bulundu ve onlara kendi ülkesinde askeri eğitim verdirtti. General Franco'nun başkaldırısına da birkaç nakliye uçağı göndererek destek verdi.

Mussolini'nin İspanyol faşistleri desteklemesi projesi İtalyan ordusunun komutanları arasında fazla heves yaratmadı. Duçe bu yüzden İspanya'ya düzenli askerden çok Kara Gömlekli Milisleri göndermeyi kararlaştırdı. Bu milisler İspanya'da İtalyan faşizmini temsil edeceklerinden özellikle uzun boyluların arasından seçildiler. Ancak bunların çoğu kullandıkları silahları bile bilmediklerinden, yerlerini düzenli orduya bırakmak zorunda kaldılar.

Duçe, Balear Adalarında, Fransa'ya karşı bir üs kurdurdu, başına da faşist milislerden Arconovaldo Bonaccorsi getirildi. Birkaç haftaya kalmadan Mayorka Adası, tutuklu katliamları ile çalkalandı. Duçe'nin aynı baskı siyaseti de Doğu Afrika'da uygulandı, Mareşal Graziani de toplu idamlar yönetti.

Mussolini her gün İspanya'ya gemilerle adam ve silah gönderiyor, İngiliz istihbarat servisleri de bunu biliyorlardı. İngiltere Dışişleri bakanlığının sekreteri Sir Anthony Eden de, Mussolini'den "gangster zihniyetli birisi" diye söz ediyordu.

Mussolini, İspanya İç Savaşı'nın birkaç hafta içerisinde biteceğini tahmin etmekte yanılmıştı. Bir diğer düşüncesi de İspanya'ya İtalyan bir kral getirmekti. Bunun için de İtalyanların kazanacağı askeri bir başarıya ihtiyacı vardı. Ancak İtalyanlar

Guadalajara'da yenilgiye uğradılar. Bu yenilgi, Mussolini için tam bir darbe oldu, çünkü kazanan taraftaki anti faşistlerin çoğu İtalyan'dı. Üstelik bu İtalyanlar eğitimli askerler olmayıp, uluslararası bir gönüllüler ordusuna dahildiler. İspanya diktatörü Franco bile İtalyanların bir an önce gitmelerini istiyordu. Mussolini Guadalajara yenilgisinin sorumlusu olarak Franco'yu gösterdi.

1937'de Fransa'da, antifaşist İtalyan Cephesi'nin komutanlarından Carlo Roselli ve kardeşi öldürüldüler. Suikastın İtalyan askeri istihbaratı tarafından gerçekleştirildiği öğrenildi. Bu örgüt Kont Ciano ve Mussolini'ye karşı sorumluydu.

Mussolini, tıpkı Matteotti ve Amendola cinayetlerinde olduğu gibi, bu cinayetin de kendisi ile bir ilgisi olmadığını söyledi.

1937'de İspanyol cumhuriyetçilerine takviye getiren tarafsız gemiler, İtalyan deniz altıları tarafından batırıldılar. Mussolini, bu olayları da inkar etti. Oysa denizaltılar hiçbir ikazda bulunmamış, üstelik müretebattan sağ kalanların da kurtarılmaları yasaklanmıştı.

Mussolini bu konuda kendisine itiraz eden amirallerini dinlemiyor, denizaltı sayısının ve saldırılarının artırılmasını istiyordu. Ancak İngiliz ve Fransız istihbarat birimlerinin İtalyan radyo mesajlarını dinlemeleri, ve görünürdeki İtalyan denizaltıları batıracakları tehditleri, Mussolini'nin kararını değiştirmesine neden oldu.

Mussolini – Hitler İttifakı

Mussolini, Etiyopya Seferi'nden sonra İtalya'nın zengin ülkelerin yanında yer aldığını ilan etti, şimdi de Avusturya'nın Alman "Reich"ına karşı bağımsızlığını koruyan Stresa Cephesi'ni işgal etmeyi düşünüyordu. Diğer Avrupalı devletler bu isteği

anlamazlıktan geldiler, oysa Mussolini adım adım Almanya ile yakınlaşıyordu.

Mussolini, Sicilya Boğazı'nda bulunan Pantelleria adında kayalık bir adada bir deniz üssü kurdurttu. Bu üssün önemini ancak kendisinin icat etmiş olduğunu söyledi Akdeniz artık bir "Roma Denizi" olmalıydı. Kara derililerden oluşan ordusunun da Afrika'nın tümünü alacağını söylüyordu İspanya'ya daha fazla birlik sevk ederek, İtalyanlara savaş tecrübesi vermek istiyordu. 1937'de, Almanya büyük bir silahlanma programına girmişti ve Mussolini, bundan yararlanarak Almanya ile ittifak kurmak istiyordu.

Hitler'e, İtalya'nın çok iyi bir müttefik olacağını söyledi. Alman ve İtalyan yetkilileri ile karşılıklı görüşmeler başlattı.

Mussolini, Almanya'yı ziyaret etti, kendisine fabrikalar, büyük fırınlar, buğday öğütme aletleri ve başka sanayi ürünleri gösterildi. Mussolini, İmparator Büyük Frederick'in mezarına da götürüldü ve geniş askeri manevralar izledi. Mussolini, bu askeri gösteriden fazla etkilenmediğini söyledi. Çünkü yanında bulunan Mareşal Badoglio'ya göre İtalya bu alanda çok daha öndeydi.

Mussolini, Almanya ziyareti sırasında, Avusturya ile barış anlaşması imzalayarak, Mihver Devletlerini güçlendirmek istediğini belirtti. Böylece Hitler'den Brenner Sınırı için teminat almış oldu ve 1918'den beri İtalya'yı huzursuz eden Güney Tirol meselesi halledilmiş oldu. Sınırda bulunan iki yüz bin Avusturyalı hemen İtalya'ya alındılar Gazeteler onlardan kibarca "yabancı misafirlerimiz" diye söz ediyorlardı. Alman İmparatorluğu'nun önderi de (Führer) artık sınırın hiçbir zaman değişmeyeceğine dair teminat vermişti. Almanlar bile buna hayret

ettiler ve gazeteler tüm Almanların, Güney Tirol dahil olmak üzere, büyük bir imparatorluk kurmaları gerektiğini söylemeye devam ediyorlardı.

1938'de, Hitler Roma'yı ziyaret etti. Mussolini Hitler'in iade ziyaretini aynı şekilde bir propaganda gösterisine dönüştürdü. Evler boyandı, sahte ağaçlar ve yapma duvarlar dikildi, her şey bir güç ve zenginlik gösterisiydi

Gazeteler İtalya'nın her alandaki gücünden söz ettiler, ordu generalleri ise silahlanmanın söylendiği kadar güçlü olmadığını iyi biliyorlardı. Mareşal Graziani, zırhlı araçların içerisinde tahtadan yapılmış silahlar görmüştü. Hitler, İtalya ziyaretinden umduğunu bulamamış olarak döndü. İtalyanlardan, Çekoslovakya'ya yapmayı düşündüğü taarruzda kendisine yardımcı olmalarını istemiş, ama bu konuda İtalyanlar fazla hevesli davranmamış ve ittifak sözleri havada kalmıştı.

1939'da, İngiltere Başbakanı Chamberlain ve Lord Halifax, Roma'ya geldiler, amaçları Berlin ile Roma arasındaki işbirliğini frenlemekti. Bu ziyareti, büyükelçi Grandi tasarlamıştı. N. Chamberlain Mussolini'den, Hitler'in Çekoslovakya'ya karşı taarruzunu durdurmasını tavsiye etmesini istedi. Mussolini buna gülerek cevap verdi, sonra da kendisine gelen İngiliz heyetindeki beylerin orta yaş bunalımında olduklarını söyledi. İngilizler Mussolini'den, kendilerine yardım etmesini isteyecek duruma geldilerse, Avrupa'da hiç bir itibarları kalmamıştı. Mussolini, Venedik Sarayı'nda, İngilizlere hiç unutamayacakları bir davet verdi. Operadaki gösteride kendisi ve damadı İngilizlere sırtlarını çevirdiler. Ama bununla da yetinmediler, sahneye çıkartılan genç çocuklar, karşılıklı olarak, vücutlarının en hassas yerlerine oklar attılar. Ataları gladyatörler gibi savaşıyor, Ispartalılar gibi de acıya

dayanabiliyorlardı. Mussolini, bütün bu güç gösterilerinden sonra, İngilizlere isteklerini belirtti: İngiltere, Fransa'yı İtalya'nın isteklerine uyması için ikna etmeliydi. İngiliz başbakanı Chamberlain, Duçe'yi Hitler kadar tehlikeli bulmuyordu, dolayısı ile Mussolini'nin isteklerini duymazdan geldi.

1939'da Almanlar Çekoslovakya'ya girdiler. Mussolini savaşa girmek istemiyordu. Çünkü İtalya'nın silahlanması, Hitler'in isteği ile daha yeni başlamıştı. Bu durumda İtalya için savaşı düşünmek çılgınlıktı. Mussolini'nin İtalya için uzun bir toparlanma dönemine ihtiyacı vardı. Ama Hitler haklı çıkmıştı. Fransa ve İngiltere, Çekoslovakya'nın müttefikleri olmalarına rağmen, Almanlara karşı hiçbir şey yapmamışlardı.

Mussolini, Çeklerin İslavlar gibi alt tabakadan bir ırk olduklarını iddia ediyordu. Çekoslovakya, tıpkı İsviçre, Belçika ve Avusturya gibi tarihten silinmesi gereken yapay bir devletti. Bu defa Hitler'e İtalya'nın savaşmaya hazır olduğunu söyledi. ordu komutanları da, gerekli olduğu takdirde zehirli gaz kullanacaklardı.

Mussolini, İngilizlerin Çekoslovakya'nın bir kısmının Alman işgaline girmesini kabul edeceklerini görünce, arabuluculuk yapmayı kabul etti. Mussolini, Münih'te herkesin kabul edeceği bir teklif getirdi, buna göre de Almanlar istediklerinin büyük bir bölümünü alıyorlardı. Mussolini, tekliflerinin kabul edilmesini iyi bir borsacının başarılarına benzetti. Oysa Alman Dışişleri Bakanlığında hazırlanan rapor, toplantıdan az önce okuması için eline verilmişti. Mussolini, İtalya'ya dönünce kahramanlar gibi karşılandı. Kral bile Floransa'ya onu karşılamaya gelmişti. "Avrupa'yı kurtardım" diyordu ve Chamberlain "çizmelerini yalamıştı". Tanrı, onu İtalya'yı Bolşevizmden kurtarması ve

yüceltmesi için yeryüzüne göndermişti.

Mayıs ayında Almanya ile "Çelikten Anlaşma" imzalandı. Bu anlaşma İtalya'ya, askeri hazırlıklarını tamamlaması için iki yıl tanıyordu. Mussolini sıranın Polonya'ya geleceğini biliyordu. Polonya da Çekoslovakya gibi yıkılacak, böylece demokrasiler ortadan kalkacaktı.

"Çelikten Anlaşma" Mihver dışındaki Avrupa Devletlerini tehdit ediyordu; bu anlaşmanın sonucu olarak ya çok hızlı bir savaş çıkacaktı ki, o zaman İtalya'nın müdahale etmesine gerek kalmayacaktı, veya uzun süreli bir savaş çıkacak, o zaman İtalya'yı savaşa hazır hale getirmesi için gerekli olan zamanı bulacaktı. Belki de Duçe son perdede ortaya çıkıp, parsayı toplayacaktı.

Polonya Savaşı yaklaşırken, Mussolini Münih'te yeni bir kongre yaptı. Olup bitenleri izledikten sonra, harekete geçmeyi düşünüyordu. Herkes de İtalya'nın ne yapacağını merak ediyor, kimse de cevabını veremiyordu.

III
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI (1939-1945)

Mussolini Yeni Bir Savaşa Hazırlanıyor (1939)

İtalya, otuz iki yıl boyunca iç işlerinde kargaşa ve dış politikada savaş görmüştü. Kısıtlamalar, işsizlik, belirsizlik yaygındı. Bazı siyasetçiler öğrencilere "kitabın yanında silahlarını da hazır bulundurmalarını" tavsiye ediyorlardı. İtalya, otuz iki yıl boyunca da savaşmaktan geri kalmamıştı. İtalya'nın bu süre içerisinde geçirmiş olduğu başlıca savaşlar şunlardı: Libya Savaşı (1911-1912), Birinci Dünya Savaşı (1915-1918), İç Karışıklıklar (1919-1922), ardından Libya'nın alınması (1928-1932), Abissina Savaşı (1935-1936), İspanya Savaşı'na katılma (1937), Arnavutluk'un İşgali (1939). İtalya için yeni bir savaş tehlikesi çıkmıştı . Ama bunca savaştan yılmış olan İtalyanlar, yeni bir savaş tehlikesinin onları felakete sürükleyeceğinden korkuyorlardı.

Mussolini, Roma'da tüm faşist yetkilileri toplayarak, şu konuşmayı yaptı:

"Bir araya geldiğimiz şu saatlerde, bir fırtına sadece Avrupa haritasını karıştırmakla kalmıyor, aynı zamanda kıtaları da birbirime katıyor. Bu olaylardan etkilenmememiz mümkün değil. İtalyan halkı fırtınada dümeni tutan kişiye soru sorulmaması gerektiğini iyi bilir. Balkona çıkmamı bekleyin, balkona çıktığımda ve beni dinlemesi için İtalyan halkını topladığımda bilin ki durum değerlendirmesinde bulunmayacağım, aksine herkese tarihi

kararlarımı açıklayacağım.

Polonya'nın istila edilmesi ile Avrupa henüz savaşa girmedi. Orduların çoğunluğu henüz karşılaşmadı.

Londra ve Paris hükümetlerinin çatışmayı genişletmek istemediklerini biliyoruz. Rusların yarattığı fiili durum karşısında, tepki göstermiyorlar, bu neden ile Almanların yarattıkları fiili durumu eleştirmekle yanlış yapıyorlar.

Belirsizliklerle dolu bu durumda, ülkesini seven İtalyanlar askeri yönden her ihtimale karşı hazırlıklı olmalı, her çeşit barış çabasına da gayret vermelidir.

Faşizmin de amacı budur, İtalyan halkının da amacı bu olmalı".

Mussolini'nin bu açıklamaları, İtalya'yı yeni bir savaşa sürüklemeye pek de istekli olmadığı izlenimini veriyordu. Bir süre sonra da bazı nükteler yapılmaya başlandı. Benito Mussolini Shakespeare'in "Romeo ve Jülyet" oyunundaki Jülyet'e benzetildi. Ve fısıltılar başladı:

"- Kaderimiz Jülyet'e bağlı.

- Jülyet de kim?

- Hani Romeo'nun balkona çıkmasını beklediği Jülyet var ya".

Avrupa'da savaş çıktığından beri Mussolini, yeni durumlar arasında doğru bir karar veremiyordu. En karşıt görüşler arasında gidip geliyordu. Damadı Ciano'ya göre bir gün savaş ilan ediyor, ertesi gün vazgeçiyor, sonra da onu iki yıllığına erteliyordu. İngiliz gazetecilerine karşı duyduğu antipatinin de etkisi ile, İtalya'nın yeni bir savaşı kaldıramayacağını söyleyen İngiliz gazetecilere, "Savaşamaz mıyız? Göreceksiniz, hemen savaşırım" diye meydan okuyordu.

1940 yılında, Mussolini gitgide Almanların yanında tavrını belli etmeye başladı. Aynı yıl, İngiltere donanması İtalyan ticaret gemilerini durduruyor ve onları aramak için Malta'ya getiriyordu. Gemi komutanları arasında çıkabilecek herhangi bir anlaşmazlık denizlerde savaşın çıkmasına neden olabilirdi. Almanlar da Norveç'e çıkartma yapmış ve Danimarka'nın sınırlarını geçmişlerdi. Mussolini'nin buna tepkisi; "İşte savaş böyle olur!" şeklinde oldu. Ve Almanya'daki büyükelçisine Hitler'i tebrik etmesini söyledi. Almanlar Norveç'te çok ilerleyince, büyükelçisine kendi namına, Almanlara daha fazla ilerlememeleri gerektiğini Führer'e söylemesini istedi. Führer'in Mussolini'nin tavsiyesine ne kadar uyduğu da biliniyor.

Mussolini, aynı şekilde, A.B.D. Başkanı Roosevelt'in de tavsiyelerini dinlemiyordu. Önceleri Roosevelt'e, ülkesinde 1942 yılı için büyük bir sergi açacağını dolayısı ile savaşı düşünmediğini söyledi. ancak sonradan işi A.B.D. büyükelçilerini kabul etmemeye kadar götürdü. Mussolini'ye göre İtalya'nın KaraYip Denizlerinde ne kadar işleri varsa, A.B.D.'nin de Akdeniz'de ancak bu kadar işleri olabilirdi.

Almanlar Belçika ve Hollanda'da ilerliyor ve İtalyanlardan yardım istiyordu. 9 Mayıs 1940 günü, Reich'in büyükelçisi Kont Ciano'ya, Duçe'ye Hitler'in bir mektubunu iletmek istediğini söyledi. Buluşma sabahın 5'inde gerçekleşti. Mussolini mektubu açtı ve okuduktan sonra şunları söyledi:

"Alman orduları şu anda Belçika ve Hollanda'nın sınırlarını aşıyorlar. Führer İngilizlerden önce davranmak istedi".

Almanya büyükelçisi farklı bir yanıt bekliyordu. Tekrar sordu: "İlave edeceğiniz başka bir şey yok

mu, ekselansları?"

Mussolini, birkaç saniye düşündükten sonra şu cevabı verdi:

"Evet. Hitler bana, İtalya için büyük bir Avrupa gücü olma zamanının geldiğini bildiriyor". Büyükelçi hala destek konusunda cevap bekliyordu. Ancak Mussolini, görüşmeyi sonuçlandırmadan bitirdi.

Mussolini, İtalya'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesine henüz karar vermemişti.Onun düşüncesi beklemek ve görmekti. İtalya'nın savaşa girmemesi için çok nedenleri vardı; hasat zamanı başlayacaktı,okullar devam ediyordu, A.B.D ile deniz trafiği sürüyordu.

Alman ordularının Fransa'da, Belçika'da ve Hollanda'da ilerlemeleri Mussolini'nin karar vermesinde etkili oldu. Doğanın tüm nimetlerine sahip ülkeler kısa sürede çökmüşlerdi. Avrupa'da, yirmi yıl boyunca en güçlü bilinen ordular yeniliyordu. Çinlilerin Çin setti hakkında iddialı oldukları kadar kendi hatları hakkında iddialı olan Fransızlar, ünlü Maginot hattının kısa sürede çöktüğünü gördüler. Sanki bir sel her şeyi beraberinde sürüklüyordu. Böyle bir güce karşı koymaktansa yanında yer almak daha mantıklıydı. Mussolini bu gerçeği anlamakta gecikmedi Almanların Dunkerque Çıkartması'ndan sonra, Dışişleri Bakanı'na şu sözleri söyledi:

"İngilizler, birkaç kez Birinci Dünya Savaşı'nı kaybetmekte olduklarını kabul ettiler. Şu andaki durum ile kıyaslayacak olursak, Almanya iki cephede savaşıyordu, İngilizler bugünkü uçaklarına sahip değillerdi. Akdeniz Bölgesi, bütün bu son savaş boyunca, bir Britanya Gölü haline geldi. Bugün ise durum çok daha iyi görünüyor. Almanya şimdi tüm kıtada tek bir güç oldu, uçak filosu çok

güçlendi. Biz de en iyi silahımız olan donanmamız ile Akdeniz'i kolayca kapatabiliriz. Rusya savaşa girerse, savaş bütün doğuya da yayılır. A.B.D. savaş gücünü üç dört yılda tamamlar ve bunu da tamamladıktan sonra da Japonya ile karşı karşıya gelir".

Mussolini'ye göre "bir gün aslan olmak yüz yıl boyunca kuzu kalmak"tan iyiydi. O, Konseyi, büyük projeleri ile etkileyecekti., fırsatlardan yararlanacak, herkese karşı da gücünü kanıtlayacaktı. Öncelikle de Büyük Faşist Konseyi toplayacaktı .Mussolini Faşist konseyden aradıklarını bulamadı. Konsey üyelerinin dörtte beş kadar çoğunluğu Almanlara karşıydı. Almanlara yakınlık duyan İtalyan yöneticilerini parmakla saymak mümkündü.

Duçe'nin kendisi bile, önceleri Fransız kültürünü almıştı. Siyasi düşüncelerinin bir bölümünü, siyasette şiddeti savunan Fransız düşünürü Georges Sorel'den almıştı. Fransa'ya karşı duyduğu kıskançlık ağır basınca, Almanlara karşı hayranlık duymaya başladı. Fransa'ya karşı çıkmakla Mussolini mensup olduğu Latin uygarlığına karşı da ihanet etmiş oluyordu.

Mussolini'nin Almanya'ya yaklaşmasında bazı siyasi hesaplar da önemli rol oynuyordu. İtalya'nın Güney Tirol eyaletinde Almanca konuşan toplumun Almanya'ya göç etmek isteyip istemeyeceğine dair bir referandum yapıldı. Mussolini'nin İtalyanlaştırma siyasetine rağmen, oylamanın neticesi kendisi için tam bir yenilgi oldu. Orada bulunanların yüzde sekseni İtalya'yı terk ederek Almanya'ya göç etmek istediler.

Buna benzer siyasi hesapların dışında Mussolini, Almanların askeri disiplinine ve cesaretine de hayrandı. İktidarda kalmış olduğu yirmi yıl boyunca, halkına Almanların savaşçı değerlerini aşılamaya

çalışmıştı.

Mussolini, İtalyan ordusunda da Almanya yanlısı subay bulmakta güçlük çekti. İtalyan silahlı kuvvetlerinin büyük bölümü, birkaç deniz subayının haricinde, Almanlardan yana değillerdi. İtalyan subaylarının çoğu, varlıklı ailelerden geliyorlardı. Büyük çoğunluğu da zengin toprakları, güçlü sanayisi, zengin ipek tüccarları ile ünlü olan Kuzey İtalya'dan geliyorlardı. Bu bölgelerde, geçen yüzyılda Lombardiyalılar Avusturyalıları kovmuşlardı. Almanlar ile İtalyanlar arasında tarihten gelen bir düşmanlık vardı.

Etiyopya Fatihi Mareşal Badoglio, Alman karşıtlarının başını çekiyordu. Ona göre İtalyan askerlerini Arnavutluk'tan ve Etiyopya'dan alarak, Brenner'in sınırına göndermenin hiçbir anlamı yoktu. Badoglio'ya göre, İtalya'nın yeni imparatorluğunu "hazmetmesi" için zaman ihtiyacı vardı. Ancak faşistlerin serüvenciliği İtalya'yı felakete sürüklüyordu. Badoglio, Etiyopya'da da Kara Gömleklilerin gösteriş düşkünlüğüne karşı mücadele etmişti. Duçe'nin damadı Kont Ciano ve oğlu Bruno Mussolini, Etiyopya'da, kuru kafalı simgeler kullanarak savaşmışlardı .

Mussolini, halkının, idarecilerinin ve Papalığın tüm muhalefetine rağmen halkını savaşa sokmuş oldu. Mussolini barış için çalışmış olsaydı, çok daha büyük bir fırsat yakalamış olacaktı. Lizbon, Madrid, Belgrat, Atina, Sofya, Ankara'yı içine alan, Atlantik Okyanusu'ndan İran Körfezi'ne kadar uzanan bir barış havzası yaratabilirdi. Böylece iktidara gelişindeki kötü şöhretini de örtbas etmiş olup, neredeyse büyük bir devlet adamı olabilirdi. Ama Mussolini bir Atatürk değildi, o "Yurtta sulh, cihanda sulh" düşüncesine uygun hareket edeceğine, Enver Paşa'nın hatasını tekrarlayarak, Almanların

yanında savaşa girmeyi tercih edecekti.

Mussolini'nin dostları, savaşa girmesine engel olmak istiyorlardı. Onlara şu cevabı verdi: "Sizler, istediğim şeyleri yapmamı engelliyorsunuz. Sizi dinleseydim, İtalya savaşın dışında kalırdı. Ama ben doğru ata oynadım".

Bir diğer dostuna da şunları söyledi:

"İtalya, Almanya'nın yanında bu savaşa girmeli çünkü, ne yazık ki Almanya savaşı kazanacak".

Mareşal Badoglio ona askerler için üniforma değil, gömlek bile olmadığını hatırlatınca, şu karşılığı verdi:

"Biliyorum, ama galiplerle aynı masaya oturabilmem için sadece birkaç bin ölüye ihtiyacım var".

Mareşal Badoglio anılarında Mussolini'nin, çalışma odasında büyük bir haritanın önünde kendisini nasıl karşıladığını anlatır. Gözlerini sonuna kadar açmış, elleri belinde, yüzünde de ilham almış birisinin ifadesi vardır. Hitler'e mesaj gönderdiğini, İtalya'nın olaylar karşısında eli kolu bağlı kalmayacağını ve Büyük Britanya'ya karşı savaş ilan etmeye hazır olduğunu bildirir Duruma hayret eden Mareşal, ordunun yeterli hazırlık içerisinde olmadığını söyler Mussolini birden sözünü keser ve ona, Etiyopya Savaşı konusunda nasıl da ileriyi göremediğini hatırlatır! Badoglio, Almanlara karşı olarak bilinen Kont Ciano'yu bulur ve ondan da "Bu bir çılgınlık" yanıtını alır.

Badoglio önceleri istifa etmeyi düşünür, ama sonradan istifa etmenin hiçbir işe yaramayacağını, kamuoyu tarafından da onaylanmayacağını ve silahlı kuvvetlerin başında kaldığı takdirde, Mussolini'nin daha büyük hatalar yapmasına engel olabileceğini düşünür. Kont Ciano da aynı gerekçelerle Duçe'nin

hatalarını düzeltebilirim diye Dışişleri bakanı olarak görevini sürdürür.

Mussolini'ye karşı muhalefet vardı, ancak hiç kimse çok ileri gitmeye cesaret edemiyordu. Resmi propaganda insanların zihnine "Mussolini'nin daima haklı olduğu" düşüncesini yerleştirmişti. Bunda Mussolini'nin dış siyasetindeki başarılarının da payı vardı. İngilizlerin ve tüm dünya kamuoyunun karşı çıkmasına rağmen, Etiyopya'da vatandaşları için büyük bir yer açmıştı, İspanya'da iç savaşın galibi olan Franco'yu desteklemişti. En önemli müttefiki olan Hitler de Polonya'yı, Danimarka'yı, Norveç'i, Hollanda'yı, Belçika'yı ve Fransa'nın kuzey bölgelerini işgal etmişti. Üstelik Arnavutluk da İtalya'nın idaresine girmişti.

Çoğunluk Mussolini'nin İtalya'nın yıldızı (Stellone d'İtalia) tarafından korunduğuna inanıyordu.

Ve İtalya Savaşa Giriyor (1940)

Mussolini, 29 Mayıs 1940 günü, Venedik Sarayı'ndaki odasında Mareşal Badoglio ve Graziani, General Cavagnari ve Hava Generali Pricolo'ya, özetle şunları söyledi:

"Bu sabah sizleri bazı önemli konuları bildirmek için bir araya getirdim. Majestelerine savaştan kaçınamayacağımızı, onu müttefiklerle gerçekleştiremeyeceğimizi, bunu ancak Almanya ile yapabileceğimizi açıklayınca, kendileri geometrinin kuralları kadar kusursuz olan mantığımı kabul ettiler. Savaşın gidişatına göre en önemli sorun, savaşı ne zaman başlatacağımıza karar vermektir. Bu tarih önce 1941 yılının baharı olarak belirtildi. Norveç'in ve Danimarka'nın alınmasından sonra bu tarihi 1940 yılının eylül ayına getirdim.

Ama şimdi Hollanda'nın alınmasından, Belçika'

nın teslim olmasından, Fransa'nın istila edilmesinden ve genel durumdan dolayı, bu süreyi daha da azalttım. Artık savaşa girmek için her günü seçebiliriz. Hitler bana mektubunda Almanya'nın 220 tümen hazırladığını söyledi. 10 tanesi Norveç'te, 15 Polonya'da, 15 veya 20'si de çarpışmakta, Almanya istediği zaman 165 tümen daha gönderebilir, Fransızların ise sadece 70 veya 80 tümeni mevcut.

Üstelik Alman Hava Kuvvetleri, Fransız Hava Kuvvetlerinden çok üstün; İngiliz Hava Kuvvetleri kadar güçlü olmasalar bile, üstünlükleri tartışılmaz. Bu durum değişebilir mi? Hayır. Fransızların üretimi durumu değiştiremez, çünkü Almanlar bütün üretim merkezlerini bombalarlar, A.B.D.'nin üretimi de durumu değiştiremez, çünkü A.B.D.'nde bulunan 2.500 uçağı gönderseler bile, onları Avrupa'ya getirmek çok zor olacak.

Almanların stratejisi Paris ve Londra'ya doğru ilerliyor. Fransızların akarsuların yanındaki hatlarda karşı koyabilecekleri belirsiz.

Kara cephesinde ise önemli bir şey yapamayız, daha çok savunmada kalırız. Belki Doğu Cephesine Yugoslavya'ya doğru gidebiliriz. Daha 1939'da tahmin ettiğim gibi, bu bütün sınırlarda devam edecek bir hava ve deniz savaşı olacak.

Genel durum ideal olmasa bile memnuniyet verici sayılabilir. Müdahalemizi iki hafta veya bir ay kadar geciktirirsek, Almanlara savaşa iş işten geçtikten sonra giriyormuşuz izlenimini veririz, oysa bizim ahlakımız yıkılmakta olan birisine darbe vurmaya izin vermez. Barışın yeniden kurulmasında, bu durum aleyhimizde bile olur.

İtalyan halkının ne düşündüğüne gelince, İtalya savaşa çok erken girmek istemiyordu. Bunu da

anlayışla karşılamak gerek. Şimdi de çok geç gelmekten korkuyorlar. Çünkü bu bizim şanımıza yakışmaz, artık savaşa paraşütle atlamak ve zırhlı birliklere saldırmak istiyorlar. Bu güzel bir şey, çünkü İtalyan halkının sağlam kumaştan olduğunu gösteriyor".

Venedik Sarayı'nda bütün bunlar olurken, Roma'da tam bir savaş beklentisi vardı. Duvarlarda asılı geniş afişlerin birisinde, İtalya zincirlerini kırarken gösteriliyordu, diğer yandan da Gibraltar ve Süveyş Kanallarını açıyordu, Korsika ve Nice kentleri İtalyan kentleri gibi gösteriliyordu. Sicilya ise bir tabanca ile tehdit edilmiş olarak resmedilmişti. Fransız savaş başlığı giymiş yaşlı bir zencinin resminin altında "İşte uygarlığın bekçisi" yazısı okunuyordu.

İtalyan halkı Almanların Avrupa'daki ilerleme haberlerine karşı kayıtsızdı. Sadece "Du-çe, Du-çe" diye bağıran genç faşistler heyecan duyuyorlardı. Halk ise kralın ve papanın çabaları ile barışı geri getirebileceklerini umuyordu. Ancak gelişmeler umut verici değildi. Gazetelerde Fransa'nın içler acısı durumundan, Akdeniz'de İtalyan gemilerine İngiliz gemilerinin çıkarttıkları zorluklardan, ticari gemilerin Malta'da uzun süre tutulmasından söz ediliyordu. Dışarıdaki İtalyanlar Roma'ya sığınıyor, yabancı bankalarda paraları olanlar hisselerini İtalya'ya gönderiyorlardı.

"Risorgimento Liberale"nın bir gazetecisi Kont Ciano'nun Fransa ve İngiltere büyükelçilerine nasıl savaş ilanında bulunduğunu şöyle anlattı: Kont Ciano, Fransa elçisi François-Poncet'e şunları söyledi:

"- Çıkacak olan savaşa rağmen, halklarımız arasında dolduramayacağımız bir uçurum olmayacak, çünkü yeniden bir arada olacağız".

Fransa büyükelçisi, hayretler içerisinde, ancak şu cevabı verebildi:

"- Ama neden?"

İngiliz büyükelçisi Sir Percy Lorraine'ile Kont Ciano arasındaki görüşme daha da ilginç oldu. Savaş bildirisini duyduktan sonra Sir Percy hiçbir tepki göstermedi ve sadece şunları söyledi:

"- Please, a pencil". (Lütfen bir kalem)

Ciano kalemi uzattıktan sonra Sir Percy ona şunları ilave etti:

"- Çok bağlı olduğum bir tayım var. Ona bakmak ister misiniz?"

Ciano, bunu severek yapacağını söyledi. Sir Percy kendisine teşekkür etti. Kont Ciano ile ayrılmadan önce uzun süre el sıkıştılar. İtalya için facia ile sonuçlanacak olan bu savaş, belki de bu akıllı adamların çabaları ile önlenebilirdi.

Ancak, şakacı İtalyanların tabiri ile "Jülyet balkona çıkınca" barış umutları suya düştü. Venedik Sarayı'nın balkonuna çıkan Mussolini, üniformasını giymiş, elleri belinde, alkışların bitmesini bekledikten sonra, şunları söyledi:

"Sayın kara,deniz ve hava savaşçıları. Devrimin ve Lejyonların kara gömleklileri, İtalya'nın, imparatorluğun ve Arnavutluk Krallığının insanları, dinleyin. Vatanımız için kaderin belirlediği vakit gelmiştir. İngiltere ve Fransa büyükelçilerine savaş ilanında bulunduk.l.

İtalyan halkının varlığına kasteden çoğulcu ve gerici batı demokrasilerine karşı savaşmak üzere arenaya iniyoruz.

İtalya Avrupa'yı kasıp kavuran fırtınayı önlemek için elinden geleni yapmasına rağmen, çabaları

sonuç vermedi. Bizler, bizi denizlerimizde bağlayan zincirlerimizi kırmak istiyoruz, çünkü kırk beş milyonluk bir kitle ancak okyanusa açılabildiği takdirde gerçekten özgür olabilir. Bu büyük mücadele devrimimizin mantıklı gelişmesinde sadece bir aşamadır, burada söz konusu olan dünya nimetlerini elinde tutan ve halkları aç tutanlara karşı yoksul ve kalabalık halkların isyanıdır, bu kısır ve çökmekte olan halklara karşı verimli ve genç halkların mücadelesidir. Bu iki yüzyıl ve iki düşünme tarzı arasındaki mücadeledir.

Artık zarlar atıldıktan ve gemilerimizi arkamızdan yaktıktan sonra, İtalya'nın çevresindeki ülkelere, İsviçre'ye, Yugoslavya'ya, Yunanistan'a, Türkiye'ye ve Mısır'a zarar vermek istemediğini ilan ediyorum. Zarar görmemeleri sadece kendilerine bağlıdır.

Proleter ve faşist İtalya hiçbir zaman bu kadar güçlü olmadı. Onun tek bir sözü var, o da herkes için geçerli, Alplerden Hint Okyanusu'na kadar insanları kaldıran bir söz: Yenmek! Ve yeneceğiz! İtalya'ya, Avrupa'ya ve dünyaya yeni bir barış ve adalet dönemi getirmek için.

İtalyan halkı silahlarını al ve herkese ne kadar azimli, cesur ve değerli olduğunu göster!"

İtalyanların yaklaşan savaşa karşı tepkileri farklı oldu. Bir Fransız uçağı Roma'ya bildiriler dağıttı. Bildirilerin üstünde "Savaşı istediniz, alın size savaş" yazılıydı. Oysa İtalyanların İngiltere'ye ve Fransa'ya karşı çok fazla bir düşmanlıkları yoktu. Aslında, sahillerden ibaret olan İtalya'nın çok zor savunulacağını ve sömürgelerinden de olabileceğini biliyorlardı. İngiliz gazeteci Willy Sperco yaşlı bir heykeltıraş dostunun tepkilerini dile getirir:

"İşe yaramaz, ahlaksız herif, haydut! Latin bir

ulusa savaş ilan etmek! Hem de Almanların yanında Fransa'ya karşı! Haydut!" Yaşlı adamın haklı olarak belirttiği gibi Mussolini, Latinlerin kültür ve uygarlıktaki birliğini unutarak, bunlara taban tabana zıt olan Germen milliyetçileri ile birleşmişti. Duçe bu sefer, mensup olduğu Latin uygarlığına ihanet etmekle çok büyük bir hata yapmıştı. W. Sperco, bir noterin de tepkilerini dile getirir: "Son kozunu oynuyor. Kaybedeceğiz ama nihayet özgür olacağız. Bu da bir şey".

Mussolini Fransa ve Yunanistan'a Karşı Savaş İlan Ediyor (1940)

Mareşal Petain'in silah bırakışma isteğinden sonra, Mussolini ve Hitler Münih'te buluştular ve görüşmelere temsilcilerini gönderdiler. Anlaşma Roma yakınlarında imzalandı. Mareşal Badoglio Fransa'nın temsilcisini şu sözlerle teselli etti:

"Generalim, sizin dileklerinizi ben de paylaşıyorum. Fransa'nın bir an önce toparlanmasını diliyorum. O, buna layık büyük bir ulustur. Bunu da size, bir askerden diğer bir askere söylüyorum". Mareşal Badoglio sonradan generallerine şunları diyecekti:

"Büyük bir yükten kurtuldum. Biz, askerler, böyle şeylerden anladığımız için üzülürüz".

1940 yılının haziran ayında Alp Dağlarının cephesinde çatışmalar sona erdi. İtalyan ve Fransız askerleri zaten günler boyu savaşmıyorlardı. Aslında Fransa ve İtalya arasındaki silah bırakışması fiili bir durumun onayı gibiydi.

Ancak Mussolini ne kadar güçlü olduğunu göstermek için, dünyanın en büyük savaşına katılma fırsatını kaçırmak istemedi. Böylece Hitler ile, daha güçlü kozlarla yenilenler ile pazarlık masasına oturmayı düşünüyordu! Bunun için de alınması çok zor olarak görülen Alplerdeki kaleye birliklerini

gönderdi. Birkaç kilometre ilerleyen birlikler, insan ve birlik açısından çok ağır kayıplar verdiler, mevcutlarının % 50'sini kaybettiler. Yetersiz şekilde donatılmış askerlerin ayakları da donmuştu. O sırada propaganda filmleri Duçe'yi, tepeleri tırmanırken gösteriyordu. İtalya'daki sinemalarda Fransa'nın ancak bu görüntüleri yer alıyordu. Mussolini Fransa ile savaşmakla yetinmiyor, dikkatlerini artık Yunanistan'a çeviriyordu. Yunan kruvazörü Elli, ülkesi belirsiz bir torpido botu tarafından batırıldı. İtalyan gazeteleri İngilizleri suçladılar. Birkaç gün sonra da Davut Hoca adında bir Arnavutlu vatansever Yunanlılar tarafından öldürüldü. İtalyan gazeteleri yine, bir ay boyunca bu olaydan söz ettiler. Mussolini artık istediği gerekçeleri bulmuştu. Arnavut kurbanlarını korumak bahanesi ile Yunanistan'ın sınırlarını aşabilirdi.

Oysa Hitler, bu konuda Mussolini ile aynı görüşte değildi. Ona göre İtalya askeri gücünü sadece İngiltere'ye karşı kullanmalıydı. Bu neden ile Hitler Mussolini'nin 1940 yılından itibaren Yunanistan'a saldırmasına engel oldu.

Mussolini'nin ise pes etmeye niyeti yoktu. Bu konuda Kont Ciano'ya şunları söyledi:

"Bu Hitler şeytanı bana yeni bir darbe indirdi! O Romanya'yı oyununda bir koz gibi kullanıyor ve bunu yaparken de bana hiçbir şey demiyor. Ama şimdi ona aynı karşılığı vereceğim".

Ve masaya şiddetli bir yumruk indirdikten sonra haykırdı:

"Korfu'ya, Korfu'ya! Yunanistan'ı işgal edeceğim ve Balkanlarda dengeyi yeniden kuracağım". Kont Ciano Mussolini'ye, Yunanistan'a karşı hemen harekete geçmesini, aksi takdirde Yunanlıların savaşa hazırlanabileceğini söyledi. Yunanistan'daki

İtalyan askeri ataşesi Yunanistan'ın, her çeşit saldırıya karşı bağımsızlığını korumak için savaşmaya hazır olduğunu bildirdi. Yunan halkı diktatör Metaxas'ın arkasındaydı. Arnavut sınırındaki istihkamlar iyi durumdaydı, Yunanistan'ın elinin altında savaşa gönderebileceği 300.000 kişi vardı ve Arnavut sınırında on iki Yunanlı tümen vardı. Ama Romalı siyasetçiler ve komutanlar bu raporları dikkate almadılar. Mussolini "Bir ay sonra Atina'ya girmezsek, İtalyan ulusundan istifa ederim" diyordu.

İngiliz gazeteci W. Sperco Mussolini'nin bu sözlerini bir Latin özdeyişi ile şöyle özetler:

"Quos perdere vult Jupiter dementat prius" (Tanrıların tanrısı Jüpiter, kaybetmek istediği kişilerin önce aklını başından alır).

Mussolini, Venedik Sarayı'nda Kont Ciano, Mareşal Badoglio ve diğer komutanlarla bir toplantı yaptı. Duçe Yunan halkının olaylar karşısında neler hissettiğini sorunca Kont Ciano'dan şu cevabı aldı:

"Halk, bir taraftan direnişin ruhunu oluşturan ve koyu İngiltere düşmanlığı duyguları içerisinde olan yönetici ve zengin bir azınlık sınıfı ile, olaylara karşı istila dahil, ilgisiz bir kitle arasında bölünmüş durumda".

Duçe, sonradan, Yunanlı askerlerin moralini sordu. Sekreteri Visconti Prasca ona bu insanların savaşmak istemediklerini söyledi. Duçe, bu defa, Yunanistan'a saldırmadan önce geçerli bir neden olması gerektiğini belirtti ve bunu toplantıdaki yetkililer ile tartıştı:

"- Bir kez tarihi belirledikten sonra, yapacağımız harekatı nasıl kaderin bir oyunu olarak gösterebileceğimizi düşünmeliyiz. Yunanistan düşmanlarımızla ortak, onlar da üslerimizi kullanıyorlar vs. ama sonra öyle bir olay olmalı ki, bizler düzeni sağlamak için

oraya müdahale etmiş olalım. Böyle bir olayı yaratabilirseniz iyi olur, yapamazsanız da önemli değil.

- Sınırlarda bir olay yaratabiliriz. Özellikle Yunanistan sınırında.

- Elimizde sahte bir saldırı yaratacak Fransız silah ve bombaları var.

Duçe, bunlara şu cevabı verdi:

- Bütün bunların benim için hiçbir değeri yok, sadece biraz duman çıksın istiyorum. Ama aslında bir olayın olması iyi olur.

Kont Ciano:

- Olayı ne zaman istiyorsunuz?

Duçe:

- 24'ünde.

Kont Ciano:

- 24'ünde istediğiniz olay hazır.

Duçe:

- Hiç kimse bunun kaderin bir oyunu olduğuna inanmayacak ama manevi yönden bir sonuca varmak için, bunun gerekli olduğunu söyleyecek.

Bu gibi olaylarda kararlı olmalı.

Şimdi bir neden bulunmalı, insanlar şöyle demeli:

Yapılacak hiçbir şey yok, siz zaten yenilmiş olan insanların imdadına koşmak istiyorsunuz.

Türkler böyle derse, İngilizler de onları dinler".

- Her şey birkaç günde olmuş bir facia izlenimi vermek üzere tasarlandı.

Duçe:

- Bu olaylardaki sorumluluğum hakkında, olası

kayıplara fazla önem vermemenizi öneriyorum, bir tek askerin hayatının önemine rağmen. Bunu söylememin nedeni bazen bir komutanın ordusunun kayıpları karşısında kendini durmak zorunda hissetmesidir. Duçe kararları özetleyerek, toplantıyı şu sözlerle bitirdi:

- Pire'ye taarruz, Selanik'e baskı, sonra da Atina'ya ilerlemek.

Mussolini Yunanistan ile savaşmaya kararlıydı. Hitler'i yapacakları konusunda bilgilendirmesi gerektiğinden, özel kurye ile göndermiş olduğu kararların uygun bir gecikme ile yerine ulaşmasını sağladı. Böylece dostunun herhangi bir karşı koymasının da önüne geçmiş olacaktı.

Duçe Hitler ile Floransa'da buluştu. Yemekler, konserler ve davetler verildi. Roma yürüyüşünün on dokuzuncu yıldönümü kutlanırken, Mussolini Duçe'ye İtalyan birliklerinin Yunanistan'a girişini bildirdi. Hitler, hayretinden bir şey diyemedi. Ancak İtalyan birliklerinin Yunanistan'daki ilk yenilgilerinden sonra Hitler Mussolini'ye kendisine karşı böyle bir emrivakide bulunduğu için sitem etti. Aslında General George Marshall'ın savaştan sonra belirttiği gibi Hitler ve Mussolini, birbirlerinden ayrı hareket etmekle çok büyük hata yapmışlardı. Oysa müttefikler, ortak bir strateji izleyerek tam aksini yaparak başarılı olmuşlardı. Mussolini'nin Yunanistan ve Mısır'a karşı yapmış olduğu taarruzlardan dolayı, Almanya'nın müttefikine yardımcı olabilmek için güçlerini dağıtmasına neden olmuştu.

Mussolini, Adriano Tiyatrosu'nda kara gömlekli faşistlerine bu savaşa tamamı ile zorunluluktan girdiğini açıkladı. İtalya gibi büyük bir güç, balkona yaslanarak, sokakta olup bitenleri izlemekle yetinemezdi. Zaten olaylar onu gırtlağından yakalamış,

sokağa çekiyordu. A.B.D.'nin askeri gücü yüksekti ama etkin olabilmesi için İngiltere'ye ulaşabilmesi gerekiyordu. "Mihver devletlerini yenebilmeleri için, İngiliz orduları kıtaya çıkmalı, Almanya ve İtalya'yı istila etmeli, ordularımızı yenmelidir. Bunu da en dengesiz içkili İngiliz hayalinde bile yapamaz" diyordu.

Afrika'da Yenilgi (1940)

1940 yılında İngilizler Afrika hatlarına aniden taarruz ettiler. Bir yıl önce Mısır'ı bile tehdit eder hale gelmiş olan Mareşal Graziani'nin birlikleri yenildiler veya teslim oldular. Birkaç gün sonra Tobruk da kuşatılmıştı.

Şubat ayında Bingazi düştü ve İngilizler Sirt Körfezi'ne kadar ilerlediler. Etiyopya'da, Eritre'de ve Somali'de isyanlar başladı. Somali'nin büyük limanı Mogadişu da düştü, arkasından Etiyopya'nın ikinci kenti Harrar da müttefiklerin eline geçti.

Nisan ayında Almanlar yetiştiler. Alman birlikleri önceden serada, tropikal bir sıcaklıkta eğitim görmüşlerdi. Bingazi ve Tobruk yeniden alındılar. 1941'de General Rommel Kuzey Afrika'nın komutanlığını devraldı ve birkaç hafta sonra İngilizleri Mısır sınırına kadar kovaladı. Duçe bu başarının Almanya destekli bir İtalyan başarısı olduğunu söyledi.

Aynı dönemde İngilizler yeni imparatorluğun başkenti Addis-Ababa'yı ele geçirdiler.

Mussolini'nin yeni imparatorluğu dağılmış, eskiden kalma bölgeleri de kaybedilmişti. İtalyan ve Almanların Sirenayka'da ilerlemelerinin hiçbir anlamı kalmamıştı. İtalya'nın Doğu Afrika İmparatorluğu beş yıl sürmüştü. Sonuç Mussolini için tam bir hayal kırıklığı oldu. Faşist ordusundaki siyahların çoğu savaşmamışlardı. Bir İtalyan generali de bir

Belçika birliğine teslim olmuştu. Oysa Belçikalılar, Mussolini'nin gözünde yapay bir ulustu. Doğu Afrika'da çok fazla İtalyan teslim olmuştu. Almanların İngilizlere karşı Halfaya Boğazı'nda verdikleri kayıpların hiçbir önemi yoktu. Tankların ve birliklerin yerine yenilerini getirmek mümkündü. Ancak bir imparatorluğun yerine başka bir imparatorluğu getirmenin imkanı yoktu.

İtalya'nın Kuzey Afrika'daki başarısızlığı, komutanların arasında tartışmalara neden oldu. Mareşal Graziani kendisini mantık dışı bir şekilde savaşa zorlayan faşist hükümeti suçluyordu. Mussolini ise yenilgiye ilginç nedenler buluyordu. Ona göre yenilginin sorumluları Arap asıllı diye gördüğü Güney İtalyan askerleriydi. Savaştan kaçanlar da vurulmalı, yerleri de hapisten çıkartılacak yeni hükümlülerle doldurulmalıydı.

İspanya'nın Tutumu ve Diğer Gelişmeler (1940-41)

İtalyanlar, savaşın ilk yıllarında İspanya'dan önemli yardımlar bekliyorlardı. Ne de olsa yeni faşist İspanyol devletinin kurulmasına yardımcı olmuşlardı. Mussolini, İspanya'da çok insan feda etmişti. Ancak İspanyollar Mussolini'nin beklentilerine hiç cevap vermediler. İtalyan gazetelerinde, devamlı olarak İngiltere ile İspanya arasında savaş çıkacağı düşüncesi işleniyordu. İspanyollar Cebelitarık Boğazı'ndan İngilizleri kovdukları takdirde, Akdeniz'e hakim olacaklardı. Malta'yı da kolaylıkla alabilirlerdi. Ancak iç savaştan yeni çıkan bir İspanya'nın bunları yapacak gücü yoktu.

Mussolini İspanya İç Savaşı'nda İtalyan kayıplarının bir bedeli olacağını düşünüyordu. Kont Ciano ise bunun büyük bir hata olacağı görüşündeydi. İtalya, İspanya İç Savaşı'nda faşistleri

desteklemiş olmakla kendini Avrupa'dan ayırmış ve yalnız kalmıştı. Üstelik İspanya İç Savaşı İtalya'daki faşistler arasında faşist düzen hakkında kuşkular uyandırmıştı. Franco Mussolini'nin zayıf tarafını kullanmıştı. Onun övgülere karşı ne kadar hassas olduğunu bildiğinden bu yolla İtalya'nın desteğini kazanmıştı

Mussolini İspanya serüveninden sonra Arnavutluk'a yöneldi. Aslında Arnavutluk halihazırda İtalya'nın kontrolünde bir İtalyan bölgesiydi. Arnavutluk Kralı Zogo'nun öldürülmesi bile düşünüldü ve bunun için kralın civarında bulunan birisi görevlendirildi. Arnavutluk'un ilhakı ancak Kont Ciano ve çevresindeki kişilere yaradı. Mussolini'nin Arnavutluk serüveni müttefiklerin Yunanistan ve Türkiye'yi desteklemelerine yol açtı.

1941'in başlarında Doğu Cephesi'nden yeni haberler geldi. Almanya'nın Rusya'daki savaşı uzamıştı ve Moskova düşmemişti. Almanlar yer yer geri çekilmek zorunda bile kalmışlardı. Balkanlar ise her an patlamaya hazır bir barut fıçısıydı. Mussolini'nin bu kadar hafife aldığı savaşın seyri çok ciddiydi.

Aralık 1941'de Japonya'nın Amerika'ya taarruzu Mussolini'ye yeniden kitleleri harekete getirme fırsatını verdi. A.B.D.'nden korkmamak gerekiyordu. Çünkü bu devlet hem yalnız, hem de çok uzaklardaydı. Ama bu sefer Duçe İtalyan halkını etkileyemedi, çünkü her İtalyan ailesinin A.B.D.'nde yakınları vardı. İtalyan basını ise, gülünç şekilde, Japonların savaştaki başarılarının nasıl yeni bir Avrupa'nın kurulmasına yardımcı olacağını yazıyordu. Mussolini ise, kıtalararası bir savaşın çıktığını, bunun da İtalya için bir fırsat olacağını, çünkü savaşın en az beş yıl daha uzayacağını söylüyordu.

Claretta Petacci

Mussolini'nin hayatına karısı Rachele'ın dışında birçok kadın girmiştir. Bunlardan Margheritta Sarfari gazetesinin editörlüğünü de yapmıştı. Mussolini sonradan kendisinden çok daha genç bir kadın olan Claretta Petacci'ye aşık olacaktı. Claretta, bir yaz günü Ostia plajında Mussolini'yi görmüştü. Hemen, meraklıları iterek Duçe'ye yaklaşmasını bildi. Korumalar bu mayolu kadına engel olmak istediler ama Mussolini onu bırakmalarını söyledi. Claretta'nın Mussolini'ye ilk sözleri şu oldu:

- Size yıllardır hayranım. Aylar boyunca, size her gün yazıyorum. Size şiirler bile gönderdim.

Mussolini bayan hayranlarından çok şiir alıyordu. Genç kadına "Yarın, sizi büromda bekliyorum" dedi. Mussolini muhteşem Torlonia villasında yaşıyordu. Her sabah, villasının parkında, atı ile dolaşıyordu. Etiyopya Savaşı'ndan sonra moralinin bozuk olduğu söylentisi çıkınca yabancı gazetecileri villasına çağırmış, önlerinde at üstünde gösteride bulunmuştu. Claretta Petacci de penceresinden ve balkonundan Mussolini'yi izliyordu. Mussolini de atı ile dolaşırken, balkonda Claretta'yı görüyordu. Bir keresinde Claretta, balkona vücut hatlarını belli eden pembe bir sabahlık ile çıkmıştı. Ertesi gün Duçe onu balkonda yeniden görünce, gülerek kırbacı ile tehdit etti. Claretta da gülümseyerek, sanki çok korkmuş gibi davrandı.

Mussolini'nin binicilik öğretmeni araya girdi. Bayan Petacci'ye telefon etti ve ona, Duçe'den çok önemli haberler getirdiğini, bunun için de kendisine gizli bir buluşma teklif etti. Bu buluşmada Claretta'ya bazı açıklamalarda bulundu Duçe'nin çok ağır ve zor bir yaşantısı vardı, biraz değişikliğe ihtiyaç duyuyordu. Özellikle de çevresinde gördüğü

insanlardan başka birilerini görmek istiyordu. Clarettayı ilk gördüğü andan itibaren, onu çok cana yakın bulmuştu. Gerisi kendiliğinden geldi. Claretta Duçe'nin yanına çıkartıldı. Ona çiçeklerden çok hoşlandığını söyledi. Duçe de ona "Bahçıvanıma sizin emrinizde olduğunu söyleyeceğim" dedi. Ertesi gün Claretta parkın kapısına geldi ve bahçıvanı bekledi. Bahçıvan geldi, kapıyı açtı ve önünde, şapkasını çıkartarak eğildi. O zaman Claretta, hayret ile karşısındaki adamın hayran olduğu kişi olduğunu gördü. Aralarında şu konuşma geçti:

- Bana gönderdiğiniz o güzel dizelerinizi okudum. Onun dışında ne yapıyorsunuz?

- Keman çalıyorum.

- Ben de.

- Resim yapmayı da çok severim.

- Öyle mi! Tablolarınızı görmeyi çok isterdim. Mutlaka tablolarınızı görmeliyim. Neden bir sergi yapmıyorsunuz? Açılışını da ben yaparım.

"Messagero" gazetesinin yazdıklarına göre bu doğru değildi. Claretta, hayatı boyunca elini boya fırçasına sürmemişti. Bunun için ailesi, serginin açılışından önce, bir ressam buldu. Ressam hemen işe başladı ve Claretta, Duçe'nin önderliğinde sergisini açtı. Bilinmeyen ressamın yaptığı kırk kadar resim de yüksek fiyatlarla satıldı.

Duçe Claretta'nın ailesini de himayesine aldı. Kültür bakanının özel tavsiyesi ile Claretta'nın doktor olan babasının tıp konusundaki yazıları "Messagero" gazetesinde çıkmaya başladı.

Claretta'nın genç kız kardeşi Maria "Mira di San Servolo" adı altında "Kalbin Yolları", "Kadınların Dostu" ve "İstilacı" adlı filmlerin baş oyuncusu oldu. Filmlerinin galasında faşist önderler, devlet

bakanları, iş adamları, akademisyen ve senatörler de bulunuyordu. Mira'nın takma ismi alay konusu oldu. San Servolo ismi aynı zamanda Venedik'te bir akıl hastanesinin ismiydi. Mira'nın oynadığı film şirketi de Duçe'nin sipariş verdiği firmaydı, dolayısı ile şakacı gazeteci Mira'ya "Eleonora Duçe" lakabını taktı.

1941'de, Claretta "Camilluccia" adında çok lüks bir villaya geçti. İngiliz gazeteci W. Sperco bir gün yolda melon şapkalı, şişman, bıyıklı bir adam tarafından yolun kenarında durması için ikaz edilir. Hemen arkasından iki motosikletlinin eşliğinde lüks bir Alfa Romeo geçer. Yoldan geçmekte olan hububat taşıyan bir kadın "Bu geçen Duçe" der. "Geceyi yine Camillucia'da, Petacci ile geçirdi".

O dönemde Mussolini'nin özel hayatı hakkında konuşmak yasaktı. Bir gün bilinen bir ressam emniyet müdürlüğüne çağrıldı. Orada komiser ile ressam arasında şu konuşma geçti:

- Dün saat 7'ye doğru, Greco kahvesinde sizi dinlemişler. Bn. Claretta Petacci'nin üst düzey bir kişi ile olan ilişkisinden söz etmişsiniz. Doğru mu?

- Tamamı ile doğru, dedi ressam.

- Yani itiraf mı ediyorsunuz?

- Evet, dedi ressam, uzun süre bayan Claretta Petacci'den ve üst düzeyde bir kişi ile olan ilişkisinden söz ettik, ancak bunun kim olduğunu uzun süre tahmin etmeye çalışmamıza rağmen bir türlü bulamadık. (W.Sperco)

Messagero gazetesinin, Duçe'nin Claretta ile olan ilişkisinin ayrıntılarını yayınlamasına İtalya'da bulunan yabancı gazeteciler daha çok ilgi göstermediler. Çünkü İtalyanlar, özellikle Romalılar her şeyi biliyorlardı. Camilluccia villasının ihtişamı dilden

dile dolaşıyordu. Venedik aynaları, zengin mobilyaları, Murano işi cam eşyaları da biliniyordu. Ancak bilinen bir şey daha vardı. Şakacının birisi villanın duvarlarına şu yazıları yazmıştı: "Faşist Felsefe Okulu".

1942'nin sonlarına doğru, Duçe'nin Clara Petacci ile olan ilişkisini daha fazla gizlemek mümkün olmadı. Bu ilişki, Mussolini'nin bazı aldatmalarına rağmen, on yıl kadar devam etti. Duçe'nin benzer ilişkileri fıkralara bile konu oldu.

Claretta'nın ailesi birçok mali yolsuzluklara bulaşmıştı, Mussolini onlara her çeşit polis araştırmasına karşı dokunulmazlık sağladı.

Claretta Mussolini'nin yaşının yarısındaydı ve ona çok bağlıydı. Oysa o aynı bağlılığı göstermedi. Mussolini, skandal çıkmaması için Claretta'nın kocasını Japonya'ya sürgüne gönderdi. Claretta böylece Venedik Sarayı'na daha rahat gitmeye başladı, ve hakkında her çeşit siyasi entrikanın merkezinde olduğu söylentisi yayıldı. Bu söylentiler Duçe'nin aleyhinde oldu, çünkü devlet idaresini elinde tutmakta zorlandığı anlaşılıyordu. Donna Rachele, kocasının Clara Petacci ile olan ilişkisini biliyor, sık sık kıskançlık krizlerine giriyordu. Mussolini bunlardan o kadar bıkmıştı ki, Almanlardan karısı Rachele'ın yaşayabileceği uygun bir yer bulmalarını istedi. Aslında Mussolini karısına bağlıydı ama Clara'dan da bir türlü vazgeçemiyordu.

Kont Galeazzo Ciano (1903-1943)

Mussolini'nin damadı ve Dışişleri Bakanı olan Kont Galeazzo Ciano'nun babası deniz yüzbaşısı Costanzo Ciano, 1. Dünya Harbi'nde Avusturya zırhlıları Wien ve Budapeşte'ye karşı başarılı taarruzlarda bulunmuştu. Dört gümüş madalya almış, kral tarafından Cortellazzo Kontu unvanı

verilerek ödüllendirilmişti. Mussolini'nin yanında Roma yürüyüşüne katılmış, sonradan da bakan ve bakanlar kuruluna başkanlık yapmıştı. Duçe'nin sağ kolu olup, onun halefiydi. Ancak 1939 yılında öldü.

Kont Costanzo Ciano'nun iki çocuğu vardı: Hastalıktan zamansız ölen kızı Maria ve oğlu Galezzo. Galeazzo Ciano diplomat olmasını sağlayan sınavı kazandıktan sonra, sırası ile Rio de Janeiro, Buenos Aires ve Pekin'de ataşelik yapmış, arkasından da Vatikan nezdinde büyükelçiliğin sekreteri olmuştu.

Duçe'nin Bn. Rachele Guidi'den olma kızı Edda Mussolini ile evli olan Kont Ciano Şanghay'da başkonsolos ve Çin'de büyükelçiliğe vekalet etti.

1934'te Roma'ya döndükten sonra Ciano, basın ve propaganda işlerinden sorumlu oldu. Etiyopya Savaşı'na propaganda sorumlusu ve bombardıman uçakları filosu komutanı olarak katıldı. 9 Haziran 1936'da Dışişleri Bakanlığına getirildi.

Roma'daki bazı yabancı diplomatlara göre Ciano kibirli, kişisel değerden yoksun, akraba kayırmacılığının talihsiz bir ürünüydü. Diğer diplomatlara göre ise bu doğru değildi. Ciano'yu ne karısı ne de kayınpederi suçlayamazdı. O yetenekli ve Dışişleri bakanı olmaya layık bir diplomattı. Üstelik de büyük bir savaşı önlemenin de peşindeydi.

Galeazzo Ciano şanslı bir yıldızın altında dünyaya gelmişti. Hayatı saraylarda geçen, bitmek bilmeyen bir şenlik gibiydi. Kayınpederinin kanatları altında, onun söylediklerini yapmakla yetinebilirdi ama yine de halinden memnun değildi.

Ciano artık Duçe'ye eskisi kadar inanmıyordu. Herkesin gözündeki büyük adam onun için korkak bir dede gibiydi. Almanya zavallı İtalya'yı arkasından sürüklüyordu, oysa İtalya'nın izleyeceği çok farklı bir yol olmalıydı.

Kont Ciano'nun açıktan Duçe'ye karşı çıkarak, istifa etmesi gerekiyordu, çünkü düşünceleri gitgide kayınpederinden ayrılıyordu. Ciano bu yöntemi seçerek mücadeleyi baştan bırakacağına, yeni bir yöntem izleyerek Mussolini'nin dediklerini yaparak, onu başka yerde eleştirmeyi tercih etti. Kendisine her şeyin ters gittiği söylenince de bunu kabul ederek, bütün yetkilerin tek bir kişide toplanmasının ne kadar yanlış olduğunu söylüyordu. Oysa Ciano, her konuda çok liberal görüşlere sahipti. Kont Ciano'nun kayınpederi ile paylaştığı bir özelliği vardı; övünmeyi sevmek. Uzakdoğu'dayken Çinlilerin çok iyi birer asker olabileceklerini ilk o anlamıştı. Şanghay'da bayan polislerin de bulunduğunu ,Yüce imparatorluğun jandarmalarının dünyada bilinen en iyi jandarmaları olduklarını ilk o anlamıştı. Ona göre Japonlar hiçbir zaman Çin direnişini kıramayacak, bu kadar büyük bir ülkeyi işgal edemeyeceklerdi. Almanlara gelince de, onların İtalya'yı felaketine neden olacak bir savaşa sürüklemekten başka bir düşünceleri yoktu. Oysa Etiyopya ve İspanya savaşlarından yeni çıkmış olan İtalya'nın savaşacak hali kalmamıştı. Bunu da ne Hitler'e, ne de Duçe'ye kabul ettirememişti. Dostları ona bu kadar farklı düşüncelere sahip olmasına rağmen neden istifa etmediğini sorduklarında, görevde kalarak Duçe'nin hatalarını düzelttiğini, onun yerine geçecek bir başkasının buna cesaret edemeyip, ülkeye çok daha büyük zararlar verebileceğini söylüyordu. Oysa o, bulunduğu yerden Almanlara karşı gizli bir mücadele yürütebilirdi. Ona göre "Almanların düşmanlığını kazanmak kötüdür ama, onların müttefiki olmak çok daha kötüdür. Onlar aslanlar gibi savaşırlar, ama hiçbir şeyden anlamazlar ve hiçbir şeyden anlamadıkları için kendilerini ve onlara bağlı olanları mahvederler. Her şeyin iyi gittiğine veya iyi gitmesi gerektiğine

inanırlar, işlerin başka türlü gittiğini görseler bile kabullenmezler. Almanya'nın politikası bellidir. O büyük adımlarla savaşa doğru gidiyor ve İtalya onun oynadığı oyunda, ilk fırsatta harcanılacak bir piyondur".

Dışişleri Bakanı Ciano bunları söyleyince, çevresi sözlerine daha dikkatli olmasını istedi. Ciano'nun buna da cevabı hazırdı. O Almanlara savaşa girmemeyi tavsiye etmekle aslında onlara en büyük iyiliği yapmıştı. "Olayların gelişmesi onun ne kadar haklı olduğunu gösteriyordu".

Ambrosio, Vercellino, Caraciolo, Carboni, Castellano gibi muhalif generaller, savaşın gidişinden endişe ederek, Kont Ciano ile görüşüyorlardı. Almanlar da fazla geveze olan Kont Ciano'nun görüşlerinden haberdardı. Ama Roma'da, Ciano'nun Yunanistan ile savaşa girmenin nasıl da ateşli bir taraftarı olduğu hatırlardaydı. Onun Mussolini'yi eleştirirken, diğer yandan ona bağlılığını, faşist selamı vererek, "Saluto al Duçe, Fundatore dell'impero" (Selam sana, imparatorluğun kurucusu Duçe) diye haykırarak belirttiği de biliniyordu.

Diktatörün milyoner damadı, gösterişli yaşam tarzı, çapkınlıkları ve güzel arabaları ile ciddi bir muhalif görüntüsü vermekten uzaktı. Oysa fırsatını bulduğunda, Duçe'nin yerine geçmek istediği de biliniyordu

Roma ve Mussolini'nin İmparatorlukları (1940-44)

Roma İmparatorluğu önce Avrupa'da küçük bir nokta iken, Avrupa'nın büyük bir bölümünü ve Akdeniz'in Asya ve Afrika sahillerini içine alacak kadar genişlemişti. Bu imparatorluğun kurucusu lejyonerler, büyük mesafeleri at üstünde geçiyor ve her yerde savaşıyorlardı.

Mussolini döneminde durum farklıydı. Artık lejyonerlerin savaşabilmeleri için fiziksel güç yeterli değildi. Savaşabilmek için ayrıca, demir, petrol ve kömür gerekliydi. İtalya bunların hiçbirine sahip değildi ama İngiltere ve A.B.D.'nin zengin maden yatakları vardı. W. Sperco'nun belirttiği gibi, İtalya'nın savaşa girmesinin kendisi için hiçbir faydası yoktu. Mihver devletlerinin savaşı kazanmaları durumunda bile, Almanya Rusya'nın ve Romanya'nın büyük bir bölümünü alacaktı. İtalya'ya ise Tunus, Korsika, Dalmaçya sahilleri ve bazı İyonya Adaları kalacaktı. İtalya'nın payına düşecek yerlerde ne kömür, ne demir ne de petrol vardı. Etiyopya Savaşı'nın da İtalya'ya neler kazandıracağı belli değildi. Bu konuda da bir karikatür elden ele dolaşıyordu. Karikatürde, Afrika'nın ve imparatorluğun simgesi olan bir aslan başında tacı ve pençesinde tuttuğu asası ile tren istasyonunda, Roma'yı terk etmeye hazırlanıyordu. Onu uğurlamaya gelen Mussolini de "Umarım, gelecek sefer bizde daha uzun süre kalırsınız" diyordu.

Mussolini'nin imparatorluğu daha kurulmadan çatırdıyordu. 1943 yılının başında, savaş İtalya için Afrika'da iyi gitmiyordu. Almanlar da Stalingrad'da ağır kayıplar vermişti.

Mussolini o kadar sinirliydi ki, çalışma masasında duramıyordu. Çevresine karşı son derece sabırsızdı. Bir gün, faşizmin önemli bir yetkilisi Mussolini'ye, savaşın askeri açıdan kaybedildiğini, yapılacak yegane şeyin siyasi manevralar ile daha fazla zarar görmemek olduğunu belirtti. Mussolini şu cevabı verdi:

- Tamamı ile haklısınız. Hiç Clausewitzi okudunuz mu?

Ziyaretçisi buna cevap vermeyince, devam etti:

- Silahların işe yaramadığı yerde siyaset işe girmeli. ama bugün siyaset yapmanın dönemi değil, savaşmalı ve yenmeliyiz.

- Halkın güveni kalmadı, artık başarıya inanmıyor.

- Biliyorum ama bir gemi su alınca karinayı yeniden yapmak mümkün değildir, sadece kalafat edilir. Ben tampon vuruyorum.

1942 yılının sonlarına doğru, Romanya'nın Dışişleri Bakanı Mihai Antonescu Mihver Devletlerinin savaşı kesinlikle kaybettiklerini düşündü ve Kont Ciano'ya bir teklif getirdi. Buna göre hep birlikte savaştan çıkmalı ve "Rusya seferine boğulmuş bulunan Almanya'nın da gözleri açılmalıydı". Kont Ciano teklifi olumlu karşıladı ve hemen Mussolini'ye getirdi. Oysa Mussolini, Hitler'e mihver devletlerinin arasındaki birliği bozmak istemediğini ve savaşmaya ne kadar kararlı olduğunu göstermek istiyordu. Bunun için de Dışişleri bakanını değiştirmeye karar verdi. Aynı zamanda, ani bir karar ile bütün bakanlarını da değiştirdi. Mussolini Ciano'ya kendine yeni bir yer bul deyince, o da Vatikan'da büyükelçi olmayı seçti.

Oysa İtalya'nın dış politikasını değiştirmeye ihtiyacı vardı. Hüseyin Cahit Yalçın, "Yeni Sabah" gazetesinde şunları yazıyordu:

"Almanya ve İtalya demokrasilere karşı bir ölüm kalım savaşı başlattılar. Bu durum Romanya, Finlandiya, Macaristan ve hatta Bulgaristan için geçerli değil. Onlar fethetme veya öç alma duygusu ile, veya Almanya'nın baskısı ile veya yanlış bir hesap sonucunda kaderlerini, mihver devletlerinin kaderi ile birleştirdiler. Onlar devletlerine herhangi bir ilke yüzünden bağlı değiller. Söz konusu olan bir çıkar birliğidir. Savaştan zafer ile çıkmanın ihtimali

azalınca, onları mihvere bağlayan düşünceleri de değişiyor". Asım Us da Vakit Gazetesi'nde Romanya'dan ve Bulgaristan'dan gelen barış isteklerine cevap veriyordu. P. Gentizon'nun da belirttiği gibi "iki tarafın da savaşçıları, geleceğin barışını hazırlıyorlardı".

Duçe'nin iktidara getirdiği yeni bakanları eskilerinin yerini tutmuyordu. Dışişleri bakanının değiştirilmesi farklı şekillerde yorumlandı. Kimine göre Duçe, Kont Ciano'yu Vatikan'a göndermekle Vatikan'daki diplomatlar ile daha iyi ilişkiler kurmak istiyordu. Başkalarına göre de Duçe, Hitler ve Von Ribbentrop'un isteklerine uygun hareket etmişti.

Dışişleri bakanlığının yeni müsteşarı Bastianini, genç bir öğrenci iken Roma yürüyüşüne katılmıştı. O zamandan beri diplomasi mesleğinden ilerlemiş, Atina'da müsteşar, Varşova ve Londra'da büyükelçi ve savaş sırasında Dalmaçya Bölgesi Valisi olmuştu. Şimdi de Duçe'nin yanında çalışacaktı. Hitler İtalya'da yaygın olan yeni düşünme şeklinden haberdardı. Tunus'a yeni zırhlı tanklar gönderemediğinden, Mussolini'nin desteğine daha fazla ihtiyacı vardı. Bunun için de Von Ribbentrop aracılığı ile Mussolini'ye iyimserliğine devam etmesi temennisinde bulundu.

Bastianini de, dost veya düşman küçük ülkelerin bağımsızlığı ile yaratılacak yeni bir siyasetten yanaydı. Mareşal Cavallero'nun yerine getirilmiş olan General Ambrosio da Rusya Cephesi'nden kurtulamayan Almanlara Akdeniz Bölgesi'nin stratejik önemini anlatmak istiyordu. Gelişmelerin karşısında ülseri artmış bulunan Mussolini de yardımcıları ile artık aynı görüşteydi

IV

FAŞİST İTALYA'NIN SON GÜNLERİ

(1943-45)

Hitler Duçe'yi Savaşa Devam Etmesi İçin İkna Ediyor (1943)

Hitler, Duçe'yi savaşa devam etmesi için sırası ile Von Ribbentrop ve Amiral Doenitz'i gönderdi. Amiral Doenitz Mussolini ile Tunus'a gidecek vasıtaları görüştü. Aynı zamanda Führer'in, kendisi ile Salzburg'da görüşmek istediğini bildirdi. Böylece Duçe hem ortam değiştirmiş olacak, hem de birkaç gün dinlenme fırsatı bulmuş olacaktı.

1943 yılının nisan ayında Mussolini, Bastianini, General Ambrosio ve birçok önemli komutan ve idareci Avusturya yakınlarında Klessheim Sarayı'nda bir araya geldiler. Mussolini ve Hitler önce baş başa görüşmeyi tercih ettiler. İki diktatör görüşürken, İtalyan ve Alman heyetleri birbirleri ile hiç görüşmeden beklediler.

Mussolini, Hitler ile yapmış olduğu goruşmeden çıktıktan sonra, karşısındakilere ikna edilmiş gibi göründü. Hitler ona Moskova Seferi hakkında uzunca bilgi vermişti. Savaş birkaç yıl daha sürecek, bu süre içerisinde yeni silahlar geliştirilecek, hava üstünlüğü yeniden kazanılacak ve ileri tarihte yapılacak bir taarruz için yeni zırhlı tümenler kurulacaktı.

Mussolini bunları söylerken, karşısındakilerin

yüzleri asıldı. Duçe yine hiçbir şey anlamamıştı. Durumu o kadar az anlamıştı ki, Hitler ile yapacağı yeni görüşmede geride kalmaması için danışmanlarından kendisine notlar hazırlamasını istedi. Aslında bir İtalyan diplomatı bu görüşmelerin sırrını çözebildi. Duçe ve Führer'in görüşmelerini yıllar boyunca izleyenlerin de fark ettikleri gibi, Mussolini, herhangi bir öneri getirecek kadar Almanca bilmiyordu. Ancak Mussolini yanında tercüman istemiyordu, çünkü çok iyi Almanca bildiğini iddia ediyordu. Oysa Hitler'in konuşmaları gür akan bir şelale gibi çok uzun süre aralıksız devam ediyordu. Mussolini'ye ise ancak, sınırlı Almanca'sı ile basit, birkaç sözcükten oluşan cevaplar vermek düşüyordu. Hitler'in özel tercümanı Bayan Schmidt, iki diktatörün konuşmalarında bulunmuştu. Sonradan anlattıklarına göre Duçe önceleri büyük bir önder, Hitler ise ona hayran bir öğrenci gibiydi. Son yıllarda ise Hitler adeta kendi kendine saatlerce konuşuyor, Mussolini ise onu dinlemekle yetiniyordu. Bn. Schmidt sadece gerekli olduğunda araya girmek için hazır bekliyordu. Ancak zaman içerisinde görüşmelere daha sıkça katılmaya başladı, çünkü Mussolini Hitler'in uzun konuşmalarından yoruluyor ve onları takip edemiyordu.

Klessheim Şatosu'ndaki İtalyan delegasyonunun işi zordu. Almanların inatçılığının yanı sıra, Mussolini'nin yetersizliği ve güçsüzlüğü de işlerini zorlaştırıyordu. İtalyan delegasyonu yine de son bir teşebbüste bulunarak, Duçe'ye onaylaması için aşağıdaki teklifleri getirdi:

- Polonya'nın, Baltık Ülkelerinin ve Ukrayna'nın bağımsızlığının kabulü.

- İşgal altındaki ülkelerde ırkçı siyasetlerin izlenmemesi.

- Savaş ve donatım malzemesinin serbest dolaşımı için gümrük duvarlarının kaldırılması.

- Ortak zafer sonucunda kazanılanların, eşit miktarda gösterilen özverilere uygun tarzda pay edilmesi.

Duçe, belki de kendisini ve yapmak istediklerini kurtaracak önerilere, can simidi gibi sarılacağı yerde, herkesi yeniden hayal kırıklığına uğratacak şu cevabı verdi:

"Yapılacak hiçbir şey yok. Almanların kafasında çok başka şeyler var ve böyle bir edebiyat ile uğraşacak zamanları yok".

Askeri uzmanlar durumu kurtarmak için başka bir teşebbüste bulundular İtalyan birliklerinin İtalya'ya geri çağrılmalarını, uçak filosunun bin adet Alman uçağı ile güçlendirilmesini istediler. Duçe Almanların bu önerilere de sıcak bakmayacaklarını söyledi.

Mussolini Hitler'in düşüncelerini destekleyerek, en büyük tehlikenin İngiliz ve Amerikalılardan değil de Bolşeviklerden geldiğini iddia ediyor ,ve yeniden nihai zafere olan inancını belirtiyordu.

Bunun üstüne Bastianini ve Ambrosio Alman meslektaşlarını ikna etmeye çalıştılar. İtalyan halkının duygu ve düşüncelerini dikkate almadan, sadece Mussolini'nin kişiliğini yüceltmenin anlamı olmadığını belirttiler. Ama yapabilecekleri fazla bir şey yoktu. Almanlar karşılarında muhatap olarak sadece Mussolini'yi görüyorlardı.

Mussolini, Goering ve Himmler tarafından yönlendiriliyordu. Himmler'e göre İtalya'daki savaş karşıtlığı faşizme karşı değil, dolaylı olarak Mussolini'ye karşı bir tepkiden ileri geliyordu. Dolayısı ile fazla ciddiye alınmamalıydı. Duçe

gövde gösterisinde bulunarak iplerin hala kendisinde olduğunu göstermeliydi. Ancak ilave etmediği bir şey vardı: Mussolini bunu Almanya'nın istedikleri doğrultusunda yapmalıydı. Hitler Mussolini'ye, hiçbir aklı başında İtalya'nın kabul etmeyeceği bir teklif daha getirdi. İtalyan birliklerinin ülkeye geri çağrılmalarının yerine, İtalya Alman birlikleri tarafından korunmalıydı. Duçe bu teklifi de kabul etti. Bu sefer Duçe Hitler'e Rusya ile bir anlaşmaya varmasını teklif etti, ancak Hitler bunu kabul etmedi. Hitler ile Duçe arasındaki görüşmelerde dikkati çeken nokta da savaş ilerledikçe Mussolini'nin Hitler'in görüşlerini kabul ederek uygulamasıydı. Oysa Hitler Mussolini'nin görüşlerine hiç itibar etmiyordu.

Mussolini, eski Dışişleri ve damadı Kont Ciano ve bazı İtalyan siyasetçilerinin İngilizlerle ve Amerikalılar ile gizli görüşmelerde bulunmak istediklerini anlamıştı. Bunun önüne geçmek için de hemen yakın çevresini dağıttı. Hitler, Rusya ile savaştan vazgeçtiği takdirde Almanya yeniden güçlenecekti. Dolayısı ile başka ittifak aramaya gerek yoktu. Üstelik koyu bir İngiliz aleyhtarı olan Mussolini için başka çözüm de yoktu.

Von Ribbentrop'de Mussolini'ye Mihver Devletlerinin küçük devletlere bağlı siyasetlerini değiştirmelerine imkan olmadığını, onları ancak baskı veya terör yolu ile idare etmenin mümkün olduğunu söyledi. İtalyanların istedikleri şekilde öneriler bu ülkeler tarafından zayıflık belirtisi olarak algılanabilirdi. Ancak Dışişleri bakanlığına yeni getirilmiş bulunan Bastianini de küçük ülkeleri savunma siyasetinden vazgeçmek niyetinde değildi. Roma'ya döndüğünde, Dışişleri komisyonunun önünde yaptığı bir konuşmada faşist hükümetin bütün küçük devletlerin, istila edilenler dahil, egemenlik haklarını tanıdığını ilan etti. Artık her

yerde, savaş meydanlarında kaybedilen savaşın ancak diplomatik bir başarı ile kazanılabileceği söyleniyordu.

İtalya'da Almanlara Karşı Muhalefet Başlıyor

İtalyan gazeteleri de muhalefet etmeye başlamışlardı. Milano'da basılan İtalia Libera gibi gizli gazeteler barışın hemen kurulmasını ve faşizmin ortadan kaldırılmasını savunuyorlardı.

Faşizm ile beraber hareket etmiş olan krallık idaresi de eleştiriliyordu. Komünist Partisi'nin gizli gazetesi Unita da Milano ve Torino'da insanları grev yapmaya bile kışkırtabiliyordu.

Gece vakti Milano'nun duvarlarına kömür ile "Yıkılsın Faşizm" gibi yazılar yazıldı. Faşistler bu yazılara şu karşılığı vererek, tahrikte bulundular:" Korkaklar, bunları gündüz yazsanıza!" Ertesi gün, duvar yazılarında şu yanıt okunuyordu: "Gündüzleri olmaz çünkü bizler de sizin gibi faşistiz".

Her şeye rağmen, İtalyan askeri bütün cephelerde kahramanca savaşıyordu. Tripoli'de, Tunus'ta ve Rusya'da bile bütün zorluklara rağmen cesaret ile mücadele ediyordu. Halk da sıkıntı içerisinde, yaşam mücadelesi veriyordu. Kentler, köyler yüzlerce yangın bombası altında kaldılar. Köylülerin evleri, kiliseleri, manastırları, hastaneleri, sanat eserleri dahil olmak üzere her yer yıkıldı. Yoldan geçenler bile kurşunlanıyordu.

Sicilya'nın ve İtalya'nın Akdeniz sahilindeki halkı, mağaralarda, yıkılmış evlerinin yanında yaşam mücadelesi veriyordu.

Savaşın ilerlemesi ile Mihver Devletlerinin arasında ayrılık başladı. Bu ayrılığın bir yansıması da halkın faşistler ile arasının açılması oldu. Almanya'nın sadece kendi çıkarlarının peşinde olduğu

söyleniyordu. Balkan ülkelerinin üstünde kurmuş olduğu egemenliği tartışılıyordu. Afrika cephesine az önem verdiği, pangermen bir düzen kurma amacında olduğu söyleniyordu. Üstelik İtalya'ya çok az savaş yardımında bulunuyor, Romanya'dan, Bulgaristan'dan, Norveç'ten, Danimarka'dan, İspanya'dan İsveç'ten ve gelen erzaka da el koyuyordu. İtalya Alman İmparatorluğunda sadece bir piyondu.

İtalyan askeri aç, bakımsız ve kötü giyimliydi. Faşist idareciler ise madalya dolu üniformalar ile lüks lokantalarda, pahalı giysiler içerisindeki eşleri veya metresleri ile boy gösteriyorlardı. Ülkenin içerisinde ve dışarısında da entrikaları ile tanınıyorlardı.

Halkın memnuniyetsizliği birçok fıkraya da konu olmuştu:

Bir uçak yüksekten uçuyor. İçinde bir İngiliz, bir Fransız, bir İtalyan, bir Amerikalı ve bir Alman var. Fırtınaya tutulan uçak hız ile iniyor. Uçaktan bütün gereksiz malzeme atılıyor. Bu da yeterli olmuyor. Pilot emir veriyor: "Uçağın hafiflemesi için birisinin atlaması gerekiyor". Kura çekiliyor ve önce İngiliz'e çıkıyor, o da "Tanrı kralı korusun" (God save the king) diyerek atlıyor. Bir süre sonra da sıra Fransız'a geliyor. O da "Yaşasın Fransa" (Vive la France) diyerek atlıyor. Sıra Amerikalıya geliyor, o da Amerika bayrağındaki yıldızlardan söz ederek atlıyor. Uçak hız ile inişine devam ediyor. İtalyan ve Alman kura çekmek zorunda kalıyorlar, kura Alman'a çıkıyor. O da İtalyan'ı yakalıyor ve "Heil Hitler" diyerek boşluğa fırlatıyor.

Ulusal faşist partisi de baş harflerinden dolayı alay konusu oldu. Partinin baş harfleri P.N.F. şeklindeydi (Parti National Fasciste). İtalyanlar onun yerine "Per noi fessi" dediler (İtalyanca'da "biz budalalar için").

Bir memur yemek yemek için evine döndüğünde, yemek mönüsünün yetersizliği karşısında küplere biniyor. "Hiçbir şey bulamadım" diyor karısı. "ekmek almak için iki saat kuyrukta bekledim, sonra da patatesler için de bir saat. Pazarda hiçbir şey yok ve dükkanların önünde büyük kuyruklar var".

"Evet!" dedi kocası. "Bu hayata tahammül etmek mümkün değil. Artık ne yapacağımı biliyorum: Onu öldüreceğim". Tabancasını alarak Venedik Sarayı'na koşuyor. Bir süre sonra da peşinden koşan karısına geri dönüyor ve söyleniyor: "Burada da kuyruk var".

Hitler ve Mussolini adına yeni pullar basılıyordu. Birisi sordu "Eski pullar ile bunların arasında ne fark var?"

Cevap: "Eskilerinde arkalarına tükürük sürmek yeterliydi. Bunların yüzlerine tükürmek gerekiyor". (W.Sperco) Halk bu şekilde hoşnutsuzluğunu açıkça belli ediyordu.

İtalyanlar ile Almanlar Arasındaki Gizli Savaş

İtalya ile Almanya arasında müttefik olmalarına rağmen ilan edilmemiş gizli bir savaş başlamıştı. Kont Ciano'nun Almanların isteği doğrultusunda görevden alınması, İtalya ile Almanya arasındaki ilişkilerini bozmuştu. Yeni Dışişleri Bakanı Bastianini de durumu düzeltemedi. Komutanlar arasında anlaşmazlıklar büyüyordu. Rusya, Libya ve Tunus cephelerinde İtalyan subayları Alman subayları ile hiç konuşmamayı tercih ediyorlardı. Doğu cephesinde bir gazeteci, İtalyan Generali Messe'den, düşmanın durumu hakkında bilgi isteyince şu cevabı aldı: "Hangi düşmandan söz ediyorsun? Çünkü dostum, 1 numaralı düşman Almanlardır, 2 numaralı düşman Roma'dakilerdir, en sondaki 3 numaralı düşman da Ruslardır".

1943 yılında, Romanya Dışişleri Bakanı Mihai

Antonescu İtalya'ya gelerek, Duçe'yi müttefiklerle barış görüşmelerine başlaması için ikna etmeye çalıştı. Ancak başarılı olamadı. Duçe aslında Hitler'i hiç sevmemesine rağmen, ona karşı herhangi bir karar almaktan çekiniyordu.

Savaşın gelişmesi Duçe'nin kararlarını haklı çıkartmıyordu. Duçe İngiliz ve Amerikan askerlerinin Sicilya sahillerinde, dikey vaziyette saplanmış olduklarını söylerken çizmenin diğer yerlerinde çıkartma başlamıştı. Müttefikler limanlara bile girmiş, Alman karargahlarından birisi de bombalanmıştı. Sicilya'da açıkça yenilgiden söz ediliyordu. Almanya müttefiklerine yardım etmiyor, sadece şikayet ediyordu. Duçe, Romanya Dışişleri Bakanı'nın teklifine sıcak bakmaya başlamıştı. Ancak barış için Hitler'i ikna etmesi mümkün değildi. Hitler İtalyan ordusundan şikayetçiydi. Yeterince gayret göstermiyorlardı. Bu durumda İtalyan genelkurmayının Almanlardan yardım istemesine imkan yoktu.

Hitler ve Mussolini, İtalya'da Feltre Şatosu'nda yemek yerlerken, Roma'nın bombalandığı haberi geldi. Mussolini Roma'da bulunmamaktan dolayı üzüldüğünü belirtince Ambrosio ona daha çok bombardıman göreceğini söyledi.

Yemekten sonra Mussolini ve Hitler salona kapanarak baş başa görüşmeye devam ettiler. Danışmanları Mussolini'yi sıkıştırıyorlardı. Ambrosio ona durumun önemini hatırlattı:

-Ülkeyi felakete sürüklediniz. Artık onu çukurdan çıkartmalısınız. Açık konuşarak durumu bir kale duvarı gibi İtalya'dan yararlanmak isteyen Almanlara anlatmalısınız.

Bunun üstüne Mussolini tepki gösterdi:

- Kendim için korktuğumu mu sanıyorsun?

- Sizin ile ilgisi yok, dedi Ambrosio. İtalya'nın geleceği söz konusu.

Mussolini "Düşüneceğim" diye cevap verdi. Ancak, gelişmelerin de göstereceği gibi hiçbir şey düşünmedi. Mussolini kendisine sorulan bütün soruları "Sonra konuşuruz" diyerek geçiştiriyordu.

Mussolini Kral ve Büyük Faşist Konseyi Karşısında Zor Durumda (1943)

Mussolini ile Hitler arasında bir yetki farkı vardı. Hitler "Reichsführer"di (imparatorluğun sürücüsü). Oysa Mussolini "Duçe" (Önder) olmasına rağmen, hem krala, hem de Faşist Konseye karşı sorumluydu. Hitler'in görüşeceği bir Alman İmparatoru yoktu. Oysa Mussolini zaman zaman Kral ile görüşüyordu. Belki de Hitler'in çılgınlığının nedeni, kendisini frenleyecek benzer yetkililerin bulunmamasıydı. Duçe'nin daha "mantıklı" bir diktatör gibi görünmesinin nedenlerinden biri de Kral ile yaptığı görüşmelerdi. Büyük Faşist Konseyi de Mussolini'yi daha "mantıklı" davranmaya zorluyordu. Bu defa ki görüşmelerinde kral Mussolini'ye sitemde bulundu: "Durum çok kötü, uzun süre de devam etmez. Sicilya'yı kaybettik. Almanlar da bizi zorluyorlar. Orduda disiplin gevşiyor. Pilotlar geri çekiliyorlar. Uçakların söylendiği gibi dört yüz civarında olduklarına inanmıyorum. Sadece yarısı var. Kutsal Kent efsanesi sona erdi. Bunu Almanlara anlatmalıyız".

Bu kralın Mussolini ile yapmış olduğu son görüşme oldu. Kral ile Duçe arasında karşılıklı saygıya dayalı bir ilişki vardı, ancak hiçbir zaman dost olmadılar. Hiçbir zaman birbirlerine güvenmiyorlardı. Kral savaşa fazla taraftar olmamakla beraber, Fransa ve İngiltere'ye karşı mücadele etmeyi gerekli buluyordu. Ancak savaşın ilerlemesi karşısında da tutumu değişiyordu.

Faşizmin ileri gelenlerinden olan Kont Grandi de Duçe'ye karşı düşüncelerini gizlemiyordu. General Ambrosio ve düzenin diğer yetkilileri ile görüştükten sonra, diğer yetkilileri de toplayarak Duçe'nin yanına çıktı ve ondan Büyük Konseyi toplamasını istediler. Grandi önceleri Mussolini'ye kendi sözlerini hatırlattı:

"Ülke kurtulacaksa partimiz feda olsun!" Ona ülkenin içerisinde bulunduğu genel durumu hatırlattıktan sonra, barışın imzalanması için krala yetkilerini iade etmenin zamanının geldiğini hatırlattı. Bütün bunlara Mussolini'nin cevabı "Göreceğiz" demekten ibaretti. Duçe'ye yirmi yıldan fazla hizmet etmiş olanlar artık ona karşı çıkıyorlardı. Duçe iktidara geldiği günden beri en yakın yardımcılarına karşı en zor mücadeleyi vermek zorundaydı. Bundan o kadar emindi ki, konseye geldiğinde yanındakilere "Bir tuzağa doğru ilerliyoruz" dedi. Kendini Jül Sezar'a benzetiyor, ve onun gibi bile bile bir tuzağa doğru ilerlediğini hissediyordu. Uzun bir konuşma yaparak önce nasıl kraldan askeri yetkileri devraldığını anlattı. Sonra da Libya'da, Tripoli'de, Tunus'taki geri çekilmelerden söz etti. Alman Generali Rommel'e bu konuda tavsiyelerde bulunmuş, fakat onu ikna edememişti. Fransa'nın Kuzey Afrika'daki bütün sömürgelerinin işgal edilmesini istemiş, fakat bunu da Almanlara kabul ettirememişti. Bugün sadece Japon İmparatoru adamlarından son ere kadar savaşmalarını isteyebilirdi.

Mussolini Hitler ile yaptığı görüşmeden de söz etti. Führer ondan bütün ordusunu Alman generallerinin emrine vermesini istemişti. Mussolini ise bu teklifi geri çevirmişti.

"Meseleyi iki söz ile özetleyebiliriz: Savaş veya barış. Ya koşulsuz teslimiyet veya sonuna kadar

savaşmak. Ama hiçbir savaş halk tarafından sevilmedi. Etiyopya Savaşı'nın da çok muhalifleri vardı. Savaş özveri ister, burjuvalar da buna yanaşmazlar. Savaş için insanların hevesli olmalarını beklemeyin. Sadece savaşma irademiz var mı, o önemli. 1935'te, tüm İngiliz donanması Akdeniz'deydi. Ama savaşma azmimiz sayesinde galip geldik. O zamanlar Badoglio'nun iç muhalefetine rağmen ısrar ettim ve kazandık" dedi. Mussolini yine de konseyin şiddetli muhalefeti ile karşılaştı. Ondan bütün yetkilerini krala devretmesi isteniyordu. Oysa sarayda altmış kadar silahlı muhafızı vardı. Tek bir emri ile tüm danışmanlarını öldürtebilirdi. Ancak buna yanaşmadı.

Faşist Konseyin üyesi Kont Grandi faşist diktatörlüğe karşı çıktı ve" budala faşist savaşın" bir an önce bitmesini istedi. "Bize uzun süre gereksiz bir diktatörlüğü uyguladın. Her gün biraz daha özgürlüklerimizi ve haklarımızı kıstın. Kişiliklerimizi bu kefen altında gömdün" diyerek kara gömleğini bizzat yırtmaya çalıştı. "Sevdiğimiz önderimizi kaybettik. Onun yerine Starace çılgınının (Partinin Eski Genel Sekreteri) yarattığı süslü püslü bir kukla var. Duvarlara yazdırdığın o budala yazılardan birisinde senin de Chigi Sarayı'nda 1924'te söylediğin bir söz var: "Parti yok olsun, yeter ki ulusumuz yaşasın!

Evet, şimdi partiyi yok etmenin zamanı geldi!"

Mussolini koltuğunda boğulmak üzereydi. Nefes alamaz halde ceketinin önünü açmıştı. Lambaların ışığında yüzü kireç gibiydi. Ciano da ayağa kalkınca Duçe dayanamadı ve bağırdı: "Sen, zaten evime adımını attığın andan itibaren bana ihanet etmeye başladın". Ciano yine de söz almakta kararlıydı ve konuşmasına başladı: "Almanya iki kez İtalya ile müttefik olmak istemişti. İki teklifi de Mussolini,

Almanya'yı durdurmak ümidi ile kabul etti. Ama Alman Genelkurmayı Polonya'ya karşı yapılacak taarruzun tarihini belirlemişti. İtalya bu konudan hiç haberdar edilmemişti". Kont Ciano Mussolini'ye Hitler'e göndermiş olduğu bir mektubun içeriğini hatırlattı:

"Bu mektubunuzda, silahlanmamızdan söz ediyor, 1943-44 yılından evvel hiçbir düşmanlık göstermememizi tavsiye ediyordunuz. Ama Almanya sizi dinlemedi. Siz Almanlardan hiçbir şey saklamadınız, oysa onlar size ihanet ettiler. Almanlar sadece Polonya'yı istila ettiklerinde size haber verdiler. Aynı oyunu Danimarka'da, Norveç'te, Belçika'da ve Fransa'da oynadılar. Alman büyükelçisi ile gece yarısına kadar sohbet ediyorum ve bana ancak sabahın 4'ünde Alman birliklerinin sınırı geçtiklerini söylüyor. Rusya'ya karşı yapılan savaşta da aynı şey oldu".

Mussolini kendine gelerek yeniden söz aldı:

"Üç imparatorluğa karşı savaştığımız şu sırada, bu eleştirilerin ne anlamı var?"

Bir başka konsey üyesi olan Federzoni de Mussolini'ye, söylediği gibi bütün savaşların halk tarafından benimsenmediği eleştirisinin doğru olmadığını, 1915-18 savaşı ve Libya savaşının halk tarafından istendiklerini hatırlattı. Ve Duçeye ağır bir darbe indirdi:

"İtalyan halkı istifa etmenizi istiyor ve Parti de siz olmadan yaşamaya devam edecek". Mussolini cevap verdi:

"Hasta olduğum sıralarda, doktorum bana bu kadar iyi bakmamış olsaydı, bugün burada benim ile böyle konuşuyor olmayacaktınız". Arkasından da toplantının bitmesini istedi. Bu sefer Kont Grandi yine öfkelendi:

"Başka bir konu olsaydı, bizi burada sabahın 7'sinden önce bırakmazdın. Bugün burada ülkenin kaderinden söz ediyoruz ve bunu bir hafta boyunca yapabiliriz. İstediğim oylama olmadan buradan çıkmayacağız".

Mussolini çaresiz görüşmelerin devam etmesini kabul etti. Farinacci Mussolini'ye destek verdi:

"Hepsi hain bunların. Demokratik zihniyete sahip olanları cezalandırmalıyız".

General Galbiati da Grandi'nin muhalefet grubuna karşı harekete geçti:

"Milis burada sesini yükseltenlere karşı ne yapacağını iyi biliyor".

Ve Casanova da tehdit etti:

"Şu anda kendi başlarınız üstünde kumar oynuyorsunuz".

Kont Grandi'nin gündem maddesi oylamasında bazı caymalar oldu. Kont Grandi'nin kendilerine baskı yaptığını iddia ettiler. Kont Ciano da sonradan, kendilerini Fransız Devriminin meclisindeki gibi giyotinin gölgesinde hissettiklerini söyleyecekti. Galbiati'ye göre halk ve partisi arasında herhangi bir ayrılık yoktu. Grandi, Bottai ve Bastianini'ye dönerek "Sadece sizler halktan ayrıldınız. Silahlanmanın yetersiz olması çok mu önemli. Yenmek için sadece savaşmayı isteyeceksiniz, ve bu cesaret üst tabakalarda yoksa halkımızda mevcut" dedi.

Mussolini de saldırıya geçti:

"Faşizmi suçluyorsunuz, ama halk onu sizleri zengin ettiği için suçluyor. Halk kemer sıkıyor ve siz de sadece para kazanmayı düşünüyorsunuz. Her şey burada yazılı" ve elindeki büyük bir dosyayı gösterdi.

Konsey yeniden karışıyor: "Bizim katlimizi hazırlıyorlar" diye bağıranlar oluyor.

Mussolini yeniden söz alıyor:

"Hükümet, Kraldan bütün yetkilerini almasını isterse ne cevap verecek? Ya Kral kendisine yirmi yıl hizmet etmiş olan bana güvenirse, o zaman ben siz olmadan ne yapacağımı iyi bilirim. Ya da benim yetkilerimi geri alacak, bu durumda her şey birdenbire değişecek, çünkü bu benim kendi davam olacak. Ben altmış yaşında bir adamım, neyin ne olduğunu iyi bilirim. Herkes isim olarak kendi oyundan sorumlu olacak. Hakaretlerinizi de unutmayacağım".

"Bu bir şantaj" diye birisi bağırdı.

Ve oylamaya geçildi. Kont Grandi'nin teklifi on dokuz imza ile kabul edildi. Ciano, Bastianini ve diğer muhalifler de "evet" dediler.

Mussolini neticeyi bildirdi ve sordu "Görüşme sonucunu Krala kim sunacak?"

"Kim olacak sen!" diye Grandi haykırdı. Mussolini sonucu bildiren kağıdı katladı ve canı sıkkın, cebine koydu. Yüzü bembeyazdı "Artık yeter. Gidebiliriz. Düzeni çökerttiniz. Ne yapalım. Oturum bitmiştir" dedi. Güçlükle masadan kalktı. Scorza konseyden Duçe'ye faşist selamda bulunmalarını istedi. Mussolini eli ile bunun gereksiz olduğunu belirterek konseyden ayrıldı.

Mussolini'nin Kralın Emri ile tutuklanması

Faşist Konsey'in toplantısı bittikten sonra Duçe, konsey kararlarının ne kadar yaptırım gücüne sahip olup olmadıklarını anlamak için Scorza'yı (Parti Sekreteri) aradı. Bunların sadece tavsiye kararları olduğunu anlayınca rahatladı.

Sonradan Venedik Sarayı'nda Japonya Büyükel-

çisini kabul etti ve ona Tokyo'nun Moskova ile barış yapması gerektiğini söyledi. Bastianini'yi çağırdı ve ondan Roma'yı açık şehir ilan etme imkanını araştırmasını istedi.

O sırada Grandi ve Federzoni kralı ziyaret ettiler ve Büyük Konseyde bütün olup bitenleri kendisine anlattılar. Kral, herhangi bir karar almadan önce Mussolini ile görüşmek istediğini belirtti.

Krallık sarayının bakanı Kont Acquarone Mussolini'ye telefon ederek Kralın kendisi ile görüşmek istediğini bildirdi. Mussolini Kralın imzasına sunacağı bazı evrakları olduğu ve bunları ancak pazartesi bildireceğini söyledi. Bir saat sonra Kont Acquarone Mussolini'yi tekrar arayarak konsey kararlarını görüşmek için hemen gelmesini istedi. Mussolini konseyin diğer üyelerinin de görüşmelerde bulunacaklarını sanarak, onları toplayabilmesi için pazartesi gününü beklemek gerektiğini söyledi.

Bu defa Kont Acquarone Mussolini'yi üçüncü defa arayarak hemen Kralın huzuruna çıkmasını istedi. Kral zaten Büyük Konseyin üyeleri ile görüşmüştü.

Mussolini bu defa Kralın öğleden sonrası için yaptığı görüşme teklifini kabul etti. Belki de böylece muhaliflerinin etkisini önlemiş olacaktı. Ama gecikmişti. Mareşal Badoglio yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmişti.

25 Temmuz 1943 günü, kral muhafızlarının komutanı General Cerica, İtalyan silahlı kuvvetler komutanı General Vittori Ambrosio'nun yanına çağrılarak şu emri aldı:

"Sizi buraya çağırtmamın nedeni, Kral adına öğleden sonra saat 4'te Benito Mussolini'yi tutuklama emrini size vermektir".

General Cerica emrin gerçek olup olmadığını araştırınca kendisine Büyük Konseyin Mussolini'yi azınlık durumuna getirdiğini, ve bütün yetkilerin krala iade edilmesini istediği söylendi. Mussolini halkın öfkesinden korunması için tutuklanmalıydı.

General Cerica bürosuna döndü ve bütün kışlalara haber vererek, gün içerisinde bir denetleme yapacağını bildirdi. Böyle, gerekli olduğunda bütün adamları el altındaydı. Arkasından da Yarbay Frignani'ye tutuklama emrini verdi.

Mussolini kral ile yapmış olduğu ve görevden alındığını öğrendiği konuşmadan sonra, saraydan çıkarken tutuklandı. Yüzbaşı Vinyeri Duçe'nin karşısına dikildi, selam verdi ve "Duçe, Kraldan sizi korunmak için emir aldım" dedi.

Mussolini bunun gerekli olmadığını söyleyerek, arabasına doğru yürüdü ama Vinyeri yine önüne çıktı ve ısrar etti:

"Kendi arabanız ile değil, bunun ile gideceksiniz".

O sırada bir ambulans yanaştı. Vinyeri Mussolini'ye ambulansa binmesini söyledi. Yüzbaşının etrafında elli kadar muhafız hazır bekliyordu. Mussolini arabaya bindi ve bir kışlaya götürüldü. Telefon etmesine de izin verilmedi.

Bir süre sonra Mussolini yeniden ambulansa bindirildi ve Legnano'da başka bir kışlaya götürüldü. Faşizmin ve imparatorluğun kurucusu Mussolini hapsedilmişti.

Mareşal Badoglio Mussolini'ye şu mektubu gönderdi:

"Ekselansları Şövalye Benito Mussolini'ye.

Hükümet Başkanı sıfatı ile size, bütün yapılanların güvenliğiniz için yapıldığını bildiriyorum. Bize

birçok yerden gelen bilgilere göre, şahsınıza karşı bir komplo hazırlanmaktaydı. Maalesef sizi, istediğiniz yere, şahsınıza layık şekilde götürebilmemiz için emir vermeye hazırım".

Devlet Başkanı
İtalyan Mareşali
İmza :Badoglio

Mussolini'nin tutuklanmasını isteyenlerden bazıları onun hemen İngilizlere ve Amerikalılara verilmesini istediler. Böylece İtalya'nın Alman ittifakından çıkmak niyetinde olduğunu ispat etmiş olacaklardı. Ancak Kral Almanları fazla kızdırmak niyetinde değildi. Bu arada gizlice müttefiklerle anlaşma yolu aramaktan da geri kalmıyordu.

Tutuklu Mussolini

Mussolini Badoglio'ya teşekkür etti ve Roca delle Caminate'deki villasında kalmak istediğini bildirdi. Badoglio hükümetinin Almanların yanında savaşa devam etmesinden memnuniyet duyduğunu da bildirdi. Mektubunu "Viva l'İtalia" (Yaşasın İtalya) sözleri ile bitirdi. Mussolini önce Ponza Adasına götürüldü. Kendisini Ponza Adasına götüren korvette Amiral Franco Maugeri'ye şunları söyledi:

"Pazar akşamından beri tecrit edilmekteyim, ailemden hiçbir haber alamıyorum, param da kalmadı. Üstümde sadece bu elbise var. Şimdi de beni Ponza'ya hapsetmek istiyorsunuz. Oysa burada hayatıma kastetmiş olup, bağışladığım Zaniboni var. Bana karşı bunlar neden yapılıyor? Facta'yı serbest bıraktım ve onu senatör yaptım. Bana karşı şövalye gibi davranılmıyor. Oysa İtalya için yirmi bir yıl çalıştım. Üstelik de bir ailem var ve ülkeye erkek evlat verdim. Badoglio da benim ile tam on yedi yıl çalıştı".

Mussolini sonradan konuyu dış politikaya getirdi

"28 Haziran 1942'de El Alamein'de durduğumuz andan itibaren, kaderin çarkı aleyhimize dönmeye başladı. İskenderiye'ye varacağımızdan emin olmadan bu kadar ilerlenmemeliydi. Ama Rommel'i ikna etmek mümkün değildi. Onun özelliği, askerlerinden ayrılmadan, zırhlı bir tankta kalmasıydı. Taktikten çok iyi anlıyordu ama ilerisini göremiyordu.

Montgomery'nın taarruzundan önce geri çekilmeliydi. O zaman savunmamızı güçlendirmek için bir ayımız kalıyordu. Almanlar Akdeniz'in önemini hiç anlamadılar. Onlara Mısır'ın işgal edilmesi gerektiğini söyledim. O zaman Yakındoğu'yu doğuya bağlayacaktık. Churchill'in Avrupa'nın en iyi ordusu olarak gördüğü Fransız Ordusunu kısa zamanda yenebilirdik.

Ama onlar Rusya'da bir cephe yarattılar! Ve bunu da beş aydan beri Moskova'da bulunan İngilizlere karşı kazanılan siyasi ittifak zaferinden sonra yaptılar. Onlara Polonya'ya dokunmamalarını söyledim. Ama onlar Rusya'nın Avrupa uygarlığı için büyük bir tehlike olduğunu iddia ettiler. Hitler'i, boşuna bunun anlamsızlığına ikna etmeye çalıştım. Stalin Kamenef gibi, birinci sınıf adamları öldürtmekle Bolşevizmi öldürmüştü. Üstelik de Troçki'ye karşı çıkarak dünya ihtilali fikrinden de vazgeçmişti. Hitler ise hala düşüncesinde ısrar ediyordu. Ben Rusya ile ilk dostluk anlaşmasını imzaladım. Almanlar Rusya'yı birkaç ay içerisinde işgal edebileceklerine inanıyorlardı. Aslında şeytanca kandırıldılar. Bana bunu bizzat Hitler söylemeseydi, hiç inanmazdım. Alman Gizli Servisine Rusya'nın seferberlik planı verilmişti, bu plan oldukça ayrıntılıydı. Bu plan Almanlara çok ayrıntılı geldi ama yine de onu satın aldılar. Ruslar o planı satmaları için görevlendirmiş oldukları ajanları tutukladılar ve idam ettiler. Almanlar bunu Almanya'da öğrenince planın gerçek olduğuna

inandılar. Aslında her şey yanlıştı. 50 atlı tümenden söz edildiği yerde 50 zırhlı tümen söz konusuydu vs.

Hitler'e Rusya ile bir anlaşmaya varmasını teklif ettim. Aldıkları yerleri de Ukrayna dahil iade etmesini teklif ettim. Onun batıl inançlarından da yararlanmak istedim. İlk sefer başarısız olmuştu, sonra korkunç bir kış olmuştu, arkasından da Stalingrad faciası. Hiçbiri işe yaramadı. Ona 1942 haziran ayından itibaren önceliği kaybettiğimizi, ve önceliği kaybeden bir ülkenin savaşı da kaybedeceğini söyledim. Ona Salzburg'da dedim ki: Afrika'ya dönemeyiz, İtalyan adaları istila edilecek, yapılacak tek bir şey kalıyor; Rusya ile barış yapmak ve bütün gayretlerimizi Akdeniz'e çevirmek. Bize yardım edemeyeceksiniz, çünkü Rusya ile savaşıyorsunuz".

Bunu üstüne Amiral sordu:

"Etiyopya'nın fethinden sonra, İngiltere ile Akdeniz'de bir anlaşmaya varmak daha iyi değil miydi?"

"- Bildiğiniz gibi bunu da denedim, ama başaramadım".

"- Birkaç yıl daha bekleyemez miydiniz?"

"- Gayet tabii ve anlaşmadan sonra Hitler'i durdurmaya çalıştım. Ona 1942'den önce hazır olamayacağımızı söyledim. Etiyopya'daki topçu silahları, zırhlı tankları güçlendirmeli, zırhlı gemileri de tamamlamalıydım. Her yeri değerlendirmeli, imar etmeliydim.

1942'de büyük bir sergi düzenleyerek, dünyaya yeni İtalya'yı göstermek istiyordum, yabancı döviz gelsin istiyordum. Hitler savaş ilanı yapınca, on ay boyunca savaş dışında başka olanakları araştırdım. Sonra müdahale etmek zorunda kaldım, yoksa

Fransa'dan isteyebileceğimiz hiçbir şey kalmıyordu, o sırada Almanlar İngiltere'ye karşı çok rahat bir çıkartma yapabilirlerdi. çünkü karşılarında sadece iki yüz tunç top vardı. İngilizler teslim olmasalar bile, hükümetlerini Kanada veya Avustralya'ya transfer ederlerdi; ama biz de çok önemli mevkiler kazanmış olacaktık".

- Ya Cebelitarık?

- Onu da Hitler'e teklif ettim. O da bana Franco'nun ne yapacağından emin olmadığını söyledi, oysa onun iznini almaya hiç gerek yoktu. İngiliz donanması da geri çekilecekti.

Almanlar, Fransızların karşısında, kendilerini soyluların karşısındaki köylüler gibi görüyorlar ve bu da dünya görüşlerini olumsuz yönde etkiliyor.

Almanlardan ayrılmalıyız. Onlara üç yıldan fazla savaştığımızı, tüm ticaret gemilerimizi kaybettiğimizi, kentlerimizin çoğunun da yıkıldığını söylemeliyiz. Artık bize yardımcı olamazlar. Yapılacak bir şey kalmadı. Bizden sonra da Macarlar, Romenler gelecek."

Oysa Mussolini iki gün önce General Ferrone'ye "Bir ay daha dayanırsak, zafer bizimdir" demişti. Amiral bunları hatırladı ama Mussolini'ye cevap vermeyi gereksiz buldu. Ona Almanya'nın iç durumu hakkındaki düşüncelerini sordu:

"Durum iç açıcı değil" dedi Mussolini. "Alman halkı daha önceki savaşta olanların tekrarlanacağını görüyor. Büyük topraklar alınıyor, yüzlerce kilometre boyunca askerler ilerliyor, milyonlarca tonluk gemiler batırılıyor, ama zafer kaçıyor. Halk Napolyon'un Rusya Seferi'ni düşünüyor. Japonlar Ruslara karşı çok daha akıllıca davrandılar. Japonya'yı yenmek çok zor olacak. Amerikalılar savaşın 1949'a kadar devam edeceğine inanıyorlar".

Mussolini, Ponza Adasında, rahat sayılabilecek koşullarda tutuklu kaldı. Burada Nenni ve tutuklatmış olduğu diğer antifaşistler de vardı. Mussolini, bir gün köy ilkokulunun önünden geçerken, çocuklar tarafından tanındı. Biri "Mussolini" diye bağırdı. Çocuklardan bazıları kaçtı, diğerleri de kollarını kaldırarak selam verdiler. Öğretmen Rahibe onları ikaz etti: "Artık böyle selam verilmiyor!" Çocuklar kollarını indirdi ve Mussolini'nin yüz rengi değişti.

Büyük bir dikkat ile Hz. İsa'nın hayatını anlatan bir kitap okuyordu ve dini ayinlere katılmaya başlamıştı. Hz. İsa'nın uğramış olduğu ihanet ile kendi uğramış olduğu ihanet arasında benzerlik buluyordu. Bir hafta sonra Mussolini Maddalena Adasına götürüldü. Yolda Mussolini, Amiral Franco Maugeri ile görüşmesine devam etti:

"- Nereye gidiyoruz, Maugeri?"

"- Maddalena'ya. Ponza Adası emin değil. Almanlar her an bir şeyler deneyebilir".

"- Bu benim için büyük bir şerefsizlik olur. Hiç benim Almanya'ya giderek, onların desteği ile iktidara tekrar dönebileceğim akla gelir mi? Mümkün değil".

"- Savaşa devam etmekten başka çare yok. İngilizlerin de bizim ile barış imzalamak istememesi de büyük bir hataydı İngiliz Dışişleri Bakanı Eden ile yapmış olduğu görüşmeyi hatırlattı: Çok iyi anlaşıyorduk. Ona İtalya'nın hammadde ihtiyacı için geniş topraklara ihtiyaç duyduğunu ve insanlarına işgücü sağlamak zorunda olduğunu hatırlattım. Bana Büyük Britanya'nın genişlememize engel olmadığını söyledi. ertesi gün de bana, İngiliz Somali'sinde bulunan Zeila Limanını teklif etti. Kabul etmedim. Üçüncü bir güçten toprak kabul etmek! Zaten Zeila'yı almak hiçbir şey halletmiyordu".

Mussolini sonra hükümette olup bitenleri soruyor:

"- Bu beyler şimdi ne yapıyor?"

"- Hiçbir şey. Hükümetin kendi istedikleri gibi kurulmamış olmamasından dolayı hayal kırıklığı içerisindeler".

"- Ya Ciano?"

"- Artık büyükelçi değil".

"- O alçağın tekidir".

"- Ama onu yedi yıl boyunca Dışişleri bakanı olarak tuttunuz. Onun ne kadar yüzeysel, hafif birisi olduğunu anlamadınız mı? Özel hayatı da hiç iyi değildi".

"- Biliyorum, her gün bayanlarla golf oynuyordu. Sonunda onu kovdum".

"- Ama geç kaldınız. Geçen ay onun ile görüştüm ve dış politikamızın böyle bir adamın idaresinde kalmış olmasından utanç duydum".

Mussolini'ye göre askeri danışmanları ona gerçek durum hakkında yeterli bilgi vermemişlerdi. "Genelkurmay Başkanı Badoglio bana hiç mevcut durumun kötü giden yönlerini söylemedi. Manevralara bile gitmiyordu. Bütün seferlerimiz, hazırlıklı olmadığımız için başarısız oldular. Yunanistan Seferine bakın. Tüm genelkurmay, Badoglio dahil, başarıdan emindi. Bana düşman kuvvetleri hakkında verilen bilgilerden, birkaç gün neredeyse birkaç saat içerisinde başarılı olacağımız anlaşılıyordu".

Mussolini olup bitenleri anlatırken, sanki bu olayları yönetmiş birisi gibi değil de, bir seyirci veya bir tarihçi gibi davranınca, Amiral dayanamadı ve bir yargıç gibi konuşmaya başladı:

"Ekselansları, hiç kimse sizin kadar düzeni

yargılamak için yeterli bilgilere sahip olamaz. Ama size herkesin ne düşündüğünü söylemeliyim. Örneğin eşim, iyi bir aileden geliyor, çocukları ve ailesi ile ilgilenen bir anne olarak bana şunları söyledi: "İflas ettik. Bizi nerelere götürdü?" Ve gerçek sorumlu olarak sizi görüyor. Ve bütün İtalya da aynı şeyi düşünüyor.

"- Ama faşizm hiç kimsenin yıkamayacağı o kadar iyi şeyler yaptı ki! 1937'e kadar her şey çok iyi gitti. Büyük işler yaptık. Bir imparatorluk kurduk ve bunu da çok az kayıp ile yaptık. Sadece 1537 ölü verdik. Arnavutluk'a krallığını iade ettim. Keşke 1937'de hastalığım ilerlemiş olsaydı. O zamanlar ölmüş olsaydım. Daha iyi olurdu. Faşizmi çok arayacaksınız. Hiç kimse işçiler için faşizmin yaptıklarını yapamadı". Mussolini köprü üstünde Amirale birkaç söz daha ekledi:

"- İnsana kaybettiği şansı yeniden vermeli. Bakın Stalin'e, iki yıl boyunca her işi ters gitti, sadece toprak kaybetti. Ama şimdi şansı yine iyi gidiyor".

Faşist Önderler Kaçıyor

Mussolini'nin tutuklanmasından sonra faşist önderler de İtalya'yı terk ettiler. Grandi İtalya'yı terk etti ve Domenico Galli adında sahte bir pasaport ile İtalya'ya sığındı.

Bottai da kayboldu. Yabancı lejyona girdiği söylentisi yayıldı. Bastianini de Mussolini'ye İsviçre'den mektup yazarak, olanlarda bir suçu olmadığını ifade etti. Mareşal Bono şatosuna geri çekildi. Farinacci Münih'e gitti, Federzoni de iz bırakmadan kayboldu. Diğer faşist önderler de iz bırakmadan kayboldular.

Kont Ciano da Duçe'nin tutuklandığını öğrenince İtalya'yı bir an önce ailesi ile terk etmek istedi. General Ambrosio'dan kendisi ve ailesi için,

İspanya'ya gidebilmek için pasaport istedi. Ancak kralın temsilcisi Dük Acquarone CianO'nun Vatikan'daki elçilik görevine devam etmesini istedi.

Ama basın hükümetten faşist önderlerin mal varlığını incelemek için bir komisyon kurulmasını istedi. Kont Ciano da bu komisyonun baş hedefi olmalıydı.

Kont Ciano Mareşal Badoglio'ya yazdığı mektupta, kendisine iftira edildiğini, söz konusu mal varlığının sadece bir gazete, Roma'da dört bina ve muhtelif hisse senetlerinden ibaret olduğunu yazdı.

"Size bütün bunları ispat edebilirim. Umarım Ekselansları, kendilerine isimsiz şahısların iftiralarında belirttikleri gibi, bu rakamları şerefsizce elde edilmiş bir mal varlığı gibi değil de, çalışmaya adanmış bir hayatın hak edilmiş meyvesi gibi görürler. Bunun için de Ekselanslarından bir İtalyan askerinin anısının ve şerefinin korunmasını rica ediyorum".

Kont Ciano ve ailesi, istifa ettikten ve pasaportlarını aldıktan sonra, uçak ile Münih'e gittiler, sonradan İspanya'ya geçmek istiyorlardı. Ancak Ciano sonradan Almanlar tarafından tutuklanacak ve Verona Hapishanesine nakledilecekti.

Mussolini'nin iktidardan düştüğü 1943 yıllarında İtalyan gazeteleri Claretta ile olan ilişkisini şu başlıklarla açıklıyorlardı: "Claretta Petacci ve Mira di San Servolo'nun şöhret sahibi olmaları ve bu şöhreti nasıl birdenbire kaybettikleri". Gazete herkesin bildiği bir olayı gün ışığına çıkarıyordu; Mussolini'nin Claretta Petacci ile olan ilişkisi.

1943'te, Mussolini'nin tutuklanmasından sonra Petacci ailesi de tutuklanarak Novaro Cezaevi'ne kapatıldılar. Yolda annesi Clara'ya sitem ediyor, başlarına gelen musibetlerin hepsinin onun yüzün-

den olduğunu söylüyordu. Babası ise susuyordu.

Roma'nın müttefikler tarafından işgal edilmesinden sonra, Mussolini'nin özel yaşantısı hakkında çok şeyler söylendi. İlişki kurduğu bir bayan yazar, Almanlara İtalyan askerlerini sürmeleri için yardımcı olmuştu, sonradan Roma Mahkemesi tarafından otuz yıla mahkum oldu. Bir basın ajansı "Claretta Petacci'nin Günlüğü"nü yayınladı.

Duçe'nin özel şoförü de patronunun nasıl deniz kıyısında bayanlarla buluştuğunu ve onlarla bir kulübeye çekildiğimi anlattı. Dona Rachele'ın kıskançlık krizlerini de eklemeyi ihmal etmedi. Venedik Sarayı'nda görev yapmış olan bir hizmetçi de, sarayın gizli kapılarından Duçe'nin özel rahibinin ve Claretta Petacci'nin nasıl günün her saatinde girip çıktıklarını anlattı.

Bütün bunların sonunda Roma'da, bir mizah gazetesinde, yeni bir yazı dizisi yayınlandı: "Mussolini'nin kedisinin gördükleri".

Donna Rachele ve Edda Ciano
O Günleri Anlatıyor

Gelişmeleri de şimdi Mussolini'nin eşi Donna Rachele ve kızı Edda Ciano'dan dinleyelim.

Mussolini'nin eşi Donna Rachele Mussolini anlatıyor:

"Çok sıcak bir gündü. Çok az uyumuştum. Saat 5'te siyah elbisesini giydi, bana Cianetti'nin kendisine oyunu geri çekmesi için vermiş olduğu mektubu verdi ve "bunu muhafaza et" dedi. Cebinde yaklaşık olarak 6.000 liret vardı. Mutfağa döndüm. Buffarini beni görmeye geldi. Ondan bundan ve bir gece önce olanlardan söz ettik. Ondan diğerleri gibi kuşkulanıyordum".

Donna Rachele Buffarini'den kuşkulanmakta

haklıydı. Buffarini Duçe'nin metresinin adamıydı. Venedik Sarayı ile bu bayanın evi arasında özel bir telefon hattı kurmuştu.

"Telefon çaldı. Ahizeyi kaldırdım. Konsey Başkanlığından bir memur bana Mussolini'nin tutuklandığını bildirdi. Buffarini ile Galbiati'yi çağırmak, faşist milisleri harekete geçirmeye çalıştık. Ama onu bulmanın imkanı yoktu. Romano ve Anna Maria Riccione'deydi. Vittori Roma'daydı, dostları ile yemek yiyeceğini söyleyerek evden ayrılmıştı. Ona telefon ederek hemen eve dönmesini söyledim. Gecikiyordu. Onu yeniden çağırdım. "hemen gel" dedim. "Önemli şeyler oluyor". Neler olduğunu öğrenmek istedi. Bunu ona söyleyemezdim. O zaman şaka yapmaya başladı. Nihayet geldi, gülüyordu. "Ne oluyor, yoksa evde yangın mı çıktı?" Oğullarım hep benim yangın korkularımdan alay ederlerdi. Ama bu defa doğruydu, ev yanıyordu.

- Babanı tutukladılar.

- Yok canım! dedi, omuz silkerek.

-İşte gör dedim, muhafızlar gittiler. Kaç, yoksa seni de götürürler.

O zaman hemen garaja koştu. Ben Torlonia Villasında yalnız kaldım. Hiç kimse beni rahatsız etmedi. Roma'da bulunduğumu sanıyorlardı. Dört gün boyunca hiçbir şey öğrenemedim. Sonra benden para isteyen bir mektubunu aldım.

Tavuklarımı besliyordum, parka askerler girdi ve benden artık boş olduğu için, Mussolini'nin evini görmek için izin istediler. Hayret ettiler çünkü çok ihtişamlı bir ev görmeyi bekliyorlardı. Birisi oğlum Bruno'nun portresi önünde durdu. Onun ile ilkokula gitmişti. Bana evden birisi olup olmadığımı sordu.

"Anneleri" olduğumu söyledim. O zaman sessiz kaldılar. Birisi ilerledi ve kocamın nerede olduğunu

bildiğini söyledi. ona hiçbir kötülük yapmamışlardı. Bana ondan haber getirecekti. Bana yardımcı olmak istiyordu. O zaman onlara bir kasa İspanya şarabı hediye ettim, teşekkür ederek ayrıldılar".

Yazar Bruno d'Agostini Rachele Mussolini'ye şu cevabı verdi:

"O gün -iyi hatırlıyorum- hepimiz çok rahatladık. O gece derin bir nefes aldık. Savaşın biteceğini sandığımızı söylediniz. Hakikaten savaşın o gece sona ermemiş olması bizim için bir facia oldu ama, Madam, kocanızdan gerçekten bıkmıştık!" Donna Rachele Torlonia'daki villasında yalnız kaldı. Anna Maria ve Romano Riccione'deydi. Vittori Roma'yı iz bırakmadan terk etmişti. Bir gün Donna Rachele Mussolini'nin tutuklu bulunduğu ve kendi ifadesi ile dünyanın en yüksek hapishanesi dediği Gran Sasso'dan bir mektup aldı.

"Sevgili Rachele,

Sen başka birine layıktın. Sana sadece üzüntü ve sıkıntı verdim. Bana kışlık bir elbise göndermeni rica ediyorum. Üstümde sadece saraya gitmek için giydiğim elbise var. Ayakkabılarım da eskimeye başladılar ve daha sağlam bir çift istiyorum. Romano ve Anna da okulu sorun etmesinler. Daha gençler ve kaybolmuş zamanı yeniden kazanabilirler. Vittiro'ya Alman büyükelçisine gitmesini ve ekselansları Von Mackensen'den kendisini Luftwaffe'ye (Alman Hava Kuvvetleri) almalarını istemesini söyle.

Seni ve ailemizi öpüyorum.

Beniton".

Aynı günlerde Edda Ciano vaktini Viareggioda geçiriyordu. Askeri yetkililer Viareggio'nun güneyini savaş bölgesi ilan ettiler. O sırada Edda, cesur bir yüzücü olduğundan denizde çok uzağa yüzmüştü.

Bir motor tarafından yakalandı ve yüzücü kıyafeti ile nöbet yerine götürüldü. Burada da kimliğini kanıtlayana kadar tutuldu. Edda Ciano için bu olay daha zor olayların başlangıcıydı. Eşinin tutuklamasından sonra Almanlar üç oğlunu rehin alacaklardı. İtalya'ya dönmeyi başaran Edda Ciano, çocuklarının serbest bırakılmasını sağlamak için elinden geleni yapacak, açlık grevinde bile bulunacaktı. Almanlar Edda'nın çabaları sonucunda oğullarını serbest bıraktılar.

Tutuklu Mussolini Yeni Yerinde

Mussolini, Maddalena'daki tutsaklık günlerinde, vaktinin bir bölümünü düşüncelerini yazmakla geçirdi. Ona göre olanlar hayatın kanunuydu, halk dün yere göğe sığdıramadığı ilahını ertesi gün yıkar, sonra da buna üzülürdü. Hayatında hakiki anlamda hiç dostu olmamıştı, bundan da hiç pişmanlık duymuyordu. Uğramış olduğu yenilgiyi bile kaderin önceden planlamış olduğunu söylüyordu. O zamanında büyük işler yapmıştı. Papa da onun Tanrı tarafından İtalya'ya gönderildiğini söylemişti. Bütün dünyaya faşizm adı altında yeni bir yaşam tarzı getirmişti. Kendisine "squadristi" (muhafız)ların neden onu korumak için harekete geçmedikleri sorulunca Mussolini, bu soruya İtalyanların genelde çekingen olduklarını söyleyerek cevap verdi. Bir süre sonra onun devrilmiş olmasına çok üzüleceklerdi.

İtalya'nın savaştan çekilmemesi gerektiğini söylüyordu ama, birkaç gün sonra Almanların kendisini aradıklarını duyunca, düşüncesini değiştirdi. Hitler için Mussolini'nin tutsaklığı kabul edilemezdi, çünkü bu olaylar bir diktatörün halkın nezdindeki gücünü sarsacak türdendi. Almanya'da kayıp Mussolini'nin izini bulmak için çok çaba sarf edildi, bilgi almak için banknotlar harcandı, hatta falcılara bile danışıldı.

İzini kaybettirmek için Badoglio, yeniden Mussolini'nin yerini değiştirdi. Kızılhaç işaretli bir uçak ve ambulans ile Apenin Dağlarında ıssız bir kayak merkezine yerleştirildi. Orada uzun süre kalması söz konusuydu. Badoglio bu kadar tanınmış bir kişinin bu otelde tutuklu kalmasının gizli tutulamayacağını iyi bildiğinden, otel tamamı ile boşaltıldı. Otelde yalnızca Mussolini ve askeri inzibat vardı.

Mussolini, vaktinin büyük bir bölümünü dedikodu yapmak ve iskambil oynamakla geçiriyordu. Zehirlenmekten korktuğu için sadece meyve yiyordu. Genelde siyasetten söz ediyor, gardiyanlarına da itiraflarda bulunuyordu.

Gardiyanına anlattıklarına göre, Hitler'e Fransa ile ateşkes imzaladıktan sonra İngiltere'ye taarruzda bulunmasını tavsiye etmişti. Bunun için de bir milyon kayıp göze alınabilirdi. Bir defasında da aynı gardiyana nasıl Hitler'e Rusya'ya taarruzda bulunmamasını tavsiye ettiğini anlattı. Gardiyan da bu kadar büyük bir adamın sırlarına ortak olmaktan gurur duyuyor, duyduklarını hemen otelin müdürlerine anlatıyordu. Mussolini akşamları yemekten sonra gardiyanları ile iskambil oynuyordu. Sonra da İtalyan Alman radyolarını dinleyerek, gelişmelerden haberdar oluyordu. İngilizlere teslim edilmektense, intihar etmeyi tercih edeceğini söylüyordu. Alman radyosundan kendisinin İngilizlere teslim edileceğini öğrenince yanındaki subaya;

"Böyle bir ayıba dayanamam ve senden tabancanı bana vermeni rica ediyorum" dedi.

Mussolini'nin muhafızlarına , onu kurtarmak için herhangi bir girişim olduğunda, onu öldürmeleri emredilmişti. Sonradan Badoglio'nun emniyet müdüründen gelen bir talimata göre, muhafızlardan

çok tedbirli olmaları söylendi. Badoglio, sonradan, Mussolini'nin ölümcül bir hastalığa yakalanmış olduğunu sandıkları için böyle çelişkili emirler verdiklerini söyleyecekti.

Mussolini'nin Alman Savaş Pilotları Tarafından Kurtarılması

Mussolini'yi tutuklu kaldığı yerden kurtarmak için birçok teşebbüs oldu. Bir keresinde havacı subaylar tarafından kaçırılarak Arjantin'e götürülmesi bile söz konusu oldu. Bazı gardiyanları da onu Almanlara teslim ederek, Hitler'in gözüne girmeyi düşünüyorlardı. Hitler Mussolini'nin kurtarılması için Otto Skorzeny adında genç bir Alman paraşütçü yüzbaşı seçmişti. Skorzeny Mussolini'yi adım adım takip ettiyse de birçok kez izini kaybetti. Çünkü Mussolini, devamlı olarak bir yerden başka bir yere götürülüyordu. Skorzeny'nin casusları, altı hafta süren bir takipten sonra Alberto sığınağında Mussolini'nin izini buldular. 12 Eylül 1943 günü, Alman kontrolündeki Pratica di Mare Havaalanından kalkan bir grup uçak birlik taşıyan planörlerini, arkalarından bıraktılar. Tepelere varmaları için çok hızlı çıkmaları gerekiyordu.

Bir süre sonra, planöründen olup bitenleri izleyen Skorzeny, oteli gördü ve emrini verdi. "Derhal inin!" Uçakların nereden geldikleri anlaşılmadan Almanlar sığınağı istila ettiler. Otelin önünde, uçaktan İtalyan polisinden bir general indi, yanında elinde tabancası ile bir Wehrmacht subayı vardı. İkinci uçaktan inen bir başka Alman subayı da olanları filme almaya başladı. İtalyan generali bağırarak yaklaştı "Ateş etmeyin, ateş etmeyin!". Gardiyanlardan birisi de otel kapısının önündeydi. Alman subayı ona sordu "Duçe yaşıyor mu, yoksa öldü mü?"

O sırada Mussolini cama çıktı ve hem İtalyanca,

hem de Almanca bağırdı "Durun, ateş etmeyin, kan dökülmesin!" Bütün uçaklar indiler ve bir yüzbaşının emrindeki yüz otuz asker oteli kuşattılar.

Mussolini'yi camdan görünce, hep bir ağızdan bağırdılar "Duçe! Duçe" Mussolini kolunu kaldırarak onları selamladı. Kendini yeniden Duçe gibi hissetti.

Planörü kullanan genç pilot, uçağına Mussolini ile Skorzeny'nin beraber gideceklerini söyleyince pilot dehşete düştü.

"Sen de mi bineceksin, ama- "

"Evet. Eğer bu adam yani Mussolini ölürse, benim için beynime bir kurşun sıkmaktan başka çare kalmayacak. Onun ile ölürsem daha iyi".

Pilot ağırlığını bahane edecek olunca, şu kesin cevabı aldı:

"Yeter. Bu Führer'in emri!"

Üçü de küçücük uçağa bindiler. Mussolini ayrılmadan önce, otelin personeli ile vedalaştı ve onlara "Size teşekkür ederim, sizi hiç unutmayacağım" dedi.

Uçakta Skorzeny Mussolini'ye acıyarak baktı. Eğer uçakları yanlış yere inmiş olsalardı, hiç şüphesiz ki kendi halkı bir zamanlar göklere çıkarmış olduğu önderinin boğazını keser, böylece de Hitler'e kendi işleri ile meşgul olmasını söylemiş olacaktı. Skorzeny Mussolini'nin ergeç yakalanıp, kendi halkının elinden kurtulamayacağını anlamıştı. Ama sayesinde bu olay o gün olmayacaktı.

Mussolini, bir bombardıman uçağı ile Viyana'ya ve sonra da karısının yanına Münih'e götürüldü. Karısı ile iki gün beraber kaldıktan sonra Hitler'in Doğu Prusya'daki karargahına çağrıldı. Hitler

Duçe'ye çok yakında ülkesine döneceğini söyledi, yeniden İtalya'nın önderi olacak ve düşmanları da cezalandırılacaktı. En önemli konu da buydu; düşmanları mutlaka bulunacak ve cezalandırılacaktı.

Mussolini, 27 eylülde İtalya'ya geri getirildi ve Almanların güdümünde kukla bir hükümetin başına geldi. Sürekli olarak Almanların gözetimindeydi. "Her yerdeler" diyecekti "bir leoparın benekleri gibi her yerdeler".

Mareşal Cavallero'nun Kuşkulu Ölümü

15 eylül 1943 günü, Feldmareşal Kesselring'in karargah olarak kullandığı villada Mareşal Cavallero'nun ölüsü bulundu.

Cavallero Mareşal Badoglio tarafından tutuklanmış, sonradan da Almanlar tarafından serbest bırakılmıştı. Cavallero'nun ölümü çeşitli yorumlara yol açtı.

Altmış iki yaşındaki Cavallero, 1940 yılında İtalyan ordusunda Genelkurmay Başkanıydı. 1937'de Afrika'da İtalyan birliklerinin komutanı olmuştu. Almanlara yakınlığı ile biliniyordu.

Ölüsünü bulanlar solak olduğu için sağ şakağına ateş etmesinin imkansız olduğunu söylediler. Önceki gece Kesselring'in karargahında bir yemeğe katılmıştı. Bu yemekte çok şampanya içilmiş, hizmetçilerin anlattıklarına göre de sert bir tartışma olmuştu. Cavallero Alman subaylarına kafa tutmuştu. İçeri girip neler olduğunu öğrenmek isteyen hizmetçi de bir Alman albayı tarafından içeri alınmamıştı

W. Sperco'ya göre Almanlar İtalyan birliklerini yeniden düzenledikten sonra, başına Cavallero'yu getirmek istiyorlardı. Cavallero da kabul etmemişti.

Mareşal Cavallero, yılın başında, Mussolini'yi devirmek istemiş ve bunu da yazılı bir plan ile

Badoglio'ya bildirmişti. Ancak tutuklanması da yine Badoglio'nun emri ile olmuş, Duçe'nin diğer adamları ile Boccea Kalesinde tutulmuştu. Darbenin olduğu gün de evinde bulunmuş, Mussolini'nin kendisini tutuklattıracağını sanmıştı.

Almanlar Mareşal Badoglio'nun Roma'ya gidişinden sonra çekmecelerini karıştırınca Cavallero'nun Mussolini'yi devirmek için çizmiş olduğu planı buldular.

Neden Mareşal Badoglio Roma'ya gitmeden önce bu kanıtları yok etmedi? Cavallero neden Mussolini'nin adamları ile tutuklandı? Mussolini'ye karşı olduğu bilindiği halde, neden Almanlar ona görev vermek istediler? Ve neden kendini vurmuştu?

Mareşal Cavallero'nun şüpheli ölümünün üstündeki sır perdesinin kalkması, bu sorulara cevap bulunmasına bağlı.

Mareşal Badoglio

W. Sperco'ya göre, Mussolini'nin iktidara dönüşü ancak Mareşal Badoglio'nun kuracağı hükümetin başarısı ile önlenebilirdi. Bunun için de Türkiye tarihinden ilginç bir örnek gösterir. 1921 yılının kasım ayındaki seçimlerinde, Yunan halkı Venizelos'u devirmiş, Kral Konstantin'in Türklerle bir barış anlaşmasına varabileceğini ümit etmişti. Kral Konstantin de Mustafa Kemal ile barış imzalayamamış, sonucu da Yunan halkı için çok kötü olmuştu ve Venizelos yeniden başa geçmişti Şimdi İtalya'da Venizelos'un yerinde Mussolini, Kral Konstantin'in yerinde de Mareşal Badoglio vardı. Ancak Mareşal Badoglio müttefiklerden şikayetçiydi. Mussolini ve faşizmin bütün yaptıklarının yıkılmış olmasına rağmen, müttefikler kentleri bombalamaya devam ediyorlardı.

Gazetenin yazdıklarına ve radyonun söyledikle-

rine göre "Propagandanızın ve basınınızın belirttiği gibi, İtalyan halkının büyük çoğunluğu savaşı istemedi, savaşı isteyen Mussolini ve çevresiydi. Onları kovduk, Duçe'yi hapsettik, taraftarlarını arıyoruz, milisini yıktık, artık faşizmi ve Mussolini diktatörlüğünü tanımak istemiyoruz. O halde, niye hala evlerini, kiliselerimiz ve yapıtlarımız ile uğraşıyorsunuz?"

Bazı kişiler ise Almanya ile bir anlaşma imzalanmış olduğu için, savaşın bitmesini istemek bir ihanetti. Buna da başka bir siyasetçinin cevabı hazırdı:

"Almanlarla uzun süre beraber hareket etmek için bir anlaşma imzaladık. Ama artık biz İtalyanlar, bitkiniz, yıkıldık, daha ileriye gidemiyoruz, "Artık bittim, ilerleyemiyorum" demek ihanet etmek midir?

Üstelik Almanlarla barış anlaşmasını kim imzaladı, müttefik anlaşmalarını kim yaptı? Sadece kendi başına Mussolini. Faşizmi istemiyoruz, ülkemizde faşistlerden iz kalsın istemiyoruz. Demokrat ve serbest bir İtalya istiyoruz".

Mareşal Badoglio, yeni bir hükümet kurmak gibi zor bir görevi üstlenmişti. Faşizmi ve Mussolini'nin başlatmış olduğu çirkin savaşı önlemesi, yine de zor görünüyordu. Müttefiklere "İtalyan halkı bu savaşı istemedi, dolayısı ile Mussolini ve takımından kendini kurtardı, onu da ne yaparsanız yapın, sizin adaletinize ve doğruluğunuza sığınıyoruz", dedi.

Badoglio Almanlardan ayrılmadan önce müttefiklerle anlaşmayı seçti. Müttefikler hemen İtalya'yı işgal edecek ve Almanları durdurabilecek güçte değillerdi. Badoglio hükümetinin Dışişleri Bakanı Raffaele Guariglia İtalya'nın çaresizliğini anlatırken, Türk Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu ile olan bir görüşmesini aktarır:

"27 Temmuz 1943 günü, Türkiye'de büyükelçi sıfatı ile bulunurken, Dışişleri bakanlığına getirildiğimi öğrendim. 28'inde İstanbul'a beni İtalya'ya götürmek üzere bir uçak geldi. 29 Temmuz sabahı ayrıldım ve akşam Roma'ya geldim.

28 Temmuz günü, İstanbul'dan ayrılmadan önce Türkiye'nin Dışişleri Bakanı Sayın Numan Menemencioğlu ile görüştüm. Onun ile çok iyi ilişkiler içerisinde olduğum, ve dürüst konuşmak eğiliminde bulunduğum için, yeni görevim hakkında bilgi verdim. Kendisinden Türkiye'deki müttefik temsilcilerine ülkemizin "yol değiştirmeye" kararlı olduğunu bildirmesini istedim. Onlardan iki şey istedim: Müttefiklerin bana güvenmeleri ve kentlerimizi bombalamalarından vazgeçmeleri. Birkaç gün sonra Türkiye Dışişleri Bakanı, Roma'daki elçisi vasıtası ile bana müttefiklerle istediğim yönde konuştuğunu söyledi".(W.Sperco)

1943'te Mareşal Badoglio, müttefik Generali Eisenhower'in zorlaması ve İngiliz-Amerikan donanmasının Salerno önüne gelmesi sonucunda ateşkesi kabul etti. Eisenhower'in Badoglio'ya gönderdiği mesaj çok sertti:

"Yaptıklarınıza bakıyorum ve bundan anlaşmalarınıza sadık kalmak istemediğinizi anlıyorum. Bu yüzden ateşkesi bu akşam saat 18.30'da ilan ediyorum ve sizi benden sonra radyoda konuşmaya davet ediyorum".

İtalyan halkının ateşkese karşı tepkileri farklı oldu:

"-Artık Hitler'in anlayacağını umarız. Alman subayları bile İtalya'nın artık savaşa devam edemeyeceğini söylediler" diyenlere karşı bazıları da

"-Almanya hiç anlar mı? Onlar ölülerimizin üstünde bile savaşmaya devam ederler" diyorlardı.

Kral ve Badoglio hükümeti, olası bir Alman taarruzundan korunmaları için gemilerle Brindizi Limanına taşındılar. Kral yanına çok az elbise almıştı, hatta askeri kooperatiften asker gömlekleri almak zorunda kaldı. Kısa sürede Roma'ya döneceğinden emindi. Almanlarla görüşme görevi de seksen iki yaşındaki Mareşal Enrico Caviglia'ya kaldı. Alman Mareşali Kesselring Caviglia'ya ültimatomunu verdi. Roma'yı savunan bütün birlikler silahsızlandırılmalıydı, aksi takdirde mayınlanmış halde bulunan bütün viyadükler uçurulacaktı ve kent 700 uçak tarafından bombalanacaktı. Mareşal Caviglia'ya, bu ültimatom karşısında ne yaptığını soranlara cevabı şu oldu:

"(General) Calvi di Bergolo bana Roma'nın bombalanması ile ilgili bir ültimatom verdi. Benim yerimde olsaydınız ne yapardınız?

-Kabul ederdim.

-Ya sizler?

Diğerleri de kabul ettiler:

-Bizler de

-Ben de şimdi bunu yaptım".

Politikacılar hiçbir şey diyemeden yanından ayrıldılar. Kaderin acı bir cilvesi olarak, Almanların karşısında aciz kalan bu yaşlı adam yirmi yıl önce Vittorio Veneto'da, muzaffer ordusunun karşısında Avusturyalıların nasıl kaçtıklarını görmüştü. Şimdi ise yalnız başına söyleniyordu:

"Evet, Mareşal Badoglio ve komutanlar durumu iyi biliyorlar, onun için de kraliyet ailesi ile birlikte kendilerini emniyete aldılar. Başka türlü de yapamazlardı. Almanlar yeni bir hükümet kuracaklar".

Caviglia Roma'da, geçici bir süre için düzeni sağladıktan sonra, doğduğu köyüne döndü. Ama

önceden Roma'da Alman yetkilileri ile görüşerek, kente fazla zarar vermemelerini istedi. Alman Mareşali Kesselring'den bu konuda teminat aldı. Almanlar Caviglia'ya saygı duyuyor, onu kendi mareşalleri Hindenburg'a benzetiyorlardı. Mareşal Caviglia, Alman elçiliğinin bahçesinden geçerken, eskiden generalleri olan Soddu ve Cavallero ile karşılaştı. Cavallero, kulağına eğilerek fısıldadı:

"Onların esiriyim. Yarın beni Frascati'ye götürüp, beynime bir kurşun sıkacaklar. Beni öldürecekler.

-Ama neden?

Cavallero, yaşlı gözlerle, tekrarlıyordu:

-Beynime bir kurşun sıkacaklar.

Mareşalin yapacağı bir şey yoktu. Faşist Partisi Cavallero'yu ölüme mahkum etmişti. Mareşal Caviglia, birkaç gün sonra Roma'dan ayrıldı.

V

DUÇE'NİN SON GÜNLERİ (1945)

Mussolini'nin İktidara Dönüşü

1943'te, Badoglio'nun İngiliz ve Amerikalılarla ateşkesi imzalamasından sonra, Almanlar Orta ve Kuzey İtalya'yı işgal ettiler. Mussolini'yi de Alman himayesinde bir kukla devlet yaratması için ikna ettiler. Böylece İtalya bölündü ve onsekiz ay sürecek bir iç savaş başladı. Mussolini önce Hitler'in Rusya cephesindeki karargahına gitti ve radyodan yeniden iktidara geldiğini bildirdi. Konuşmasında İtalyanlardan, kendisine, konseyde muhalefet edenleri yok etmesine yardımcı olmalarını istedi, İtalyan tarihindeki bu ayıp ancak bu şekilde temizlenebilirdi. Halka şöyle seslendi:

"Villa Savoya'da Kral ile yaptığım görüşme yirmi dakika sürdü. Karşımdaki adam ile herhangi bir yere varmam imkansızdı, çünkü kararını vermişti ve kriz yaklaşıyordu.

Barış ve savaş zamanında, bir bakanın "istifaya" zorlandığı veya bir komutanın "silindiği" görülmüştür ama, yirmi yıl boyunca Krala tam bir sadakat ile bağlı bir adamın, Kralın özel ikametgahının önünde tutuklandığı, Kızılhaç'ın bir arabasına bindirildiği ve bir komplodan korunmak için kaçırıldığı görülmemiştir.

Sözde korumanın aslında tutuklama olduğunu anlamakta gecikmedim. Roma'dan Ponza'ya götürüldüğümde, bu izlenimim arttı ve Maddalena'dan

Gran Sasso'ya götürüldüğümde , düşmana teslim edileceğimi anladım. 11'i 12 eylüle bağlayan gece de, düşmanlarımın beni canlı olarak yakalayamayacaklarını bildirdim. Saat 14 civarında ilk uçağı gördüm, sonra da sırası ile diğerleri.

Sonra, birkaç insan sığınaklara doğru ilerlediler, hangi muhalefet olursa olsun ezmek niyetindeydiler. Beni gözetleyen muhafızlar durumu anladılar ve tek bir el ateş edilmedi. Her şey beş dakika sürdü. Olay Almanların teşkilatlanma, öngörü, kararlılıklarının göstergesi olup, savaş tarihinde bir anı olarak kalacaktır. Göreceksiniz, ileride bir destan olacaktır. Yenilginin ve Alman karşıtı propagandanın başlıca sorumlusu Kraliyet hanedanıdır.Krallığın veliahdı, güney ordularının komutanı olmak istemesine rağmen, savaş meydanlarına hiç çıkmadı.

Şimdi Savoya Hanedanının, Badoglio'nun, bazı korkak ve saklı generallerin ve faşizmin yaşlı idarecilerinin yardımları ile bu darbeyi düzenlediğini biliyorum. Ateşkesin koşullarına gelince, tarihin bildiği en ağır koşullar oldukları muhakkak. Kral da benim düşmana teslim edilmeme hiç ses çıkartmadı".

Şimdi de serbest İtalya'da, Mareşal Badoglio'nun subaylarına yaptığı konuşmaya bakalım:

"25 sabahı, Mussolini, Savoya villasında Kralın karşısına çıktı ve ona Büyük Konseyin kararını bildirdi. Kararın hiçbir hükmü yoktu. Majesteleri ona bunun doğru olmadığını söyledi, çünkü Büyük Konsey devletin bir kurumuydu, dolayısı ile alınan kararlar da geçerliydi. O zaman Mussolini Krala sordu: "Bu benim gitmem gerektiği anlamına mı geliyor?" Kral ona cevap verdi; "Haklısınız, gitmeniz gerekiyor". Kraliyet muhafızlarının eşliğinde Savoya villasına götürüldü. Bu da onun halkın eline

düşmesini önlemek için yapıldı. Yoksa onu paramparça ederlerdi (O sırada subayların "keşke öyle yapmış olsaydık" sesleri yükseliyordu). Size şunu da söyleyeyim, Mussolini 25 temmuz gecesi bana göndermiş olduğu bir mektubunda, kendisini kurtardığım için teşekkür etti.

Sizlere şimdi de ateşkesten söz etmek istiyorum. 10 temmuz günü Mussolini Feltre'ye, Hitler'e İtalya'nın durumunu bildirmeye ve ateşkes istemeye gitmişti. Dışişleri Bakanı Bastianini de görüşmede hazır bulundu. Ama Mussolini konuşmaya cesaret edemedi, "Hitler onu konuşturmadı" 2 haziran günü, Mussolini beni çağırdı ve 10 haziranda savaşa gireceğimizi söyledi, ona "Askerlerimize verecek gömleklerimizin bile olmadığını bilmiyor musunuz, üniforma demiyorum gömleklerimiz bile yok" dedim. O da bana şu cevabı verdi: "Biliyorum. Galiplerle barışın görüşüldüğü masaya oturabilmem için sadece birkaç bin ölüye ihtiyacım var". İşte büyük adamın öngörüsü, iki veya üç ayda savaşı kazanacağımızı söyleyen büyük devlet adamı!

Almanlar, her zaman düşmanımız oldular. Almanlar subay gururumuzla oynamak istediler. İtalya'daki direniş için bizim Alman komutanlığının emrine girmemizi istediler, bunun için de ne generallerimize, ne de genel kurmayımıza danışma gereği duydular; Afrika'da mahvolmamızın nedeni olan ünlü General Rommel'in komutanlığı altına girmemizi istediler. Ben de isyan ettim ve şimdi aranızdayım. Şu anda, her yerde Almanlara karşı savaşılıyor.

Ben yetmiş iki yaşında bir ihtiyarım ve ülkemin böyle bir facia ile yok edildiğini görmek istemezdim. Şimdi İtalya'da yeni bir hükümet kuruldu, adı da "Cumhuriyetçi Faşist Hükümet". Bu hükümet Almanların emrinde, ama Mussolini'nin onlarla

beraber olduğunu sanmayın. O Almanya'da emniyette. Ama size yemin ediyorum ki onları kovacağız. Askerlerimize de bu duyguyu aşılarsanız zafere koşarlar."

Mussolini eylül ayının sonlarında, Kuzey İtalya'da, yeni faşist cumhuriyetini kurdu. Kendisine bakan bir Alman doktoruna göre sağlığı çok kötüydü. Dış görünüşü o kadar kötüydü ki, gazetelerden ondan hiçbir görüntü yayınlamamaları istendi. Sekreterine göre Mussolini hep aynı adamdı, gerçekleri görmemekte direnen bir hayalciydi.

Mussolini tutuklu iken İtalya'da çıkmış olan bütün gazeteleri okumuştu. Böylece kırk beş gün içinde faşizmin nasıl çöktüğünü öğrenmiş oldu Bu kısa süre onun yirmi yıllık çabasını yok etmişti.

Roma'ya dönmek istiyordu ama Almanların hiçbir şekilde onun idaresine izin vermeye niyetleri yoktu. Garda Gölü kenarında küçük bir kent olan Gargnano'da bulunmasına izin verdiler. Burada da Alman askerlerinin gözetimi altındaydı. Salo kentinde konuşlanmış olan Kuzey İtalya'daki kentler ile de ilişkiye giremiyordu. Alman elçisi Rudolf Rahn'ın izni olmadan hiçbir yere gidemiyordu.

Norveç Başbakanı Quisling gibi, İtalya'nın Alman yanlısı idarecisi olmanın kendisine zarar verebileceğini düşünüyordu. Bir yandan Hitler'den daha fazla yetki alabildiği takdirde, Güney İtalya'yı İngilizlerden ve Amerikalılardan kurtarabileceğini düşünüyor, bazen de Almanların yenilmelerini istiyordu.

Mussolini'ye bağlı kalmış olan adamları ondan "faşizm" sözünü artık kullanmamasını istiyorlardı. Çünkü bu söz yenilgi ve baskıyı çağrıştırarak, tepkiyi de beraberinde getiriyordu. Başkaları da faşizmi en sert şekli ile yeniden getirmek istiyorlardı.

Mussolini de önceki hayallerinden vazgeçmişti. Artık faşizmi yüzyılın başlıca düşüncesi gibi görmüyordu. O faşizmi kişisel gücünü artırmak için kullanmıştı. O faşizmle bütünleşmiş, dolayısı ile onun ölmesi ile her şey bitmiş olacaktı. Savaşın ideolojik boyutunu kullanarak, ideolojisini komünist bir devrime karşı tek çare olarak göstermişti.

Mussolini'nin yeni eylem programının ana hatları şöyleydi:

Almanların safında savaşa devam edilmesi. Yeni faşist devletin düzenlenmesi. Roma hükümetinin başka bir kente taşınması. Senatonun kaldırılması. Faşist cumhuriyetin bir bütün olması ve idarenin yerel olması. Silahlı kuvvetlerin yeniden düzenlenmesi. Şiddet ve baskının uygulanmaması. Hainlerin yargılanması. Sendikaların büyük bir federasyonda birleştirilmesi. Yasadışı yollardan elde edilen servetlerin kaynağının araştırılması.

Faşizmin bu yeni şekli yirmi yıldır yapılanların bir eleştirisi gibiydi. Ama "Verona Manifesto"su da kağıt üstünde kaldı. Salo Cumhuriyeti de 1943 öncesine benzedi. Yeni liberal faşizm kısa sürede terk edildi. Mussolini'nin dediği gibi Ruslar tek bir gazete ve tek bir radyo programı sayesinde savaşı kazanıyorlardı. Gazetecilerin görevi de eleştirmek değil, hükümetin politikasına karşı güven yaratmaktı.

Yeni faşist cumhuriyetin başlıca üç özelliği vardı:

- Mussolini'nin yeni hükümetini hiç kimse ciddiye almıyordu. Müttefikler Roma'ya yaklaşırken, olup bitenler tam bir komediydi.

- Orduya veya yol yapımına çağrılan gençler kaytarıyorlardı. Floransalı gençler Roma'ya gelerek izlerini kaybettiriyorlardı. Bazıları da Milano'ya

veya daha güneydeki bölgelerde saklanıyorlardı. Bazıları ise dağa çıkıyordu.

- Sadece tamamı ile yoksul durumdaki memurlar yeni cumhuriyetin bakanlıklarında çalışıyorlardı, diğerleri Roma'ya kaçıyorlardı.

Verona Duruşması

Mussolini Faşist Konseyinde aleyhinde oy kullanmış olan beş faşist ileri gelenin idam edilmelerine karar verince, halkın gözünde iyice düştü. Kendisi de bu idam kararlarını hayatının en karanlık günleri olarak yorumlayacaktı.

İdam edilenler arasında damadı Ciano, eski dostları Marinelli ve seksen yaşındaki Mareşal De Bono vardı. Aslında idam etmek istedikleri Grandi, Federzoni ve Bottai'ydi. Ama onlar kaçmayı başarmışlardı.

Halk idamları tepki ile karşıladı. Yaşlı bir kadın Ciano'nun idamını şöyle yorumladı:

"Ciano kurşuna dizildi! Kızının kocasını öldürdü, torunlarını yetim bıraktı. O tam bir canavar!"

"O Almanların emrine uygun hareket ediyor. Onlar hüküm veriyor ve bu da uyguluyor. Yoksa Ciano ve dostu Bono'yu öldürtmeye cesaret edemezdi" diyor, bir başkası da. "Bu tam bir rezalet, utanılacak bir durum"diyordu

Ciano'nun bu kadar sevimsiz olmasına rağmen, tek bir Romalı bile idamını onaylamadı. Herkes Mussolini'nin tutumunu insanlık dışı buluyordu. Mussolini bile idam edilenlerin tam anlamı ile suçlu olduklarını kabul etmiyordu. Ama onların idam edilmeleri diğerlerine karşı bir göz dağıydı. Adalet Bakanı bu kişilerin sadece bir oylamaya katılarak olumsuz oy vermiş olduklarını bildirdi. Ancak Mussolini için onlar meydana gelen bütün karışık-

lığın baş sorumlularıydılar.

Mussolini verdiği idam kararının uygulanması için özel bir askeri mahkeme kurdu, ve faşizme ihanet edenlerin ölüm cezası ile cezalandırılmalarını sağlayan bir kanun çıkarttı. Mahkemeye tayin ettiği hakimler de faşist düşünceden taviz vermeyen kişilerdi, görevleri de yargılananları suçlu bulmak ve idam ettirmekti.

Almanlar özellikle Kont Ciano'nun idam edilmesini istiyorlardı, ama mahkemeye fazla müdahale etmemeye dikkat ettiler. En sıkı idam yanlıları Mussolini'nin tutuklanmasından sonra kaçmış olan faşistlerdi. Mahkemeye baskı uyguladılar, yargılananları kurtuldukları takdirde linç edeceklerini söylediler. Mussolini'den özellikle Ciano'yu idam etmesini istediler. Donna Rachele de damadına karşı acımasız davranıyor, idam edilmesini istiyordu.

Mussolini, sonradan sadece muhaliflerin yargılanmalarını istemiş olduğunu söyleyecekti. Ancak onların yargılanmalarının ölümleri ile sonuçlanacağını biliyordu. Almanlar bile ondan bu gülünç duruşmanın iptal edilmesini istemişlerdi. Mussolini'nin gözünde Ciano zaten ölmüştü. O herkese güçlü görünmek istiyor ve devletin çıkarlarının her şeyin üstünde tutulmasını istiyordu.

Yargılananlar kendi mahkeme ücretlerini bile ödemek zorunda kaldılar. Çökmekte olan faşist düzen birçok faşist idareciyi ölüme mahkum ediyordu. Hakimler bile, duruşmadan sonra, her şeyin aslında bir gösteriden ibaret olduğunu söyleyeceklerdi. Bazıları yargılananları beraat ettirdikleri takdirde, faşist muhafızlar tarafından derhal öldürülmüş olacaklarını iddia ettiler. Yaşlı De Bono'yu kurtarmak için bir teşebbüs olduysa da sonradan reddedildi. Savunma avukatlarını dinleyen olmadı, ve Ciano'yu savunacak yürekli bir avukatı bulmak

mümkün olmadı.

İdama mahkum edildiklerini öğrenen beş tutuklu, usulen af talebinde bulundular, ama Mussolini'nin onları affetmeye niyeti olmadığını da biliyorlardı. Mussolini aslında onları affetmek istediğini, ama af taleplerinin kendisine ulaşmadığını söyleyecekti., böylece sorumluluğu yine başkalarının üstüne atmış oldu. Çünkü eğer isteseydi, onları bağışlayacak gücü vardı.

Muhaliflerin Son Geceleri ve İdamları

İdam mahkumları karanlık bir ortaçağ hapishanesine kapatıldılar. Rahip Don Chiot onları hücrede, son geceleri için bir araya getirmek için Gestapo ve Kommandanturdan (Alman askeri makamları) izin almak zorunda kaldı. Mahkumlar ile hücrelerinde sadece "Tanrıdan, gelecekteki hayattan, ruhun ölümsüzlüğünden" söz edildi.

De Bono yetmiş sekiz, Marinelli altmış beş, Pareschi kırk beş, Gottardi kırk beş, Ciano da kırk yaşındaydı. Ölümün gölgesinin altında, birbirlerini ebedi hayat umudu ile avutuyorlardı. Ciano da kendi idamını Yunanlı düşünür Sokrates'in idamına benzetiyordu.

Af isteklerinin geri çevrildiğini öğrenince De Bono rahibe "Rahibeye söyleyin, gelecekteki hayatım için dua etsin, çünkü şimdikini başaramadım" dedi. Ciano metanetliydi: "Biliyorum hiç kimseye karşı nefret duymadan öleceğim. Bunu oğullarım da bilsin istiyorum".

Sabaha karşı mahkumlar idam mangasına götürüldüler. Ciano her zamanki gibi şık giyinmişti, saçlarını bile briyantin ile parlatmıştı. Marinelli karısının ismini tekrarlıyor, muhafızlarına "neden bunu yapıyorsunuz?" diye soruyordu. Pareschi pardösüsünü çıkartıp bir polise verdi: "Biraz sonra

delik deşik olacak, oysa o çok yeni. Alın onu birilerinin işine yarayabilir. Üşürsem de önemli değil, soğuk algınlığından ölme ihtimalim yok".

Eski asker De Bono son anlarını cesaret ile karşılıyordu: Ciano'ya dönerek şaka yaptı: "Sanki bir komedi izliyorum! Böyle biteceğini hiç düşünmüş müydün! Oysa gerçek sorumlular uzakta! Şimdi, Tanrıdan bizleri bağışlamasını isteyelim, biz de insanları bağışlayalım".

Paltosunu çıkarttı. Üniformasını giymiş, tüm madalya ve nişanlarını da takmıştı.

Bir astsubay Ciano'dan bir sandalye seçip oturmasını söyledi. Ciano ona cevap verdi:

"Siz seçin. Şu anda emirleri siz veriyorsunuz".

Gözlerinin bağlanmasını istemediler. Rahibin onları kutsamasından sonra idamları filme alındı.

Ciano "Yaşasın İtalya" diye haykırdı. İdam mangası ateş ettikten sonra, bir asker teker teker tüm mahkumların başına bir kurşun sıktı. Küçük bir kamyon ile ölüleri Verona mezarlığına götürüldü.

Birçok kişi, protesto anlamında mezarlarına çiçek bıraktı. Bir yabancı Ciano'nun mezarının üstünde, onun gülümseyen bir çocuk halindeki resmimi bıraktı. Bir Alman askeri, mezarlığın bekçisine:

"Bunların ne yapmak istediklerini hala anlayamadık" dedi. Ciano'dan da söz ederken "Almanya'da ne kadar da seviliyor ve alkış topluyordu" diye ilave etti.

Mussolini idam mangasının üç kez ateş etmek zorunda kaldığını öğrenince çok sinirlenerek, üzüntüsünü belirtti. Aynı gün Almanlar onun rahatlamış ve güvenini yeniden kazanmış halde olduğunu söylediler. Mussolini inzibat subaylarından, Ciano'nun son saatleri hakkında kendisine her

şeyi anlatmalarını istedi. Ciano'nun karısına ve annesine gönderdiği son mektuplarını da okuduktan sonra yolladı.

İdam hükmünü değiştirmesine olanak tanımayanlara bolca sitem etti, ama onları cezalandırmadı. İdam kararının halk tarafından hoş karşılanmayacağını tahmin etmemişti. Kızı Edda onu ancak ölümünden sonra affetti. Onun gözünde babası artık aşırı faşistlerin emrinde bir korkaktı. Edda'ya son günlerinde kocasını ziyaret edebilmesine bile olanak tanınmamıştı.

Mussolini idamdan birkaç saat sonra, hainlere karşı savaşın devam ettiğini ilan etti. Özellikle onu Faşist Konseyin önünde bu kadar hırpalamış olan Grandi'yi bulup, idam ettirmek istiyordu. Diğer generalleri ve sanayicileri de suçluyor, iki yüz kişiyi bulan bir liste çıkartıyordu. Bürosuna binlerce ihbar yağıyordu, bazı faşistler bu yol ile düşmanlarından kurtulmak istiyorlardı. Almanlar bile bu ihbar etme furyasından tiksindiler.

Mussolini'nin mücadele ettiğini iddia ettiği Stalin'den farkı kalmamıştı, baskı yöntemleri gitgide Sovyet diktatörünün yöntemlerini andırıyordu. Hitler gibi Mussolini de, bazı komutanlarını cezalandırdı. Partinin ileri gelenleri tutuklandı, dört general de uzun hapis cezası aldılar. İtalya'nın en iyi amirallerinden bazıları idam edildiler, suçları da bağlı oldukları kralın emirlerini uygulamış olmaktı. Hukukçuların itirazlarına da hiç itibar etmiyordu.

Duçe'nin Hitler ve Stalin'den bir farkı kalmamıştı.

Edda Ciano'nun Çilesi

Edda Ciano'nun kocasını kurtarmak için bütün çabaları boşa gitmişti. Annesi bile damadının idamını istiyordu. Edda, Gestapo ajanlarının gözetiminde,

zırhlı bir vagon ile Almanya'dan döndü. Kimliğini ispat edebilecek hiçbir evrakı olmadan Roma'ya geldi. Arkadaşlarının çoğu ona sırt çevirmişti, çiçeklere boğulan bu kadının artık hiç kimse yüzüne bakmıyordu. Geceyi bir tren istasyonunun bankında geçirdikten sonra, Ciano'nun günlüklerini yanına alarak, babasının bulunduğu Gargano karargahına gitti. Günlüklerinin karşılığında kocasının affedilmesini isteyecekti.

Mussolini damadını affetmedi. Edda'ya rehin bırakılan üç oğlunun, Ciano serbest bırakıldığı takdirde, Almanlar tarafından öldürüleceğini söyledi.

Edda, umutsuz şekilde çocuklarının dönmelerini sağlamak için her şeyi yapmaya hazırdı. Marki Pucci adında genç bir uçak pilot dostundan yardım istedi. Marki'nin becerikliliği sayesinde İtalya'ya getirilen çocuklar, gizlice İsviçre sınırını geçtiler.

Edda, büyük bir endişenin etkisi altında, kocasını ziyaret edeceği günü bekliyordu. Derken bir Alman yanına gelerek, ona Kont Ciano'dan bir mektup getirdi ve arabuluculuk yapabileceğini söyledi. Almanın söylediğine göre sadece kendisi tutuklunun hücresine girebilirdi.

Edda Ciano, uzun süre hapishane koridorlarında bekletilmesine rağmen, kocasını göremedi. Kimliği bilinmeyen aynı Alman ona Mussolini'nin kocasını yargılattıktan sonra idam ettirmek niyetinde olduğunu söyledi. Edda bu haberi duyunca küplere bindi. Hemen Hitler ve Mussolini'ye mektup yazdı, kocasının başına herhangi bir şey geldiği takdirde, belgeleri müttefiklere vereceğini söyledi., ajandaları da İsviçre sınırında güvenli bir yere götürdü. Edda, tam kaçmak üzereyken yine esrarengiz Alman ile karşılaştı. Bu defa Almanın ona vereceği çok önemli haberleri vardı. Himmler Ciano'yu serbest bırakmak niyetindeydi ve onu Verona yakınlarına gönderecek-

ti. Kontes onun ile görüştükten sonra İsviçre'ye geçerek, bir süre sonra yanına gelecekti.

Ancak Edda'ya, Alman komutanlığından gelen ikinci bir mektup çok farklı şeyler söylüyordu. Bu mektupta Edda'ya Roma'ya gitmesi ve "Görüşmeler" ile "Almanya" başlıklarını taşıyan bazı belgeleri gizli bir yerden alması söylendi. Bu görüşmeler İtalyan Dışişleri Bakanının karşılaşmış olduğu önemli kişiler ile yapmış olduğu görüşmeleri kapsıyordu.

Edda bitkin ve hastaydı. Herhangi bir yere gidecek hali yoktu. Onun yerine Roma'ya giden Marki Pucci oldu. Ciano'nun bir dostundan söz konusu belgelerin nerede olduğunu öğrendi, belgeler özel bir dairede saklıydı. Pucci "Görüşmeler" adındaki belgeyi Almanlara verdi, ama diğerlerini de kendine sakladı. Hemen Kontesin yanına döndü. İkisi Verona buluşmasına beraber gittiler. Arabanın bozulması sonucunda Marki, içerisinde dokümanların bulunduğu arabanın başında beklemek zorunda kaldı. Edda da bisiklet ile yoluna devam etti. Ancak randevuya yetişemedi. Kocasının günlüğünü saklayarak, buz gibi gece boyunca orada bekledi. Hiç kimsenin gelmediğini öğrenince de yürüyerek Verona'ya gitti.

Verona'ya gelir gelmez esrarengiz arabulucu ile buluştu ve ondan emirlerin değişmiş olduğunu öğrendi. Gestaponun ileri gelenleri Almanya'ya geri çağrılmıştı.

Aslında, Kont Ciano'nun akıbeti hakkında iki Alman idarecisi arasında farklı düşünceler vardı. Himmler Ciano'nun rehin kalmasından yanaydı, böylece karısı ve dostları müttefiklere Almanya'nın aleyhinde olabilecek bazı belgeleri vermeyeceklerdi. Ancak Kont Ciano'nun amansız bir düşmanı daha

vardı, Von Ribbentrop. Ona göre Ciano kayınpederini kurtarmak için kralın nezdinde hiçbir teşebbüsü olmamıştı, o halde Ciano'ya da hiç acınmamalıydı. Üstelik idam edilmesi, Almanya'dan ayrılmak niyetinde olan diğer Rumen, Macar ve Bulgar idarecilerine karşı da iyi bir ibret örneği olurdu. Artık Ciano'nun kurtarılmasına imkan yoktu. Alman Edda'ya Ciano'dan gelen bir mektup verdi:

"*Sevgili Eddam,*

Birkaç saat içerisinde özgür olacağımı ve nihayet beraber olacağımıza inanma, benim için ecel vakti geldi. Tanrı çocuklarımızı kutsasın. Senden onlara, babamın bana öğretmiş olduğu ve benim de onlara öğretmiş olmayı çok istediğim şerefli yaşama prensibini öğretmeni istiyorum."

Edda okumaya devam edemedi, ani bir sinir krizi geçirdi. Derhal kliniğe götürüldü. Sinirlerine yeniden hakim olduğunda ise her şey bitmişti. Dokümanların bir bölümünü bir çukura gömmüş olan Marki Pucci, arabasını tamir ettikten sonra hemen ziyaretine geldi. Onu, Gestaponun eline düşmeden İsviçre'ye kaçmaya ikna etti. Edda ajandaların bir bölümünü, Marki de diğer bölümünü yanında taşıyordu.

Edda Ciano hastanenin servis kapısından ayrıldı ve sınırı geçti. O sırada Marki Pucci Mussolini, Hitler ve Gestapo komutanı general için son üç mektubunu Alman arabulucuya verdikten sonra, İsviçre'ye gitmeye hazırdı ancak arabası yolda bozuldu. Yoldan geçmekte olan bir arabayı durdurdu. Arabada ise Alman SS subayları vardı, ondan kimliğini istediler ve kim olduğunu öğrenince de hemen kendisini tutukladılar.

Marki bilgi vermek istemedi, uzun saatler

boyunca sorgulandı ve işkence gördü. Hapiste iken Gestaponun Kontes Ciano'yu tutuklama emri aldığını öğrendi. Mektuplar Alman arabulucunun eline geçer geçmez Edda tutuklanacaktı.

Pucci Markisi, hücresinde bir Macar ile karşılaştı. Macar yanlışlık sonucunda tutuklandığını, konsolosunun da yakında onu serbest bıraktıracağını söyledi. Pucci, Macar'dan Kontes Ciano'nun İsviçre'ye gitmesini temin eden kişiye bir mektup vermesini rica etti. Mektupta dokümanların Edda'nın bulunduğu kliniğin ısınma dairesinde olduğu yazılıydı. Ancak Macar tutuklu Almanların casusuydu.

Yeniden tutuklanan ve işkence gören Marki bileklerini kesmeye teşebbüs etti. Ertesi gün Alman askerleri tarafından hücresinden çıkartıldı ve yine aynı esrarengiz Almana götürüldü. Alman ona, kendisinin ve Kontes Ciano'nun başına gelenlerden kendini sorumlu tuttuğunu söyledi, çünkü mektupları alıcılarına çok erken vermişti. Şimdi de İsviçre'ye geçmesine izin verilecekti, ancak tek bir koşul ile, hemen Kontes Ciano'yu görecek ve söz konusu belgeleri müttefiklere verdiği takdirde, kendisinin ve çocuklarının öldürüleceği söylenecekti.

Ne Marki ne de Alman arabulucu Edda ile temas kuramadılar. Marki Pucci İsviçre'de kapalı tutuldu ve Edda uzun aylar boyunca bir sanatoryumda kaldı. Burada babasının gönderdiği bir rahip ondan babasını affetmesini çünkü kocasını kurtarmak için çok çaba sarf ettiğini söyledi.

Kont Ciano'nun güncesi karısı tarafından bir Amerikan gazetesine satıldı, oradan da Avrupa,Asya ve Avustralya gazetelerine yayıldı. İçerisinde 1939-43 yılları arasında, İtalya'da olup bitenler hakkında

çok ayrıntılı bilgiler vardı. 1944 yılında "Risorgimento Liberale" gazetesinde, Porfirio adı altında bir dizi yazı yayınlandı. Yazıların çarpıcı başlıkları vardı: Ciano'nun Günlüğü, Mussolini'nin Çılgınlığı, İtalya Nasıl Savaşa Girdi gibi. Yazılardan birisi dramvari bir ifade ile başlıyordu. Kontes Edda Ciano İsviçre'den babasına son mesajını gönderiyordu: "İtalyan halkı kocamın öcünü almalı. Eğer bunu yapmazsa, ben kendi ellerimle alacağım. Ne babam, ne de dostları ellerimden bu anıları alabileceklerini sanmasınlar. Bilsinler ki ondan yedi adet çoğaltırdım ve yedi farklı kente gönderdim".

Yazı dizisi daha sonra şu ifade ile devam ediyordu:

"Mussolini'nin kızının elinden almak istediği, onun da bu kadar inat ile vermek istemediği günceler nedir? Bu Duçe'ye karşı yöneltilebilecek en ağır suçlama, belki de en korkunç olanı. Bir bölümünü ben de biliyorum. Belki de en önemli olanını. Bunu da bizzat Kont Ciano'dan dinledim. Öğrendiklerimi bildirmeliyim ve bunu da bugünden geç olmamak koşulu ile yapmalıyım. İşte bu yüzden "Risorgimento Liberale"den tanıklık ettiğim olayları yayınlamasını istiyorum".

Aynı gün L'Opinione gazetesi Kont Ciano'nun güncesini yayınlamaya başladı. Aslında Kont önceden aynı günceyi dostlarına, yanındaki memurlara, üstelik de ilk kez karşılaştığı kişilere bile okumuştu.

Salo Cumhuriyetinin Son Günleri

Mussolini'nin baskı ve yıldırma siyaseti Salo cumhuriyetinde de devam etti. Partinin sekreteri kendi milisini yarattı, o da düzenli polis ile çatışma halinde, kendi kurallarına göre hareket ediyor ve yargıya hesap vermiyordu. Bunların içinde suçlular da vardı, bazılarının özel hapishaneleri ve işkence

odaları bile vardı. Mussolini bunları yadırgadı ve İtalyanları "dünyanın en gaddar halkı" gibi gösterdiklerini ancak halkına karşı zayıf görünmek istemediğinden eylemlerini desteklemek zorunda kaldığını söyledi

Bu çetelerden bazıları uyuşturucu ticaretine de bulaştılar ve çok zengin oldular. Alman işgal kuvvetleri milisleri bilgi toplamak ve halkı sindirmek için kullandılar. Almanlar Mussolini'nin idaresini hiçe sayarak, Trieste'yi de Almanya'ya ilhak ettiler. Alman elçisi Rahn ve General Wolff Kuzey İtalya'nın gerçek idarecileriydiler.

Mussolini'nin bunlara karşı koyacak gücü kalmamıştı. Alman subayları evinde kalıyor ve telefon görüşmelerini dinliyorlardı. Özel muhafızları arasında bulunan SS Alman birlikleri ziyaretçilerinin listesini çıkartıp, şahsi mektuplarının bile fotokopisini çekiyorlardı.

Mussolini birçok kez Almanya'yı ziyaret etti, ancak artık Hitler ile arası çok iyi değildi. Hitler Mussolini'ye faşizmi güçsüz hale getirdiği için kızıyordu ve İtalyan askerlerinden şikayetçiydi. Bu askerler Rus cephesinde sol şarkılar söylüyor, ve yenilginin de baş sorumlularıydılar. Bunun üstüne Mussolini Rus cephesinde İtalyan askerlerini ziyaret etti ve gördüğü tezahürat ile Hitler'i yalancı çıkarttı. İtalyan ordusunun büyük kısmı Almanya'ya gönderilmişti. Mussolini bu askerlerin bir bölümü ile yeni bir ordu kurmak istedi, ama Almanlar buna izin vermediler. Çünkü yeni bir İtalyan ordusuna güvenmiyorlardı. İtalya'nın Almanların işgal ettikleri diğer ülkelerden farkı kalmamıştı, bir milyon kadar işçi Almanya'ya çalışmaya gittiler.

İtalyanlar Almanları istemiyor, Mussolini de bundan dolayı kendi ülkesinde bile bir ordu

kuramıyordu. Bunun üstüne Mussolini birçok bildiri çıkarttı. Hapisteki tutuklular orduya katıldıkları takdirde serbest bırakılacaktı. Bazı ailelerin tutuklanması ve mal varlıklarına el konulması söz konusuydu. Ancak hiçbir netice alınamadı, birçok genç erkek ve kadının dağlardaki partizanlara katılmaktan başka çareleri yoktu.

İtalyan silahlı kuvvetlerinin bazı yarı-özerk grupları Mussolini'nin kontrolünden çıkmıştı. Mussolini böyle bağımsız gönüllülerden oluşan silahlı birliklerin ortaçağdan gelen bir İtalyan geleneği olduğunu söyledi. Bu birliklerden bir tanesi de Prens Valerio Borghese'nin idaresinde, Mussolini'yi bile tutuklatmaya teşebbüs etti. Bazıları da kendilerini İtalyan SS'leri olarak adlandırıyor ve Alman üniformaları giyiyorlardı.

1944 yılının haziran ayında müttefikler Roma'ya doğru ilerlediler. Mussolini Almanların bu kenti hiç korumadan geri çekileceklerini öğrenmekten hiç memnun kalmadı ve Hitler'den kararını değiştirmesini rica etti. Mussolini, Partizan olarak bilinen direniş örgütündeki Romalıları, tutukladığında göstermiş oldukları sevinç gösterileri için cezalandırmak istiyordu. Ancak Almanlar aynı yılın mart ayında Roma'da bir mağarada üç yüz yirmi civarın-da insanı kurşuna dizmişti. Bunların içerisinde rahipler, avukatlar, Museviler ve subaylar da vardı.

Mussolini, Floransa'da direniş gösterilmesini istiyordu, oysa Almanlar sadece köprüleri yıkmak istiyorlardı. Mussolini ise kuzeye çekilmeden önce, bütün ülkenin karış karış korunmasından yanaydı, bunun için gerekirse sanat eserleri bile feda edilmeliydi. Almanlar Monte-Cassino denilen yerde büyük bir direniş göstermişlerdi (Mart 1944).

Almanların benzer direnişler göstermeleri sayesinde Mussolini ve adamları iktidarda kalabiliyor-

lardı Hitler'in "gizli silahları" sayesinde iktidarlarını korumaya devam edebileceklerini sanıyorlardı. Mussolini, Almanların Rusya'dan birlikler getirerek, İtalya'yı yeniden mihverin başlıca savaş alanı haline getireceklerini umuyordu. İtalya'yı yıkma pahasına faşizm yaşamaya devam etmeliydi.

Müttefikler ve İtalyanlar arasındaki savaş kuzeye kaydıkça çatışmalar daha sert oluyordu. Mussolini Faşist Partisinin yeni bir silahlı birlik kurmasına izin verdi: "Kara Tugaylar". Para-militer örgütler belki de Mussolini'nin gücünü azaltan en önemli etkenlerdi. Mareşal Graziani'ye göre Mussolini general ve bakanlarına güvenmeyerek böyle birlikler kurdurtmuştu Mareşal Graziani'ye göre Kara Tugaylar iç savaşın en acımasız birlikleriydiler, Almanlar bile eylemlerini terörist buldular. Ama Almanlar ve İtalyanlar, gerilla savaşına karşı aynı baskıcı yöntemleri uyguladılar. Mussolini gerilla savaşına karşı rehinelerin idam edilmesinin gerekli olduğunu söylüyordu. Buna benzer yöntemler de Etiyopya ve İspanya'da uygulanmıştı.

Mussolini'nin Son Günleri

Mussolini, tutukluluktan döndükten sonra, bir süre tedavi gördü. Kendi ailesinde de işler iyi gitmiyordu. Çocukları ve karısı ile arası da iyi değildi. Edda en sevdiği kızıydı ama artık o babasını korkak ve zalim birisi olarak görüyordu. Oğulları Vittorio ve Romano'nun da ilgi alanları babalarınkinden ayrıydı. Vittorio sinema ile ilgileniyor, Romano da jaza düşkündü. Birçok dost ve yakını Vittorio'yu siyaset ile ilgilenmeye teşvik ediyorlardı. Babası da "prens"lerinin yükselmelerini istiyordu. Mussolini aslında hiç kimsenin kendisinden sonra iktidara gelecek yetenekte olduğunu düşünmüyordu. Oğullar Mussolini'nin haberi olmadan küçük suçlar işleyecek, akrabaları da polisi, olayları örtbas

ettirmesi için ricacı olacaktı.

Rachele Mussolini de kıskançlık krizleri ile Mussolini'yi rahatsız ediyordu. Claretta Petacci olan ilişkisinin de saklanılacak bir yanı kalmamıştı. Almanlar Mussolini'nin bu ilişkisinden de yararlandılar. Claretta'yı koruyacak özel SS muhafızları bile vardı. Claretta da onlara Duçe'nin özel mektuplarının fotokopilerini veriyordu.

Mussolini'nin tavırlarında bazı değişmeler oldu. Almanca'sını ilerletiyor, Wagner'in bazı eserlerini de İtalyanca'ya çeviriyordu. Tarih ve edebiyat hakkında sohbet etmekten hoşlanıyordu. Mussolini, büyük ölçüde o kibirli görüntüsünden sıyrılmıştı. Ona yaklaşanlar artık yanında oturabiliyorlardı. Oysa önceleri bu ayrıcalığı, yabancıların haricinde, çok az kişiye tanıyordu. Acımasız bir diktatörden çok yardımsever bir insan gibi görünmek istiyordu.

Mussolini'ye göre sanayiciler ve işadamları faşizm sayesinde zengin olduktan sonra, gizlice düzeni yıkmışlardı. Kendisi de 1919'dan itibaren faşizm için ortaya koymuş olduğu sosyalist programı değiştirmeden, faşizmin içerisinde de devam ettirdiğini iddia etti. Mussolini Salo cumhuriyetinin Sovyet Rusya'dan sonra tek gerçek sosyalist devlet olduğunu söyledi. mussolini'nin bunları söylemesinin nedeni de kendinden sonra düzenin çökeceğini görmesiydi. İtalya savaşı kaybetse bile, kendisinden sonra iktidara gelecek olanı zor günler bekliyordu.

Mussolini, Hitler ve Naziler kadar Musevi aleyhtarı değildi ama ülkesindeki Musevilerin Almanlar tarafından toplama kamplarına götürülmelerine de karşı çıkmadı, üstelik Almanya'nın güdümünde olan diğer bazı ülkeler, Mussolini'den fazla bu olaylara karşı çıkmışlardı. Aslında İtalya'da bile İtalyan faşistleri ve Almanların idaresinde

toplama kampları vardı. Mussolini idareyi elde tutmakta zorlanıyordu. O kadar çok kanun çıkartılıyordu ki, merkezi bir idarenin varlığından kuşku duyuluyordu. Mussolini'ye göre faşizm yine yüzyılın ideolojisi olacaktı. Eğer yıkılırsa da aranılan bir düzen olacaktı. O, söylendiğine göre, hiçbir zaman gerçek bir diktatör olmamıştı. Yoksa İtalyanlar gibi bireyci ve asi ruhlu kişiler onu yirmi yıl boyunca hiç takip ederler miydi? Mussolini görüşlerini halka anlatmak için birçok gazeteye başvurdu ve 1940-43 yılları arasındaki olayları yorumladı. Bu yazıların etkisini artırmak için de, onları isimsiz yayınlattı ancak bu yazıların bazı bölümleri Alman sansüründen geçmedi.

Mussolini sanki başına gelecekleri önceden tahmin etmiş gibi, bütün olup bitenleri suçunu başkalarının üstüne atmak istiyordu. Almanların yanında yer almamış olsaydı, faşizmin İtalya'da, İspanya'daki Franco'nun düzeni gibi başarılı olacağını iddia ediyordu. Başarısızlıklarını nedeni olarak başkalarının insanlık dışı yöntemlerini kullanmasını gösteriyordu.

Mussolini halkından şüpheleniyor, belki de ileride başına gelecekleri önceden görüyordu. İtalyanların ondan nefret ettiğini ve bunca gereksiz ölümden kendisini sorumlu tutabileceklerini iyi biliyordu. Bunu da en çok Ciano ve arkadaşlarının idamında hissetti. Bu idamlar halkta istenilen etkiyi yaratmamıştı, tam aksine önceleri fazla sevilmeyen Kont Ciano'nun idamı onaylanmamış, sözde komplocular kahraman olmuşlardı.

İtalyan halkından aradığı desteği bulamayan Mussolini, kendini haklı çıkartmanın yolunu onları suçlamakta buldu. İtalyanlar ciddi değildiler, bir ulus bile olamamış kuru bir kalabalıktılar, onlarsan herhangi birşeyler yapabileceğine inanmakla çok

hata yapmıştı. Bir zamanlar onları eski çağların Romalılarına benzetmiş olduğunu unutarak, onları yerden yere vuruyordu. Onları faşizmden yararlanmış, şimdi de ona sırt çevirmiş bencil ve korkaklar gibi görüyordu. Mussolini onları yenilginin baş sorumluları gibi görüyor ve kıyasıya eleştiriyordu.

Mussolini eleştirilerinin oklarını bu sefer de Almanlara çevirdi. Almanlar Mısır'ı işgal edip onu Afrika'da desteklemiş olsalardı. Şimdi Mihver devletleri Ortadoğu'ya hakimdiler. Ancak Almanlar bunun yerine Rus cephesinde boğulmayı tercih etmişlerdi. Almanlar gibi büyük bir ulus, Hitler gibi bir fanatiğe layık değildi, ne yeterli hayat tecrübesi, ne de olaylara karşı gerçekçi bir yaklaşıma sahipti. Oysa kendisi "sadece yüzeyde diktatör"dü. Hitler bir türlü onun "özel yetenek"lerini anlayamamıştı.

Aslında 1945 yılının başlarında, savaşın gidişatı İtalyanların kesinkes savaşı kaybedeceklerini gösteriyordu. Almanlar savaşı kazanmış olsalardı, Salo cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi, Almanya'nın idaresinde olacaklardı. Mussolini, şimdi de Rusya'ya karşı hayranlığını belirtiyor, sol ve sağ diktatörlüklerin birleşerek batının kapitalist demokrasileri ile mücadele edebileceklerini söylüyordu. En büyük düşmanının İngiltere olduğunu söylüyor, İngiltere imparatorluğunu yıkmış olmaktan gurur duyuyordu. Roosevelt ve Churchill yargılanması gereken savaş suçlularıydı.

Müttefikler Kuzey İtalya'ya doğru ilerledikçe, Mussolini çevresini yüreklendirmek için değişik söylentiler çıkarttı. Marconi'nin icad ettiği ölümcül bir X ışınından ve Almanların gizli atom silahlarından söz etti. İtalya'yı direnişe çağırıyor, antik çağ tarihinden Termopilae direnişini ve yakın zamandaki Stalingrad direnişini örnek gösteriyordu. Aslında Hitler gibi gitgide bir hayal dünyasında yaşıyordu.

Faşist ileri gelenlerin ailelerinin İsviçre'ye gönderilmeleri söz konusuydu. Ama buna karşı çıkan Almanlar onlar için Avusturya Alplerindeki otelleri ayırdılar. Mussolini, kendisi ve akrabaları için yurtdışına kaçma imkanlarını araştırıyordu. Gazetesi "Popolo d'italia"yı binası ile beraber İsviçre frangı karşılığında satmıştı.

Berlin birkaç gün daha savaşa dayanabiliyordu. Ama İtalya'da müttefikler ve partizanlar savaşı kazanmıştı. Alman askerleri silah, cephane, tank ve kamyonlarını direnişçilere bırakarak kaçıyorlardı.

Mussolini bakanları ve ordusu ile panik halinde, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Mussolini serbest İtalya'nın temsilcileri ile görüşmeyi bile düşünüyordu. Bazı faşistler ise teslim olmak istemiyorlardı. Mussolini onlara "zarlar atılmıştır" diyerek itiraz etti. Yenilgisini de şu sözlerle açıklıyordu:

"Dünyaya meydan okudum ve bu da benim gücümü aştı; başkalarını küçümsedim ve onlar da şimdi benden öç alıyorlar".

Direnişçiler Milano'ya kadar ilerleyince, cumhuriyet ordusunun başkomutanı Graziani Mussolini'ye, geri çekilmekten başka çare olmadığını söyledi. Mussolini arabasına binerken bazı faşistler ona "Duçe, bizimle kal. Seni koruruz" diyorlardı. Bir genç Duçe'nin arabasına yaklaşarak, bağırdı: "Kal!" Mussolini arabadan indi ve gencin göğsüne parmağını dayayarak bağırdı: "Hayır, sen de gitmelisin!"

İtalya'daki faşistler ve Alman askerleri, birbirlerinden habersiz, müttefiklerle görüşmenin yollarını arıyorlardı. Mussolini de Almanların İngiliz ve Amerikalılarla görüştüklerini biliyordu. Bu yüzden de "Almanlar bana bir defa daha ihanet ettiler" diyerek, Milano'ya dönmeyi kabul etmedi. Oysa Milano faşizmin beşiği olmuştu. Mussolini "Popolo

d'İtalia" gazetesini yirmi dört yıl önce bu kentte çıkartmıştı. Şimdi ise direnişçiler kenti ele geçirmiş, faşistleri ve Alman işbirlikçilerini acımasızca cezalandırıyorlardı. Bazı faşist önderler teslim olmanın yollarını arıyor, hatta fidye karşılığında Mussolini'yi teslim etmeyi bile düşünüyorlardı. Mussolini bile, el atından partizanlar v müttefiklerle görüşme yolunu arıyordu. Elinde barışı sağlayabilecek gizli dokümanlardan bile söz ediyordu.

Yakalanan Mussolini
Halkın Önünde Hesap Veriyor

1945 yılında müttefikler Bolonya'ya ve Ruslar da Berlin'e girmek üzereydiler. Mussolini artık bir kaçaktı. Alman muhafızlarının istekleri aykırı olarak, bulunduğu Garda Gölünden Milano'ya hareket etmek istedi. Aslında sanki müttefiklerden kaçtığı kadar, Almanlardan da kaçıyor gibiydi. Mussolini'ye birçok kaçma teklifleri getirildi. Ancak bunlardan bazıları hiç de gerçekçi değillerdi. Japonya'ya denizaltı ile kaçma önerisi buna bir örnektir. Daha gerçekçi olanlar ise ona İspanya'ya veya Arjantin'e uçak ile gitmeyi teklif ediyorlardı. Ancak Mussolini uzun bir uçak yolculuğunu göze alamıyordu. İsviçre de Mussolini gibi- birisini sığınmacı olarak kabul etmeyi hiç istemiyordu.

Mussolini'nin Milano'ya gitmesinin nedeni Milano başpiskoposu ile görüşme isteğiydi. Başpiskopostan onun teslim olmasının koşullarını partizanlarla görüşmesini istedi. Partizanlar bunu tek bir koşul ile kabul ettiler, eğer savaşı kaybettiğini kabul ederse, adil bir şekilde yargılanacaktı. Ancak Mussolini yeniden görüşmeleri yarıda kesti. Partizanların kendisini, koşulsuz idam edeceklerinden emindi. Müttefiklere teslim olduğu takdirde, daha insaflı yargılanacağını düşünüyordu. Ancak müttefiklerin de kendi hakkında partizanlardan pek

farklı düşünmediklerini öğrenince, iyice umutsuzluğa düştü.

27 Nisan 1945 günü, kamyonlardan ve lüks arabalardan oluşan bir Alman konvoyu Como Gölünün kıyısındaki yoldan gidiyordu. Yolun ortasında konvoy, on sekiz genç partizan tarafından durduruldu. Partizanlar kara gömleklilerden oluşan bir konvoyun sınırı geçmek üzere olduklarını öğrenmişti. Alman askerleri, elleri tetikte, ateş etmeye hazır vaziyette bekliyorlardı. Partizanların tercümanı Almanlara teslim olmalarını tavsiye etti. Tüm köprüler mayınlanmış, yirmi bin direnişçi de silahlanmış vaziyette kavşaklarda bekliyorlardı. Herhangi bir direnme gereksiz bir umumi katliama dönüşebilirdi.

O sırada Garibaldi tugayından gelen bir telefon ile partizanlara konvoyu serbest bırakmaları emredildi. Ancak konvoyun sıkıca aranması gerekiyordu.

Konvoy komutanı binbaşının, Milano Anlaşmasına uymaktan başka çaresi yoktu. Konvoy aranmaya başladı. İlk kamyondaki silahlar boşaltıldı. Derken sıra ikinci kamyona geldi. Kamyonun içerisinde, iki benzin bidonunun arasında bir asker çömelmişti. Başında bir çelik başlık, üstünde de bir astsubayın paltosu vardı. Yanındaki Alman subayı onun içkili halde sızmış bir arkadaşları olduğunu söyledi. partizan genç tam ayrılmak üzere iken, geri döndü. Adamın çizmeleri gıcır gıcır, gözlükleri de çok kalındı. Oysa hava yağışlıydı. Bir İtalyan kaçağı olmalıydı. Genç partizan adamı dürttü:

- Göster belgelerini! Yoksa sen İtalyan mısın?

Sonra da adamın başındaki çelik başlığını çıkarttı. Karşısında çok tanıdık birisi vardı:

Benito Mussolini adında birisi!

Hemen emir verdi:

- Çık dışarı!

Partizanlar hemen etrafını sardılar. Bir başka genç hayretini şu sözlerle ifade etti:

- Ekselansları, demek siz buradaydınız!

Dongo kentinin belediye başkanı doktor Giuseppe Rubini, çevreyi yatıştırdı ve Mussolini'ye:

-Ellerinizi indirin. Size kötü bir şey yapmayacağız, dedi.

Mussolini derin bir nefes aldı ve şu cevabı verdi:

- Dongo'yu iyi bilirim, burada iyi insanların yaşadığını biliyorum.

Mussolini belediye binasına götürüldü. Yoldan geçerken Alman binbaşıyı gördü. Üstündeki kaputu çıkartarak, onu "Beni yine sattınız" diyerek, Almanın ayakları dibine attı.

Mussolini belediye binasında soru yağmuruna tutuldu. Bir çeşit halk mahkemesi kurulmuş, herkes ona sorular soruyordu. Sorulara önce belediye başkanı başladı:

- Neden Fransa'ya ve İngiltere'ye karşı savaş ilan ettin?

- Buna mecburdum. Venedik Sarayına günde iki defa Alman büyükelçisi bana İtalya'nın Birinci Dünya Harbi'nde olduğu gibi, ihanet etmemesi gerektiğini söylüyordu. Hitler'in tüm baskılarına karşı koyuyor, İtalya'nın bitkin olduğunu, yeni bir savaşın yükünü kaldıramayacağını söylüyordum. Sonunda, savaşın bir an önce biteceğini düşünerek, Hitler'in baskılarına daha fazla dayanamadım. Balkona çıktım. Halk da alkışladı, arkasından kral da savaş ilan etti.

Duruşma sırasında Mussolini çok rahat tavırları

ile dikkati çekiyordu. Üstünde faşistlerin kara gömleği vardı. Partizanlardan bir kahve istedi. Kahvesi gelince, şeker istedi:

- Kaç yaşındasın" diye kahveyi getiren kişi sordu.

- Altmış iki.

- O halde altmış beş yaşına kadar yaşarsan, artık kahveni şekersiz içersin, cevabını aldı.

Herkes Mussolini'ye soru soruyordu.

- Neden 1920'de sosyalistlere ihanet ettin? Neden ülkenin işe yarar insanlarının faşistlerinle çalışmalarına izin vermedin? Neden Matteotti'yi öldürttün?

- Matteotti'yi öldürtmeme hiçbir neden yoktu, çünkü bütün halk beni destekliyordu.

-Ama, diye belediye başkanı itiraz etti, Bu desteğin hiçbir değeri yoktu, çünkü özgürlüğü kaldırmıştın.

Mussolini'ye savaş hakkında çok soru soruluyordu:

- Neden Fransa'yı sırtından bıçakladın? Sadece şan ve şöhretin için savaştın.

Mussolini bunlara hep Almanları suçlayarak cevap veriyordu.

Genç bir partizan söz aldı:

- Bak bizi ne hale getirdin. Öğrenciydim, ailem şimdi sefil halde, babam, kardeşim, hep senin yüzünden öldürüldüler. Bu savaşı yapmak şart mıydı?

- Neden vatanseverleri öldürttün?

- Alman generalleri karşısında elim kolum

bağlıydı.

Mussolini kendisini suçlayanlara karşı mücadele ederken, dışarıda taraftarları bir bir yakalanıyorlardı.

Como Gölünün Kenarında İdam

İçeride Mussolini'nin sorgulanması sürerken, dışarıda yağmurun altında zırhlı arabalar durduruluyor, İtalyan faşistleri ile partizanlar çatışıyorlardı. Partizanlar tarafından çembere alınınca faşistler teslim oldular. Ve aileleri ile birlikte hapsedildiler. Yanlarındaki mücevherlere, altınlara, İsviçre frankarına ve belgelerine de el konuldu. İspanya büyükelçisi olduğunu iddia eden, iyi giyimli birisi de diğer tutuklu grubunun yanına götürüldü.

Faşist bakanlar Dongo ilkokul binasına kadar götürüldüler. Konvoy komutanı Alman binbaşının önünden geçerken de "Korkaklar, Mussolini'yi bir tavuk gibi verdiniz. Onu yedinci defa sattınız" diye bağırdılar.

Sabaha karşı, bir kamyon meydanın ortasında durdu ve içinden bir idam mangası indi. Kuzey İtalya'nın kurtuluşu komitesi ülkeyi felakete sürüklemiş olanları idama mahkum etmişti.

Faşist önderler meydanda sıraya dizildiler. İçlerinden Barracu "Albayım, altın madalya sahibiyim. Manganın karşısında ölmek istiyorum" dedi. Derken birisi daha bağırdı: "Beni öldürebilirsiniz ama kanımın Patecci'nin kanı ile karışmasını istemiyorum" dedi. Bunu söyleyen kişi de, İspanya büyükelçisi olduğunu söyleyen kişiydi, sözde büyükelçi Claretta Petacci'nin kardeşiydi. Onu idama mahkum olanların yanından ayırdılar. Rahip sürenin az olduğunu söyledi: "Kısa olacağım. Onların teker teker günahlarını çıkartamam" ve hepsini toptan kutsadı. Güzel gölün kenarında, idam mangasının salvosu duyuldu. Kimisi "Yaşasın

İtalya" diye haykırdı. Dongo meydanı kan içindeydi. O sırada kadınların bulunduğu yerden bir feryat duyuldu. Marcello Petacci kaçmaya teşebbüs ederken başından vurulmuştu. Albay Valerio, partizanları ile birlikte, belediye binasına gelerek Mussolini'yi teslim aldı. Birisi ona, tutuklandığında üstünde olan Alman kaputunu uzattı.

- Hayır, dedi Mussolini. Bana ihanet edenlerin paltosunu istemem.

Meydanda Claretta Petacci'yi gördü. Kadınların topluca bulundukları kahveden getirilmişti.

- Siz de mi, madam, dedi.

- Böylesini tercih ediyorum, dedi Claretta.

Ünlü idam mahkumu çift, civarda bir eve götürüldü. Orada son gecelerini geçirmelerine izin verildi.

Sabaha karşı kağıt kalem istediler. Bir ilkokul defterinin sayfalarına son mektuplarını yazdılar.

Partizanlardan birisi kapıyı açtı ve bağırdı:

- Duçe, seni kurtarmaya geldik!

Mussolini ona cevap verdi:

- Eğer bu doğru ise sana bir imparatorluk veririm.

Claretta olup bitenleri anlamıyor, etrafı topluyordu. Mussolini sabırsızlandı ve çabuk olmasını söyledi. Partizanlar ikisini götürdüler. Artık kurtarılamayacaklarını anlamış, yüzleri bembeyazdı. Birden yolda durdular. Claretta sevgilisine döndü ve ona son defa sevgi ile bakarak:

- Memnun musun? Seni sonuna kadar takip ettim, dedi.

Yolun üstünde vuruldular. Bombacci, Pavolini, Buffarini, Farinacci ve Starace gibi. Kimi gölün

kenarında, kimi de Milano'da idam edildi.

Mussolini'nin Claretta Petacci'nin ve diğer on altı faşist bakanın cesetleri, daha önce aynı yerde faşistler tarafından idam edilen partizanların yerinde, baş aşağı teşhir edildiler. Yirmi beş yaşındaki Claretta'nın boynunda bir madalyon vardı. İçinde de şunlar yazılıydı: "Clara, sana aidim. Sen de bana. Ben".

Bir kadın meraklı kalabalığın arasından ileri çıktı ve tabancası ile Mussolini'nin cesedine beş el ateş etti: "Ölen beş oğlum için" diye - haykırdı. Mussolini'nin kel başı korkunç görünümdeydi. Kafası yarılmış, yüzü parçalanmıştı. Cesetleri, dini merasim olmadan hemen gömüldü.

Mussolini'nin metresi ile kaçarken, yanında büyük bir hazine götürdüğü iddia edildi. Bu söylenti açıklığa kavuşamadı. İtalyan polisi bazı mücevher sahibi hırsızları tutukladı, bunların arasında sahte partizanlar ve idamdan kurtulmuş faşist fanatikler vardı.

Mussolini'nin ölümünden sonra İtalya'da savaş bitti, bombalamalar durdu ve gerçek ateşkes ilan edildi. Mussolini'nin balkonundan on dakikada ilan ettiği savaş tam dört yıl sürmüştü.

W. Sperco'nun dediği gibi, İtalyan halkı savaşa heyecansız girmişti ve Napolyon'a göre, heyecan duyulmadan girilen savaşlar kaybedilirdi.

VI
BENİTO MUSSOLİNİ

Mussolini'nin Kişiliği

Mussolini, Napolyon gibi kısa boyluydu. Genelde Faşist Milislerin onbaşı üniformasını giyerdi. Venedik Sarayı'nda çalışır ve Torlonia villasında kalırdı. Bu villayı ona, bakımını üstlenemeyen bir Romalı soylu vermişti. Ancak şimdi de villayı geri alamıyordu. Mussolini başbakan olunca, toplumun kibarlık kurallarına uymakta güçlük çekti. Yemek alışkanlıklarını bile değiştirmek zorunda kaldı.

Amerikan komedi filmlerini çok seven Mussolini, oyuncuların artık uzun şapka giymediklerini görünce, yine gösterişli üniformaları tercih etti.

Mussolini'nin yirmi yıl boyunca sekreterliğini yapan Navarra faşist değildi. Ata binmeyi çok seven Mussolini, seyisini faşist milis generali yaptı. Yirmi yıl boyunca şoförlüğünü yapmış olan Boratto ile hiç konuşması. Duçe'nin Romagna bölgesinde örnek olarak gösterdiği bir çiftliği vardı. Ailesinin rahat bir yaşantısı vardı ve gerektiği zaman kullanabilecekleri bir yatları vardı.

Mussolini'nin gelir kaynakları arasında gazetesi "Popolo d'İtalia" vardı. Amerikan gazetelerine de yazılar yazıyor, anılarını da "Özyaşamım" adlı bir kitap halinde yayınlamıştı.

Sağlığına çok özen gösteren Mussolini, genelde

meyve yemeği tercih ederdi. En sevdiği sporlardan birisi de ata binmekti.

Duçe'nin sosyal hayatı fazla renkli değildi. Dışişleri bakanı iken konuklarını sarayında ya da özel ikametgahında değil de, otellerde ağırlardı. 1928'de kaleme almış olduğu "özyaşam" öyküsünde, iktidara geldiği ilk altı yıl boyunca hiçbir soylunun sarayına misafir olarak gitmediğini yazdı. Mussolini kural olarak günde beş veya altı saat çalışırdı. Geri kalan zamanını da okuyarak, düşünerek, veya spor yaparak geçirirdi. Gündelik işini bitirmeden Venedik Sarayından ayrılmazdı. İnsanların kendisi hakkında çok çalıştığına inanmalarını isterdi, bazı günler on sekiz veya on dokuz saat, pazar günleri de on dört saat çalışmakla övünürdü. Gazetecilerden ne kadar çalışkan olduğunu yazmalarını istedi. Günde beş saat uyku ile yetindiğini ve bazen, hiç uyumadan, günler boyu çalışabildiğini yazmalarını istedi.

Mussolini bir oyuncuydu. Bir gösteri adamıydı, her duruma uygun role girebiliyordu. Onu tanıyanlar kendisini, benzemek istediği veya özendiği Napolyon, Cesar veya Garibaldi'ye değil de, on sekizinci yüzyıl serüvencisi Cagliostro'ya benzetiyorlardı. Ünlü yazar Pirandello'ya göre Mussolini, İtalyanların görmek istedikleri kişinin rolünü iyi oynayan birisiydi. Dostları da onun düşüncelerinde ve davranışlarında çok değişken yapıda olduğunu söylüyorlardı. O, kendi tabiri ile "duruma göre tutucu veya devrimciydi".

Mussolini genç ve güzel görünmeye ayrıca çok önem verirdi. Bir askeri geçişi denetlerken koşmayı tercih ederdi ve bunu ellili yaşlarda da sürdürdü. Ata binmeyi ve hızlı araba kullanmayı severdi. İyi bir uçak pilotu olmakla da övünüyordu ancak hayatını yazanların kaydettikleri uçuş sayısı normal bir

pilotun bütün bir yaşantıya sığdırabileceği uçuş sayısına eşitti.

Mussolini, her şeyi çok iyi planladığını söylüyordu. Ona göre elli yıl sonrasını göremeyen birisi ülkenin yönetimine talip olmamalıydı. Ancak İkinci Dünya Savaşı sırasında yapmış olduğu siyasi tercihler onun elli yıl sonrasını değil, önünde olup bitenleri bile göremediğini gösterecekti.

Mussolini, birçok kişi ile görüşmesine rağmen, kararları hep kendisi verirdi. İleride de göreceğimiz gibi gazetecilere ayrı bir önem verirdi.

Mussolini okumayı severdi ve okuduklarını da not defterine kaydederdi. İyi bir yazardı ve Hitler'in altı yüz sayfada yazdığı "Kavgam" kitabının benzerini on iki sayfaya sığdırdı. Döneminin en kültürlü diktatörlerinden birisi olan Mussolini, kendi kendine Fransızca ve Almanca öğrendi. Gazetesi "Popolo d'İtalia"ya isimsiz yazılar yazdı, Napolyon ve Jül Sezar hakkında da oyunlar kaleme aldı.

J. Günthere göre Mussolini'nin hayatında en çok sevmedikleri arasında soylular, yaşlı kadınlar ve Hitler vardı. En sevdikleri arasında ise Roma, kızı Edda, uçaklar ve hız yapmak geliyordu Anılarında nasıl iyi bir pilot olduğunu ve büyük tehlikelerden, mucizevi bir şekilde kurtulduğunu anlatıyordu.

İnsanları çok iyi tanımakla övünürdü. Bu konuda Hitler'le alay ederdi, o kendisine ihanet edecek olan Roehm adında bir adamı ile beş saat boyunca, hiçbir şey fark etmeden nasıl konuşmuştu? Mussolini şiddetin gereğine inanıyordu, şiddet bir cerrahın titizliği ile uygulanmalıydı. Bir doktorun yaralı birini iyileştirmek için mikropları yok ettiği gibi, toplumu huzursuz edebilecek kişiler yok edilmeliydi.

Mussolini, Alman düşünürü Nietzsche'nin güç kavramını benimsemişti. Mussolini'nin şiddet konu-

sundaki düşüncelerine gelince, tarihte hiçbir hükümet, sadece halkın isteği ile kurulmamıştı; kamuoyu sahildeki kumlar gibi değişkendi. Hiçbir hükümet de bütün fertlerini mutlu edememişti. İdareciler ilahi vasıflara bile sahip olsalar, yine de belli bir kesimi mutsuz edeceklerdi, dolayısı ile huzursuzluğun yayılmasını önlemek için şiddete başvuracaklardı.

Mussolini, düşüncelerine uygun olarak, şiddet ve öldürme yöntemlerinden yararlandı. Ancak hiç kimseyi bizzat öldürmedi, Hitler gibi başkasının idamını da izlemedi. Soğukkanlılıkla öldürme emirleri verdiği biliniyor. İyilik ve kötülük, adalet ve haksızlık arasında bocalıyor ve ayrım yapmıyordu. Kardeşi bile Mussolini'nin azılı katillerle olan ilişkisini eleştiriyor, başkaları ise onu bir katil gibi görüyorlardı.

Mussolini ve Kadınlar

Mussolini'nin tanıdığı kadınların arasında, onu en çok etkileyen, güçlü bir kişiliğe ve bitmez tükenmez bir enerjiye sahip olan Angelica Balabanall'tu. Mussolini ondan abartılı şekilde, metresim diye söz ederdi. Angelica, gazetenin editörlerinden birisiydi ve Mussolini'nin meslek eğitimi üstünde çok etkili oldu.

Mussolini'nin hayatına giren diğer bir kadın da Ida Dalser'di. Ida ile birkaç yıl yaşayan Mussolini'nin ondan gayrı meşru bir çocuğu olduğu söylenir.

Mussolini'nin sonradan Margherita Sarfatti adında zengin Milano'lu bir kadın ile ilişkisi oldu. Bu kadın sonradan Mussolini'nin "resmi" biyografisini yazacaktı. Mussolini onu kendisinden çok daha genç bir kız olan Clara Petacci için terk edecekti. Clara Mussolini'yi, ölüme kadar takip edecekti.

Mussolini'nin hayatına giren diğer bir kadın da

Leda Rafanelli adında, sonradan İslamiyet'e geçecek olan bir devrimciydi. Leda, Mussolini'nin karakteri hakkında gerçeğe çok yakın tespitlerde bulundu. Onun bir halk önderi gibi görünmek isteyince sade, bakımsız ve tıraşsız bir görüntü sergilediğini, ancak zenginlerin arasında girince de ipekli gömlekler ve takım elbise giydiğini yazdı. Leda'ya komik bir oyuncu gibi görünen Benito, genelde belli bir kişiliği olmayan bir insan izlenimi verirdi. Benito, Leda'yai bazen kendi kişiliğini kendisinin bile anlayamadığını itiraf ediyordu. Leda onun görüşlerini yüzeysel buluyor, aslında dünyada olup bitenler hakkında fazla bir bilgisi olmadığını söylüyordu

Başkaları da Mussolini'nin genelde en son görüştüğü kişinin düşüncelerinin etkisinde kaldığını kaydettiler. Aslında Benito hep ünlü bir yazar veya müzisyen olmak istemiş, bunun için yeterince yetenekli olmadığını görmesine rağmen, yine de büyük adam olma isteğini hiçbir zaman kaybetmemişti.

Leda'ya "Şan, şöhret ve zenginliğe gerek duyduğunu, dolayısı ile devamlı olarak şatafat ve yenilik peşinde olduğunu" itiraf ediyordu.

Leda'ya, bir "kader adamı" olacağını da söyleyince Leda, biraz da alaycı biçimde sordu:

- Napolyon gibi mi olacaksın?

- Hayır, dedi Mussolini. Napolyon'dan daha büyük birisi.

Aslında Mussolini, eski Yunanlılardan Demostenes'i aratmayacak bir hitabet ustası olacaktı.

Mussolini'nin karısı Donna Rachele Guidi, hayatını Milano'da kocasından uzakta geçirmek zorunda kaldı, bazen de Torlonia'daki özel villaya yerleşiyordu. Donna Rachele'in, evlenmeden önceki yaşantısı hakkında değişik söylentiler vardır. Kimi-

lerine göre o, Forli'de bir barda garsondu, kimisine göre de Mussolini'nin babasının eski hizmetçisiydi. Bir başka söylentiye göre de babasının ilk karısından olma kızıydı, dolayısı ile Mussolini'nin üvey kız kardeşiydi. Mussolini'nin beş çocuğunun annesidir.

Mussolini'nin hayatına giren son kadın da, kendisini ölümüne kadar takip eden Claretta Petacci oldu. Claretta Mussolini'ye, Mussolini'nin kendisine olan bağlılığından çok daha fazla bağlı oldu. Karısına bağlı olmasına rağmen, Mussolini Claretta'dan hiç vazgeçmedi. Bunu bilen Almanlar da Claretta'dan istihbarat amacı ile yararlandılar.

Mussolini'nin Ailesi

Mussolini aile hayatına değer veren ender diktatörlerden biriydi. Napolyon gibi aile fertlerine değer veriyor ve daha çok onlara güveniyordu. Yıllar boyunca tek dostu kardeşi Arnaldo'ydu. Onu da Popolo d'İtalia gazetesinin editörlüğüne getirdi. Mussolini her akşam ona Roma'dan Milano'ya telefon ediyordu. Arnaldo'nun ani ölümü onun için büyük bir darbe oldu.

Mussolini'nin portresi olan kızı Edda, ona sorular sorabilecek, kararlarını tartışabilecek tek kişiydi, ona çok düşkündü. Edda'nın kocası Kont Galeazzo Ciano Mussolini'nin basın danışmanı oldu, Etiyopya'da "Disperata" adı ile bilinen bombardıman uçaklarının komutanlığını yaptı Mussolini'nin iki büyük oğlu Vittorio ve Bruno savaşa pilot olarak katıldılar. Mussolini, bazen daha küçük çocukları olan Romano ve Anna-Maria'yı eğlendirmek için, bizzat uçağını kullanıyordu.

Mussolini'nin Basın İle Olan İlişkileri

Eski bir gazeteci olan Mussolini'nin gazetecilerle arası iyiydi, ancak çok alıngandı o. Akıllı gazetecilerle, sohbet ederek karşılık veriyor, bazen de onlara

sordukları sorulardan daha fazla soruları oluyordu.

Gazetecilerle görüşmenin propagandanın başlıca araçlarından birisi olduğunu biliyordu. Bir İngiliz gazeteci, bir keresinde Mussolini'nin bir görüşmede güldüğünü kaydetti. Mussolini görüşme raporunu okuduktan sonra bu bölümü kaldırttı, ne de olsa diktatörler asla gülmemeliydi.

Bir yabancı gazeteciye de başarısının sırrını şu cümle ile özetledi: "Kalbiniz bir çöl kadar kurak kalsın". İktidara gelmek için tüm bağlılık ve dostluk duyguları feda edilmeliydi. Yabancı gazetecilere göre Mussolini, başkalarının yönlendirdiği zayıf bir adamdı, diğer önderlerden çok daha zayıf birisiydi. Odasında kendisinden başka hiç kimsenin resmi asılmamıştı.

Mussolini, gazetecilerle yaptığı görüşmelere çok önem veriyordu. O zaman İtalya'da gazeteci olan ünlü Amerikan yazarı Ernest Hemingway, yeni başbakanın devamlı ertesi günkü gazetelerde çıkacak başlıkları düşündüğünü not etti. Hemingway, bir basın toplantısında Mussolini'nin gazetecileri bekleterek, büyük bir kitabı incelediğini gördü.

Hemingway usulca yaklaştı ve Mussolini'nin önündeki kitabın, ters tutulmuş bir Fransızca-İngilizce sözlüğü olduğunu gördü.

Mussolini'nin terslediği gazetecilerden birisi, belki de kendisine en zor soruyu sormuştu: "Ekselansları, acaba kariyerinizde nereye gelirdiniz, şayet faşizmin disiplin, bağlılık ve itaat etme değerlerine bağlı kalsaydınız?"

Mussolini İle E. Ludwig'in Görüşmelerinden Seçmeler

Alman gazeteci Emil Ludwig, 1932 tarihinde Mussolini ile Venedik Sarayı'nda bazı görüşmelerde

bulundu. E. Ludwig'in, bu görüşmeleri yapmasındaki amacı, faşist hareketin arkasındaki Mussolini'yi, insan olarak tanıma isteğiydi.

E. Ludwig, hiçbir partiye mensup değildir, savaşa karşı bir parti varsa, ona onay verebileceğini söyler. E. Ludwig, kişiye önem veren bir yapıya sahip olduğundan, faşist hareketi desteklemez. Ancak faşizmin İtalya'da büyük işler başarmış olduğunu kabul eder.

Mussolini gibi bir eylemci E. Ludwig'in dikkatini çekecekti, çünkü bütün eserlerinde büyük eylem adamlarının kişilik yapılarını anlamaya çalışmıştı. Ludwig, sonunda Mussolini ile görüşme yapma fırsatını yakaladı. Mussolini, çok kibar bir insandır, Ludwig bu aşırı nezaketi birçok büyük diktatörde görmüştür. Mussolini bazen de görüşmeleri yarıda keser, çocuklarından birisini de yanına alarak motosikletine binerek hız yapar ve korumalarına zor anlar yaşatır.

Mussolini, ünlü gazetecilerle görüşmenin çok iyi bir propaganda olduğunu biliyordu, bunun için bu görüşmelerden çok hoşlanıyordu. Birçok büyük gazeteci veya editör bir diktatör veya büyük bir devlet adamı ile görüşmenin cazibesine dayanamayarak, görüşmeden sonra objektif değerlendirme yeteneklerini kaybettiler. E. Ludwig'in de Mussolini ile yaptığı görüşmelerin etkisinde kaldığı görülüyor.

Burada, E. Ludwig'in Mussolini ile yapmış olduğu görüşmelerden bazı bölümler aktardık. Bu görüşmelerde, üstünde çok tartışılan bir devlet adamının bazı bilinmeyen yönlerini göreceğiz.

Ludwig, Mussolini'de Fransız İmparatoru Napolyon ve İngiliz devrimci ve devlet adamı Cromwell'in özelliklerini görür.

E. Ludwig, çalışma odasındaki Mussolini'yi

şöyle tanımlar:

"Mussolini, masanın arkasından, bütün odayı görecek şekilde ortadadır. İçeri giren hiçbir memurunu karşılamaya gelmez, ama bütün yabancıları karşılar. Masasının üstünde, bütün çok çalışanlarda görülen düzen hakimdir. Dağınıklığa izin vermez, günlük eşyalarını ince bir çantada toplar. Arkasında ihtiyaç duyacağı kitapları ve pırıl pırıl parlayan üç telefon cihazı vardır. Hiçbir fazlalığın bulunmadığı masasında, sadece bronz bir aslan heykeli vardır, yazmak için gerekli olanlar örnek şekilde bir araya getirilmiştir. Onda bulunduğu odanın benzeri bir hava vardır: Çok şeyler görmüş ve geçirmiş birisinin sakinliği".

E. Ludwig, Mussolini'nin görüşmeler boyunca tutumunu şöyle anlatır:

"Bütün görüşmeler boyunca, tek bir gereksiz söz söylenmedi. Mussolini konuşmayı büyük bir nezaket ve tam zamanında bitiriyordu. Ve yirmi dört saat sonra başladığımız yerden devam edebiliyorduk. Odanın içerisinde hiçbir zil sesi olmayışı, sekreter ve yabancı unsurun bulunmaması tam bir sessizlik yaratıyordu. Üç yıldır kırk iki insanın kaderi bu odadan idare edilerek şekillendirildi. Papaların ruhu duvardaki armaları ile yaşamaya devam ediyor, tavandaki aslan ve dişi kurt resimleri, belki bir an için bize kulak kabartmış olabilirler, ancak sonradan yüz yıllık uykularına yeniden daldılar".

"Mussolini çok zarif hareketleri ile gerçek diktatörlere çok benziyor. Hiçbir zaman sinirli veya huysuz olmadı, başka bir diktatör gibi kalem ile oynadığını hiç görmedim. Uzun süre oturmak istemeyen birisi gibi koltuğunu devamlı değiştiriyordu. Bu yüzden, konuşmanın ortasında duruyor, motosikletine atlıyor ve yanına çocuklarını da

alarak, hızla uzaklaşarak, korumalarına zor anlar yaşatıyordu.

Güçlü olmanın dışında, hiçbir şeyden zevk almıyor gibidir: Makamlar, taçlar, asalet, sosyete toplantıları ona hiçbir şey ifade etmiyor. O tamamı ile kendini devlete adamış gibidir. Yine de telefonunu tamire gelen iki işçiye çok babacan davrandığını gördüm, o soğuk iş adamlarına hiç benzemiyordu.

Ama, şakadan hiç hoşlanmaz, hiç kimse ona gereksiz bir söz söyleyemez. Görüşme boyunca verdiği bilgilerde ayrıntılara çok dikkat eder. İtalyan kadınları hakkında bir bilgi istenildiğinde sözlüğe bakar ve bana tam olan rakamı verir; bana birgün söylediği gibi, "yaklaşık olan"dan hiç hoşlanmaz. Okuyacağınız görüşmelerin özetinin daktilo hatalarını bizzat düzeltti. Bir bakanı arayarak, istediğim bilgileri en ince ayrıntısına kadar aldı.

Tasarruf etmeye o kadar dikkat ediyordu ki, bana verdiği notları geçen hafta takip etmiş olduğu programa kaydediyordu".

E. Ludwig, Mussolini ile yaptığı görüşmelerde, onun insani yönünü bulmaya çalıştı.

Yoksulluğun Okulu

"- Ya açlık" diye sordum. "Açlığın yetişme tarzınızda bir etkisi oldu mu?"

"- Açlık iyi bir öğretmendir. En azından cezaevi ve düşmanlar kadar. Annem öğretmen olarak elli liret alıyordu. Babam bir demirciydi, gelir durumu değişirdi. Tüm aile, iki odada kalırdık. Hiç et yemezdik. Ama evimizde tartışmalar, savaşlar ve tutkular eksik olmazdı. Babam sosyalist görüşlerinden dolayı cezaevini boyladı. Öldüğünde, binlerce partili cenazesine katıldılar. Bütün bunların üstümde çok büyük etkisi oldu. Başka bir baba ile herhalde farklı birisi olurdum. Böylece karakterimi baba

evinde geliştirdim. Beni yakından tanımak isteyen herkes, daha ben on altı yaşında iken ileride olacağım insanı, aydınlık ve karanlık yönleri ile tanıyabilirdi. Hayatta bana en büyük kozları veren unsur, halktan gelmem oldu".

"- Yaratıcı zekanızdan ötürü, makinelere karşı ilgi duyduğunuzu biliyorum. Herhalde babanızın demir ocağında aletleri kullanmayı öğrendiniz. Ve el emeğinin aklın çalışmasına etkisi olduğuna mı inanıyorsunuz?"

"- Büyük bir etkisi oldu. Bu izlenimler insanın içinde ölümüne kadar etki yaratır. Çekiç ve ateş karşısında insan maddeye karşı tutku duyuyor, onu kendi iradesine göre şekillendirmek istiyor. Bugün bile, bir pencere yapan bir duvar ustasına imrenirim. Eğer yapabilseydim, kendim yapardım".

"- Bir gün, bir gençlik mektubunuzu okudum. Otuz yıl önce, yaptığınız bir İsviçre gezisinden söz ediyorsunuz"

"- İnsan on dokuz yaşına gelince, şiir yazar ve dünyayı tanımak ister. Öğretmenlik mesleğimi bıraktım, hapisten kurtaramayacağım babamı bıraktım ve parasız İsviçre'ye gittim. İnsan böyle gidince, bazı günler heyecan dolu, bazı günler de cesaretsiz oluyor. Ama hakim olan duygu, isyan duygusudur. Ebeveynlerimin çektikleri acılar gözlerimin önünden gitmiyordu. Okulda çok aşağılanmıştım. Bu yüzden bir devrimci olarak yetiştim. Yoksulların umutları ile. Bir sosyalist üstelik de bir komünistten başka ne olabilirdim ki? Cebimde üstünde Karl Marx'ın resmi olan bir madalyon bulunduruyordum. Bana uğur getirdiğine inanıyordum".

"- Ve bugün, o madalyonu görseniz neler düşünürdünüz?"

"- O bazen bir peygamber gibi ilerisini gören bir düşünürdü. O zamanlar İsviçre'de böyle şeylerden söz edecek hiç zamanım olmuyordu. Çikolata fabrikasında on iki saat çalışmak zorundaydım, yine de en okumuş işçi bendim. Ve daha o zaman bütün bunların ileride benim için bir okul olacağını düşünüyordum".

"- Hapiste bile mi?"

"- Özellikle hapiste. İnsan orada sabırlı olmayı öğreniyor. Bu denizde seyahate çıkmak gibi. Hapiste ve denizde insan sabırlı olmayı öğreniyor".

Onu, hapishaneleri hakkında konuşmaya teşvik ettim".

"- On bir kez hapis yattım ve dört ayrı ülkede. Bern'de, Lausanne'de, Cenevre'de, Trente'de, Forli'de ve birçok yerde birçok kez hapis yattım. Bu benim için arayıp da bulamadığım dinlenme fırsatları yarattı. Bu yüzden hapis yattığım ülkelere karşı hiç olumsuz düşünceler duymadım. Bir kez "Don Kişot"u okuma fırsatını bile buldum ve çok eğlendim".

"- O yüzden mi siyasi düşmanlarınızı hapse gönderiyorsunuz? Onlara bu cezaları verirken, hapis yattığınız yılları hatırlıyor musunuz?

Beni anlamanın kendisi için imkansız olduğunu ifade eden bir bakıştan sonra, sükunetle bana şu sözleri söyledi:

"- Kesinlikle hayır. Bunu çok mantıklı buluyorum. Beni bu işin içerisine tıktılar. Şimdi ben onları bu işin içerisine tıkıyorum".

Askerliğin ve Gazeteciliğin Okulu

"- Siz asker iken, bir mektubunuzda, barış zamanında, hiçbir Alman toplumcunun ifade etmediği kadar vatan sevgisi gösterdiniz. Genelde İtalyanların

yaptıkları gibi üstlerinizi eleştirmektense, en iyi asker olmayı istediniz. Gururunuzdan mı, yoksa toplumcu ahlakınızdan dolayı mı?"

"- İki nedenden dolayı", diye cevap verdi. Her zaman örnek bir asker oldum. Bunda sosyalizm ile hiçbir çelişki görmedim. İyi bir asker neden aynı zamanda toplumun bir savaşçısı olmasın? İtalyanlar genelde idarecilerine karşı olduklarından, bundan sağlıklı bir kontrol doğuyor. Zaten, insan emretmeden önce itaat etmeyi öğrenmeli".

"- Ama siz, herhalde hayatınızda hiç itaat etmediniz"

"- Askerde durum farklıydı" dedi, gösterebileceği yegane dönem de buydu.

"- Ve bugün, on beş yıldan sonra, hala savaşı bir eğitim yöntemi olarak mı görüyorsunuz, savaş hala bir düello imiş gibi? Siz hala yerinizin siperlerde olduğunu, büroda olmamanız gerektiğini mi düşünüyorsunuz? Herhalde siz,yeteneklerinize sahip bir insanı savaş alanına gönderirdiniz."

"- Böyle bir adamdan ne yapacağıma olaylara göre karar verirdim. Düelloya gelince de, bunda tam bir şövalyelik ruhu görüyorum; çok savaştım. Ama savaşın okulu yine de büyük bir deneyim. Orada insanı en yalın hali ile çıplak görebilirsiniz. Her gün, her saat, tek bir soru vardır; yaşamak veya ölmek. Orada İtalya'nın ne kadar iyi bir asker olduğunu gördüm. Evet, devletlerin ve İtalyan kentlerinin arasındaki tüm savaşlara rağmen, bir bütün olarak halkımız Roma İmparatorluğunun çöküşünden beri hiç savaşmamıştı. Floransa devletinin çöküşünde bile savaşmadı ve bu da tam dört yüz yıl yapar. Bu halkı savaş alanında ilk kez Napolyon denedi ve çok da memnun kaldı".

"- Hayatınız boyunca ortak yaşantıya tahammül

etmiş olmanıza hayret ediyorum. Bir yazarımızın dediği gibi (Dehmel) en zor olan taraf insanın hiç yalnız kalmaması".

"- Benim için de durum aynı" dedi Mussolini. "Hem saldırmayı, hem de korunmayı öğrendik".

"- Roma'ya yürüyüş yaparken strateji mi kullandınız?"

"- Biraz. Üç yandan yapılan yürüyüşü generallerle beraber tasarladık, ancak yöneten ben değildim".

"- Savaşmadan iktidara gelmiş olma şansına sahipsiniz. Ama günlerden bir gün savaşa girecek olsanız ve generallerinizden birisi yeteneksiz çıkıp savaşı kaybederse? Ve bunca yıldır çalıştığınız büyük eseri yıkarsa?"

"- Bunca yıldır, savaştan kaçındığımı görmediniz mi?"

Fazla ileri gitmiş olduğunu anlayan E. Ludwig konuyu Mussolini'nin savaşta almış olduğu yaralara getirir.

"- Taşınacak halde değildim" der Mussolini. "Gazetelere nerede bulunduğumu kim söyledi, bilmiyorum. Durumu öğrenen Avustralyalılar hastaneyi bombaladılar. Üç kişi haricinde bütün hastalar götürüldü. Birkaç gün boyunca, her an havaya uçurulmayı bekliyordum".

"- Sizi ameliyata aldıklarında, uyutulmayı kabul etmediğiniz doğru mu?

Başını evet anlamında salladı.

"- Doktorların bu işi nasıl yaptıklarını görmek istiyordum".

"- Siz bir istisnasınız".

"- Hayır", diye ısrar etti. "O zamanlar birçok genç, gözünü kırpmadan savaşa koştular".

"- Ya ölen milyonlarca insan. Hepsi de coşku ile mi öldüler? Nasıl olur da, bu kadar geniş bir savaş bir tek şiir yaratmadı, oysa intikam veya özgürlük amacı ile verilen birçok savaş birçok destana ilham kaynağı oldular" diye Ludwig itiraz eder.

"- Hayır, der Mussolini. Destana gelince de, bu savaş çok büyük ve insanlar çok küçüktüler".

"- O halde, der Ludwig. Yarının gazlı savaşları, insanlara hiçbir koruma sağlayamadığından, hala gençler için bir cesaret okulu olabilirler mi?"

"- Pek değil. Ama bir mermi yağmuru altında kalmak insanın sinirleri için çok iyi bir eğitim. Ve titremekten kurtulmak karakteri güçlendirir".

E. Ludwig, Mussolini ile bu konuda anlaşamayacağını anlayınca, sözü gazeteciliğe getirir. Gazeteciliğin ona neler kazandırdığını sorar.

"- Bana çok şeyler kazandırdı, der Mussolini. Benim için gazete bir silah, bir bayrak, aslında bir inanç oldu. O benim en sevdiğim çocuktu".

"- Ya bugün? Gazeteciliği bu kadar iyi bir okul gibi görmenize rağmen, niye onu susturuyorsunuz?"

"- Gazetecilik artık savaş öncesindeki gibi değil. Bugün gazeteler düşüncelere değil, çıkar odaklarına hizmet ediyorlar. Böyle olunca da onları yazanları nasıl eğitebilirler? Teknik anlamda gazetecilik diplomatlar ve devlet adamları için eğitici olmaya devam ediyor, çünkü insanlarda hızlı anlamayı ve değişen durumlara uymayı kolaylaştırıyor. Ama, gazetecilik, ancak gençlikte yapılır. Bazen de eskisinden çok gazete okuduğumda, şöyle düşünürüm: "Bu budala çok daha iyi şeyler yazabilirdi". Özellikle bana karşı yazılanları okuduğumda".

"- Çok okur musunuz?"

"- Her şeyi, özellikle bana karşı olan gazeteleri. Karikatürleri de toplarım, bir sürü albümüm var".

"- Bir Alman karikatüründe beni omuzlarınızda tersine oturmuş olarak resmettiler".

Mussolini gülmeye başladı ve şunları ilave etti:

"- Karikatür önemli ve gereklidir. Ülkenizde hep İtalya'da diktatörlüğün hakim olduğunu yazıyorlar. Hiç Triluso'nun hicivlerini okudunuz mu? Haksızlar, ama o kadar zekiler ki, yayınlanmalarına izin verdim".

"- Artık sorunlara yukarıdan bir uçakta imiş gibi bakabiliyorsunuz. Dolayısı ile eleştirilerinizde haksız olabileceğinize inanıyor musunuz? Yoksa o dönemden beri yazdıklarınız doğru mu?"

"- O zamanlar birçok öneri getirdim, ama ancak şimdi sorunlara hakim olabiliyorum ve bunun sonucunda meslektaşlarıma karşı daha hoşgörülüyüm".

"- Yani bugün yazılar yazarken, eskiye göre daha mı ılımlısınız?"

"- Benim gibi birisi ancak şiddet ve kararlılıkla yazı yazabilir".

"- O dönemde, yıllar boyunca, şiddetinizin hiçbir yere varmadığını görünce, bütün bunların sadece bir başlangıç olduğunu mu düşünüyordunuz?"

Gözleri parlayarak şunları söyledi:

"- Bütün yaptıklarımda ve özellikle bütün çektiğim acılarda, önemli bir amaç için eğitildiğimi hissettim".

Tarihten Alınan Dersler

E. Ludwig Mussolini'ye, tarihte ün salmış bazı İtalyan devrimcilere karşı nasıl bir tutum izleyeceğini sorar.

"- Siz de Mazzini'yi tutuklattırır mıydınız?"

"- Kesinlikle hayır. Bir insanın kafasında bir takım düşünceleri varsa, gelsin, konuşalım. Ama Mazzini söz konusu mektubu yazdığında, mantığından çok duygularının etkisindeydi. Piemonten'in o dönemde dört milyon yurttaşı vardı ve otuz milyonluk koca Avusturya karşısında güçsüzdü".

"- Ve işte Mazzini hapse girdi. Biraz sonra da Garibaldi ölüme mahkum oldu ve iki kuşak sonra da siz hapse girdiniz. Demek ki iktidarda olan birisi çok dikkatli olmalı, özellikle siyasi düşmanlarını mahkum ettiğinde?"

"- Yeterince tedbirli olmadığımı mı sanıyorsun?"

"- İdam cezasını yeniden getirdiniz".

"- O bütün uygar devletlerde var, Fransa'da, İngiltere'de ve Almanya'da".

"- Ama Beccaria sayesinde ölüm cezası İtalya'da kaldırıldı. Onu neden tekrar getirdiniz?"

"- Çünkü ben Beccaria'yı okudum dedi, Mussolini. çok ciddi bir yüz ifadesi ile. O herkesin sandığından çok farklı şeyler yazıyor. Üstelik İtalya'da büyük suçlar önemli boyutlarda artmıştı. İngiltere'de işlenmiş yüz suç karşılığında, bizde beş yüz tane oluyordu. Bu konuda sadece toplumun yararını düşünürüm. Aziz Thomas bütün vücudun iyi olması için kangrenli kolun kesilmesi gerektiğini söylememiş miydi? Zaten, çok tedbirli ve hoşgörülü davranıyorum, sadece itiraf edilen ve özellikle korkunç olan suçlar ölüm cezası ile cezalandırılıyorlar. İki yıl önce iki kişi bir çocuğun ırzına geçmiş ve sonradan onu öldürmüşlerdi. Her ikisi de ölüme mahkum oldular. Duruşmayı yakından izlemiştim. Son anda tereddüt ettim. İkisinden biri defalarca suç işlemiş birisi olarak, her şeyi itiraf ediyor, diğeri de

önceden hiçbir suçtan hüküm giymemiş olarak hiçbir şey itiraf etmiyordu. Bu durumda, idamdan altı saat önce, yeni bir emir verdim ve en genç olanını bağışladım".

"- Bu da "diktatörlüğün iyi yönleri" hesabına yazılmalı".

"- Diğer düzenler kendiliğinden ilerleyen ve hiç kimsenin anında durduramayacağı devlet makineleridir".

"- İsterseniz böylesine tartışmalı bir konuyu bırakıp büyük adamlardan, örneğin Napolyon'dan söz edelim. Daha evvelki görüşmelerimize rağmen onu bir başarı, yoksa bir ibret örneği olarak mı görüyordunuz, anlayamadım".

"- Onu bir ibret örneği olarak görüyorum. Napolyon'u hiçbir zaman kendime model olarak almadım. Çünkü onun ile hiç kıyaslanamam. Onun yaptıkları benim yaptıklarından çok farklıydı. O bir devrimi bitirdi, ben bir devrimi başlattım. Onun hayatında, insanın zor da olsa, kaçınması gereken hataları gördüm- Parmakları ile saymaya başladı: - Akraba kayırmacılığı. - Papa ile mücadele. - Mali ve ekonomik sorunları çözmede öngörü eksikliği. O sadece bir şey görüyordu: Zaferlerinden sonra gelir yükseliyordu. Hepsi bu".

Napolyon'un hayatı hakkında cevabını bilmiyormuş gibi şu soruyu sordum:

"- Felaketine sebep olan ne? Tarihçilere göre İngiltere mi?"

" -Hiç de değil, dedi. Kitabınızda* da belirttiğiniz gibi yıkılması karakterindeki iç çatışmadan geliyor. Zaten, bu iç çatışma herkesi yıkan şeydir. Taç

---

* E. Ludwig, Napolyon, KASTAŞ Yayınları

giymek! Bir hanedan kurmak! Birinci Konsül olduğu dönemde büyüktü, imparatorluk ile çöküş başladı. Taç yüzünden hep yeni savaşlara girdi. Oysa şu Cromwell'e bakın: Büyük bir düşünce ile büyük bir devlet yaratmak ve savaşmadan!

E. Ludwig onu, önemli bir konuda sıkıştırabileceğini düşünür:

"- Demek ki imparatorluğu olmayan emperyalizmler var?"

"- Tam yarım düzine emperyalizm çeşiti vardır. Bunu için bir imparatorluğa bile gerek yoktur. Emperyalizm ne kadar yaygınlaşırsa, o kadar gücünden kaybeder. Ancak emperyalizm insan doğasının temel güçlerinden birisidir, güçlü olma isteği gibi. Bazen doların emperyalizmi, bazen dini emperyalizm, bazen de sanatın emperyalizmi oluyor. Ancak bütün bunlar insanlardaki canlılığın birer belirtisidir. İnsan yaşadıkça emperyalist oluyor. İnsan emperyalizmden ancak öldüğünde vazgeçer. Her imparatorluğun çıktığı doruk noktası vardır. Ama bunlar olağanüstü insanların eserleri olduğundan, içlerinde çöküş nedenlerini de saklarlar. Bütün istisnai varlıklar gibi, imparatorlukların da geçici özellikleri vardır. Bir veya iki yüzyıl veya on yıl devam edebilirler. Neticede söz konusu olan güçlü olma isteği değil mi?"

"- Ve bunu sürdürmenin tek yolu savaşmak mı?"

"- Hayır", dedi Mussolini, koltuğunu ileriye iterek. Kralların tahtta kalabilmek için savaşmaya ihtiyaçları vardır, ancak diktatörlükler için bu geçerli bir kural değildir. Bazıları buna hiç gerek duymazlar. Bir ulusun gücü askeri gücün yanı sıra birçok diğer güce bağlıdır. Kamuoyunun gözünde bir ulusun durumu savaşma gücü ile belirlenir. Bugüne kadar, askeri güç bütün ulusal güçlerin bir

sentezi oldu.

Yarın uluslararası bir kamuoyuna gerek duyulabilir. Hiç olmazsa bir kıtanın birleşmesine. Devletlerden sonra kıtaların da birleşmeleri gerekir, ama Avrupa'da bu çok zordur, çünkü her halkın kendi özellikleri dili, adetleri vardır. Her ulusta birleşmeye engel olan bir yüzde vardır. Amerika'da, aynı dili konuşan kırk sekiz devleti bir arada tutmak kolaydır, oysa Avrupa'da her devletin ayrı, uzun bir tarihi vardır".

"- Ve tamamı ile faşist bir Avrupa'nın nasıl olabileceğini hiç düşündünüz mü?"

"- Faşizmimiz ne ise odur. Ama onda başkalarının da almak isteyeceği şeyler olabilir".

"- Sizi dinlerken, birçok faşistten çok daha ılımlı olduğunuzu görüyorum. Roma'da bir yabancının işitmek zorunda kalacağı şeyleri duysanız, hayret edersiniz. Herhalde aynı kurallar, en güçlü döneminde iken Napolyon için de geçerliydi".

"- Belki de onda biraz kabalık vardı. Ve devrimi bastırdığı için Jakobenler, darbeci olduğu için yasallık yanlıları, Papaya karşı mücadele ettiği için dindarlar ona karşıydılar. Onu yegane sevenler halktan olanlardı: Onun iktidarında yiyecek buluyorlardı. Şan şöhrete en yatkın olan halktır. Çünkü şan şöhretin akılla ilgisi yoktur, duygusal bir iştir".

"- Napolyon genç bir general iken boş bir taht görünce hemen üstüne oturmak istediğini söylemiştir. Ne dersiniz?"

"- O günden bugüne tahtların cazibesi çok azaldı".

"- Haklısınız, artık hiç kimse kral olmak istemiyor. Geçenlerde, Mısır Kralı Fuat'a kralların sevilmeleri gerektiğinden, oysa diktatörlerden korkulma-

sı gerektiğinden söz ederken, bana şu cevabı verdi: "Diktatör olmayı ne kadar çok isterdim!" Hiç tarihte sevilen bir darbeci oldu mu?

Mussolini'nin yüzünde, vereceği her yanıtın önceden havası oluyordu. Birden ciddileşti:"

"- Belki de Sezar. Sezar'ın öldürülmesi insanlık için bir felaket oldu – Sesini alçaltarak devam etti:

- Sezar'ı severim. Ancak onda savaşçının iradesi ile bilge kişinin dehasını bir arada görebilirsiniz. Evet, şan şöhreti severdi, ama iradesi insan olmasına engel değildi".

"- O halde bir diktatör, her şeye rağmen, sevilebilir?"

"- Gayet tabii", dedi Mussolini. "İnanç ile, ama halk yine de ondan korkacak. Halk güçlü adamları sever. Halk bir kadındır".

Büyük Değişmeler Hakkında Görüşmeler

Sosyalizm ve Milliyetçilik

Bir gün Mussolini bana, üstünde resimler olan bir kağıt uzattı.

"- Bakın! Sadece yeni traktörler ve tek bir top yok!"

"- Buna insanların inanmalarını istiyorsanız, üstüne imzanızı atmanız gerekecek.

Oysa siz gençliğinizde bir komünist olduğunuzu söylüyorsunuz. Sizin gibi barışçı partilerin karşısında olan bir insanın, gitgide yaşı ilerledikçe topları bırakarak traktörleri tercih etmesini düşünemiyorum".

Mussolini'nin susmasını fırsat bilerek Ludwig devam eder:

"- İsimlerin sihirli gücüne inanmıyor musunuz?

Nasıl olur da bir demirci ustası, iki oğluna tarihteki iki ünlü devrimcinin adlarını verdi?"

"- Onlar kardeşime pek yaramadılar. Aynı ismi paylaştığı Arnaud, de Brescia kadar tutkulu değildi. Devrimci olmak zordur. İnsan ancak devrimci doğar".

"- Geçmişteki devrimci ile günümüzdeki devrimci arasında hiç fark görüyor musunuz?"

"- Artık şekiller değişti. Ancak bir koşul hiç değişmedi: Cesaret, fiziki cesaret kadar manevi cesaret. Sonuçta her devrim yeni adetler, mitoslar ve gelenekler getirir, eski gelenekleri kullanıp değiştirmek gerekir. Yeni bayramlar, efsaneler ve şekiller yaratılacak, zaman içerisinde bunlar da gelenek olacaktır. Yerleştirdiğimiz uçaklar bayramı halen yenidir. Elli yıl içerisinde bir gelenek haline gelir".

"- Birçok gencin, idareci olma fırsatını yakalayamadıkları için mi devrimci olduklarına inanıyorsunuz?"

"- Devrimcilerin çoğu zamanında başarılı olamamış diktatörlerdir".

E. Ludwig, Mussolini'yi ırkçılık hakkında konuşmaya davet eder:

"- Ya faşizmin propagandacıları, Latin ırkı hakkında, kuzeydeki profesörlerin "soylu sarışın ırk" hakkındaki aynı saçmalıkları söyleyerek, insanları savaşa kışkırtırlarsa?"

"- Gayet tabii ki saf ırk kalmadı. Yahudiler bile karışmadan yapamadılar. Bu tür mutlu birleşmeler bir ulusun gücünü ve güzelliğini yaratmıştır. Irk bir duygudur, bir gerçek değil. Irkçılığın içerisindeki duygunun payı yüzde doksan beştir. Bir ırkın biyolojik açıdan, saf olduğunu ispat etmenin zor olacağını düşünüyorum. Germen ırkının asaletini

ilan edenlerin hiçbirisi Germen değildi, Gobineau Fransız, Chamberlain İngiliz, Woltmann Musevi, Lapouge da Fransız'dı. Chamberlain Roma'yı karışıklığın merkezi ilan etti. Böyle bir şey bizde hiç olmaz. Sözünü ettiğiniz profesör bir şairdi. Ulusal gurur, ırkçılık gibi, insanın kendinden geçmesine neden olmaz".

"- İşte Musevi düşmanlığına karşı en önemli koz".

"- İtalya'da Musevi düşmanlığı yoktur. İtalyan Musevileri her zaman iyi vatandaş oldular ve asker olarak iyi savaştılar. Üniversitelerde, orduda, bankalarda iyi mevkilerde bulunuyorlar. Bunların çoğu general oldu: Sardinya'nın komutanı General Modena, bir topçu generali".

"- Ama Paris'teki sürgünler, ulu orta aleyhinizde faaliyet göstererek, Musevilerin Akademiye girişlerini yasakladığınızı söylüyorlar".

"- Kesinlikle doğru değil. Ama şimdiye kadar oraya girebilen Musevi olmadı. Şimdi de Della Seta aday oldu, kendisi en büyük bilim adamlarımızdan birisi olup, ilkçağ İtalya'sının tarihini yazandır."

Mussolini A.B.D.'deki vatandaşları hakkında farklı görüşlere sahiptir:

"- Biz oradaki vatandaşlarımızdan içinde yaşadıkları devlete sadık kalmalarını istedik. Eğer oralarda iyi vatandaş olurlarsa, adam olurlar, toplum dışı davranışlarda bulunurlarsa da dışlanırlar. Özümleme siyasetimize devam etmemiz sonucunda, Amerika'da dünyaya gelmiş birçok İtalyan yüksek mevkilere geldiler".

"- Bir gün Antik Çağ Roma'sına ait bir sömürgeden söz ettiniz".

"- O sözün gelişiydi. O zaman hiç kimsenin

bulunmadığı Libya'dan söz ediyordum. Eğer Roma'da bir idare Antik Roma'yı sahiplenmek isterse, Glasgow'u, Portekiz'i, İsviçre'yi, Pannonya'yı, neredeyse tüm Avrupa'yı yeniden istemeli".

"- Kendi savaşınızı ve kendi devriminizi yaptınız. İkisini de kazandınız. Bu idareyi, bu düzeni kurmak için şiddet kullandınız. İtalya'yı kendi düşüncelerinize uygun olarak şekillendirmek mi istediniz?"

"- Haklısınız" dedi kararlı bir şekilde.

"- Bunu dediğiniz için sizi takdir ediyorum dedim. Çok kişi böyle durumlarda korkar ve bahane ararlar".

"- Hiçbir zaman bahane aramadım" dedi.

İktidar Yollarında

Mussolini, iktidara gelme şeklini E. Ludwig'e anlatır:

"- Olaylara ana hatları ile yaklaşmıştım, ayrıntılar önemli değildi. Önceleri çözüm bekleyen çok sorun vardı. Kırk sekiz saat içerisinde, başkentten elli iki bin askeri göndermek ve bu gençlere herhangi bir eylemde bulunmalarını yasaklamak zorundaydım. İşleri yoluna koymak için bütün gerekli olan kararları almalıydım. İlk günlerde işleri yoluna koymak için tüm kararları almak zorundaydım. Ve bir idarenin nasıl çalıştığını bilmiyordum. Hemen bazı üst düzey idarecileri geri gönderdim, ama çoğunu da bırakmadım. Bunlar "gizli danışman"larımdı. Devrimlerin çoğu büyük bir katılım ile başlar. Sonra da o yeni ruh kaybolur, eskisi ile karışı; birçok konuda tavizler verilir ve yarıya düşersiniz.

Biz tersini yaptık. Adamların yarısı ile yola çıktık. Neden? Çünkü tarih bana devrimcilerin çoğunda cesaretin ilk taarruzdan sonra azaldığını gösterdi. Önce koalisyon ile başladım ve sadece altı

ay sonra Katolikleri geri gönderdim. Başka ülkelerde, devrimciler, zaman içerisinde görüşlerini değiştirdiler, bizde her yıl daha kararlı oldular. Profesörler ancak geçen yılda yemin ettiler. Demokratları, hiç değiştirmeden, yanıma aldım. Sosyalistlere de idareye katılma imkanını verdim. Ulusu tamamı ile değiştirmek istediğimden, onu yavaş yavaş alıştırmak ve gücünden yararlanmak zorundaydım. Ruslar bizden farklı davranabilirlerdi: Boş bir yer bularak oradan bütün kökleri sökebilir, sonra da oraya bir ev inşa edebilirlerdi. Ama ben de her şeyi yıkmakla işe başlamış olsaydım, bugün acaba hangi durumda olurduk?"

"- Düşmanlarınız parlamentoyu terk ederek, size yardımcı oldular. Belki de o zaman bunu istiyordunuz?"

"- Gayet tabii. Onlar Aventin Tepesine geri çekildiler ve bu tepe, çıkanlarına uğursuzluk getirmekle bilinir".

"- Bir koro gibi yükselen devriminizde, yetenekli ve iradeli insanların desteğini başlangıçta mı yoksa sonradan mı gördünüz?"

"- Sonra gördüm. Bugün inancın da desteği var".

"- Bunu önceden biliyor muydunuz? Buraya on yıllığına, yoksa daha fazla mı kalmaya geldiniz?"

E. Ludwig, Mussolini'nin önce korku salmak istermiş gibi gözlerini açtığını, sonradan bu izlenimi dağıtmak için güldüğünü kaydeder. Mussolini alçak bir ses tonu ile, bir sır verir gibi şu cevabı verir:

"- Mümkün olan en uzun zaman için kalmaya geldim".

E. Ludwig konuyu şu şekilde açar:

"- Roma'ya yaptığınız yürüyüşten sonra, şu güzel cümleyi yazdınız:

"İnsan bir saraya girmek için bir çadırdan çıkabilir ama gerektiğinde de, aynı çadıra dönebilmeli".

Kırk yaşlarında bir insan için, yaşam alışkanlıklarında böyle bir değişme zor olmalı."

"- Sandığınız kadar zor olmadı, dedi Mussolini. İnsan bulunduğu tarihi yerlerin büyüsünden etkilenir. Yaşam tarzımı bile değiştirmedim. İnsanların yaşam tarzlarında ve inançlarına hiçbir değişme getirmiyorum, üstelik İtalya'da şarap tüketimini de teşvik ediyorum.

Başından beri sosyete eğlencelerinden kaçındım. İnsanlarla bu masada bütün gün çalıştıktan sonra yalnız çalışmam gereken akşamı feda edemem, uykusuz geçirmek istemediğim geceyi de. Düzenli ve titiz çalışmaya gayret ediyorum, çalışma masam gazetecilik günlerimdeki kadar düzenlidir, o zaman da günümü yüz küçük bölmeye ayırmış, içerisine de çok fazla şey sığdırmak istiyordum".

"- Bir gün burada kalan bir büyükelçi, çalışma gücünüzü şu şekilde özetledi:

"Duçe'nin bizden çok daha fazla imkanları var. Dışarı çıkmasına hiç gerek yok. Ben de onun gibi olsaydım, neler yapardım!" Gülerek cevap verdi:

"- Devamlı yalnızlık içinde geçen bir yaşantım oldu. Başka türlüsünü de yapamam: Devletin mantığı insanları sınırlıyor."

"- İktidar insanları nelerden vazgeçirtiyor!"

"- Her tutku gibi, dedi alçak bir ses tonu ile".

"- Hangi tutku daha güçlüdür? Devrim yapmak

mı, yoksa bir şeyler kurmak mı?"

"- İkisi de", diye hemen cevap verdi. "Her şey insanın hayatında bir şeyler yaptığı döneme bağlı. Kırk veya elli yaşlarında bir adam kurucu olmayı tercih eder, özellikle de önceleri bir devrimi gerçekleştirdiyse".

Mussolini, faşizmden söz ederken, şu tespitleri yapar:

"- Faşizm sözüne çok ihtiyacımız var, çünkü kitleleri büyülüyor. Üstün zekalı kişileri bile büyülüyor. Sokaktaki adama büyük bir harekete katıldığı izlenimini veriyor. Aslında yapı kurmaya hemen başladık. Sessiz vatandaşlardan binlerce hevesli askerler yaratmak zor oldu. Asker olmadan devrim olur ama askerlere karşı devrim olmaz. Devrim de ancak ordu tarafsız kalırsa, mümkündür, ordu da, karşısında yine bir ordu varsa tarafsız kalamaz. Üstelik ilk yılda partiyi güçlendirmek için yüz elli bin faşistten kurtulmam gerekiyordu. Ancak çok sonraları seçkinleri kendime çekebildim, böylece şiddete bir düzen getirdim".

"- Nerede en çok direnmeyi gördünüz? Asiller size karşı mıydılar?"

"- Sosyete çok karşı çıktı ama asillerle her şey iyi gitti. Bizde asiller Prusyalılar gibi halktan kopuk değiller. Prens Colonna arabacısı ile sohbet ederdi".

E. Ludwig Mussolini'ye, eski dostlarını nasıl memnun ettiğini ve onları genelde hemen yüksek mevkilere mi getirdiğini sorar:

"- Eski dostlarımı, hak ettikleri takdirde, yüksek mevkilere getirdim. Bizde genelde, ne yukarıda ne aşağıda yaş sınırı vardır, ama yine de gençleri tercih ederim. iktidara gelir gelmez genç yeteneklere ağır sorumluluklar yükledim, sonra da neler yaptıklarına

baktım, kendi başlarına bir şeyler yaptıklarında çok memnun kaldım".

Mussolini'ye üst düzey bir görevlinin, bir diğer görevli ile karşı karşıya kalması durumunda ne yaptığını sordum:

"- Bu masanın önünde, karşı karşıya getirilmiş iki sandalye var; birisine de siz oturuyorsunuz. İki idareci anlaşamıyorsa, onları oturtur ve şikayetlerini dinlerim. Oturma düzenlerinden dolayı göz göze gelirler.

Bir idareci kuşku götüren işler yaptıysa ondan durum önemli değilse, sözlü savunma yapmasını beklerim. Eğer durum ciddi ise, ondan aynı savunmayı yazılı olarak yapmasını beklerim. Sabır ile dinlemek, adil davranmak, işte kurallarım. Yeni birisi içeri girince, önce onun ne işime yarayacağını değil, benden işine yarayacak neler isteyebileceğini düşünürüm".

Sahte evraklar ve sırların açığa çıkartılmasında nasıl bir yöntem izleyeceği konusunda şunları söyler:

"- İdare genelde, iyi faşistlerin elinde, bağlılıklarından dolayı yapmadıklarını korkudan yapıyorlar: Yaptıklarının izlendiğini biliyorlar. İhanet ağır şekilde ceza görür ama az uygulanır, çünkü çok az kişinin elinde önemli evrak bırakırım".

E. Ludwig Mussolini'ye, insanları kendine nasıl bağladığını sorar:

"- İnsanları kendime, para ve şiddet kullanmaktan çok gururlarını okşayarak ve ikna ederek çektim. İnsanları fazla pohpohlamam çünkü övgünün etkisi çabuk tükenir. Her ülkede gerçekler kuyunun dibindedir. Derinliğe bakıp ölçeceksiniz. Ama, basın özgürlüğünün olduğu ülkelerde, bunun daha kolay olabileceğine inanmıyorum. Her yerde basın bazı

ekonomik ve siyasi çıkar gruplarının emrindedir. Birçok bilgi kaynağım var; kaymakamlar, bakanlar, bazı yurttaşlar. Gerçek su yüzüne yavaş yavaş çıksa da sonunda çıkıyor. Özellikle altıncı hisse çok dikkat ederim. Etkisi çok güçlüdür.

Bakanlarımız ayda üç ya da dört bin liret alırlar, yani demokratik ülkelerden çok daha az. Rusya'da olduğu gibi suç işleyen yetkililer katı şekilde cezalandırılırlar. Bu duruma düşen bir faşist intihar eder. Livarno'daki parti sekreteri para kaçırdığı için kendini vurdu. San Remo'daki başyargıç Hıristiyan mezarlığında kendini vurdu, Napoli'deki istihkam müdürü kendini suya attı ve bunun tek nedeni de, hiçbir şey yapmadıkları halde karşıma çıkmak zorunda kalmalarıdır. Demokrasilerde de aynı şeyler oluyor. İnsanın zayıf yanlarını kullanmayan hiçbir düzen yoktur".

Mussolini sağlığına karşı da dikkatli davranır.

"- Sıkı bir rejim uygulayarak, sinirlenmemeye çalışırım. Sadece kötü haberler için beni uyandırmalarını söylerim, iyi haberler ertesi güne kadar bekleyebilir. Bu da başıma on yılda sadece üç defa geldi: Roma'daki Büyük Otel'in yangını, Arnavutluk'taki heyetimizin katledilmesi ve Ana Kraliçemizin hastalığı".

"- Çalışırken en verimli olduğunuz anlar hangileri?"

"- Yürürken. Bazen, dairemde iki saat bir uçtan bir uca giderim, iyi bir karar verene kadar. Bana en iyi düşünceler akşam gelir. Gece yarısına doğru. Ama insanın aklı ne zaman başına gelir? Benim durumumda olan birisi haftada bir defa aptal olmalı veya öyleymiş gibi davranmalı. İnsan, o gün çok şeyler öğreniyor. Akıl mı? İnsanlara uygun zamanda yılda iki kez gelir".

Kitleler

Mussolini, kitleler hakkındaki görüşlerini E. Ludwig'e şu sözlerle anlatır:

"- Kitle, benim için bir koyun sürüsünden başka bir şey değildir, düzene girmediği sürece. Katiyen ona karşı değilim. Ancak onun kendi kendini idare edebileceğini kabul etmiyorum. Ama onu idare edecekseniz, iki yulara ihtiyacınız var:

İnsanların duygu ve çıkarları. Bunlardan sadece birini kullanmak tehlikelidir. İnsanları hem dini hem de siyasi yönden etkilemeli. Biri olmadan diğerini de kullanamazsınız, bayrakları dalgalandıran rüzgarda yaprakları dökülür. İnsanların çoğundan özveri beklenmez, bunu ancak birkaç kişiden isteyebilirsiniz. İşte insanlarda gördüğünüz tepkiler de bunlar. Bugün alanda sadece birkaç söz söyledim, yarın milyonlarca insan bunları okuyacaktır, ama orada olanlar daha çok duyduklarına ve gördüklerine inanacaklardır. Kitlelere hitap etmenin amacı durumu aydınlatmak ve onlara bir şeyler anlatmaktır. İnsanlarda savaşma isteğini yaratmak için nutuklara ihtiyaç vardır".

"- Ya bu hareketten hiçbir şey ummayanlar?"

"- Onlar da büyük bir davaya hizmet etmenin umudu ve düşüncesi ile yaşayacaklar. İnsanlar inançları ile hareket ederler, akılları ile değil. İnsanlar çağımızda pek düşünecek zaman bulamıyorlar, çağdaş insanın güçlü bir inanma eğilimi var. Bunun için de insanların inançlarını anlar, aralarına karışır, o kitlenin bir parçası olurum.

Ama, yine de maddeye şekil veren bir sanatçı gibi ondan uzak kalırım. Heykeltıraş mermere istediği şekli almadığı için kızar, bazen aynı mermer heykeltıraşına karşı isyan eder. Bütün mesele, bir heykeltıraş gibi o mermeri şekillendirebilmekte".

Diktatörlüğün Zararları

Mussolini, diktatörlüklerde özgürlük konusundaki düşüncelerini şu sözlerle açıklar:

"- Faşist devletimizde, kişi en çok özgürlüğünü değil, güvenliğini düşünür. O devletin güvencesi altındadır. Oysa öbür türlü kaderine terk edilmiş gibidir".

E. Ludwig ona 1919'da söylediği şu sözleri hatırlatır: "Kişinin özgürlüğü, sadece ekmek ile yaşamayan, özgürlüğü Lenin'in veya herhangi bir Prusyalı astsubayın kışlasında görmeyen kişilerin özgürlüğü olmalı, aksi takdirde XI. Yüzyıl barbarlığına dönmüş oluruz".

E. Ludwig, Mussolini'ye, Napolyon'un nasıl haksız yere Enghien Dükünü idam ettirdiğini hatırlatınca, cevabı şöyle olur: "Haksızlık etmeyin. Olayı bütün ayrıntıları ile değerlendirmek gerekiyor. Eğer Napolyon'un yaptığı sadece bu olsaydı, mahkum edilmeyi hak etmiş olurdu. Ama yine de bunu yapmamış olsaydı, daha iyi olurdu. Sezar'ı da, Vercingetorix'e eziyet ettiği için kınayabiliriz. Elbette bunlar olmasaydı her şey daha iyi olurdu ama bu yüzden devleri mahkum etmenin anlamı yok".

E. Ludwig, Mussolini'ye, Matteotti cinayetini hatırlatınca Mussolini'nin buna cevabı şu olur:

"- Siyasi cinayetler demokratik ülkelerde de sık işlenir. Napolyon III zamanındaki Fransa Cumhuriyetini hatırlayınca, ne kadar çok esrarengiz suç işlendi ve genç Alman demokrasisini incelerseniz, son on yılda, diğer ülkelere göre ne kadar fazladan suç işlenmiş olduğunu görürsünüz".

Avrupa ve Yabancı Ülkeler Hakkında

"- İyi veya kötü halklar var mıdır?"

Mussolini, E. Ludwig'in sorusunu yanıtlar:

"- İyi veya kötü halklar yoktur. Ama yapısı diğerlerinden daha ilginç olan halklar vardır. Bu da kişilerin görüşlerine göre değişir".

E. Ludwig, Mussolini'ye iltifat etmekten geri kalmaz:

"- Neden Avrupa'yı kurmuyorsunuz? Geldiğiniz aşamalar bize zaten yaptıklarınızın bütün önemini gösteriyor, kendi çabaları ile ağır ağır yükselen birisi daha güçlüdür. Avrupa'nın kurucusu Mussolini, yüzyılımızın en büyük insanı olabilirdiniz!"

"- Evet, bu düşünce artık bana cazip geliyor. Ama henüz vakit gelmedi. Önce toplumları temellerinden sarsan krizler gerekiyor. Sonra da yeni devrimler olur. Yeni Avrupalı tipi ancak böyle ortaya çıkar".Mussolini ülkesini Sovyet Rusya ile kıyaslar:

"- Farklar mı? Bizde özel mülkiyet var, Ruslarda yok. Biz kapitalizmi kontrol altına aldık, Ruslar onu kaldırdılar. Bizde parti hükümete bağlıdır, orada ise tam tersi oluyor.

Bizler aynı olumsuzluklara karşıyız. Liberallere, demokratlara ve parlamentolara karşıyız".

Mussolini diğer uluslar hakkındaki görüşlerini de belirtir. E. Ludwig'in İngilizleri çağdaş Romalılara benzetmesine şu karşılığı verir:

"- Çağdaş Romalılar mı? Hayır. Ama bazı eski Romalıların iyi yönlerine sahipler; araştırmak, inat etmek, sabretmek gibi. Aslında bizde İngilizler değil, bütün yabancılar sevilmiyor. Bizler, yeni bir hareket olarak basmakalıp düşünceleri sevmiyoruz. İngiltere ile geleneksel dostluğu kabul etmiyoruz.

Fransızların da Latin olmaları dost olmamıza yetmiyor. Bize ne zaman kardeş gibi davrandılar? Biz, faşistler, her şeyi baştan değerlendiriyoruz".

"- İlk resmi ziyaretinizi Sicilya'ya, arabanızı bizzat kullanarak yaptınız. Herhalde insanlara, araba kullanmanın ne demek olduğunu göstermek istediniz".

"- Tekniği eleştirmek haksızlıktır. İnsan zihninin ürünü olan teknik büyük gemiler, köprüler, tünel ve uçaklar yaratmadı mı? Otomobil varken, geriye dönerek ilkçağların at arabasına dönmenin anlamı yok. Çılgınlık başkalarını geçmek istememizle başlıyor: Kim bir ağacın üstünde en uzun süre kalacak veya kim en uzun süre dans edecek?

A.B.D.'nde kapitalizmin nasıl siyaseti yok ettiğini görüyorsunuz. Dünyanın en kapitalist ülkesi aynı zamanda siyasetten en uzak olanıdır. Kapitalizm siyasete karşı ilgiyi azalttı. İnsanlar artık idare etmek istemiyorlar, idare edilmek ve rahat bırakılmak istiyorlar. Avrupa'da daha fazla büyük adamlar olsaydı, daha az loto oynanırdı".

"- Faşizm Almanya'ya satılabilir mi?"

"- Hayır. O İtalya'nın ürünüdür. Ama bazı yönleri ile de Almanlara benziyor, meslek grupları ve bu grupların devlet ile olan ilişkileri gibi".

"- Bana bir gün İtalyanların çok uzun süre isyancı kaldıklarından, artık itaat etmek zorunda kaldıklarını söylediniz. Almanlar ise, yüzyıllar boyunca itaat ettiklerinden, isyancı olmayı öğrenmeleri gerektiğini de".

"- Almanya'nın tercih ettiği diktatörlük, dünyadan uzak, güçlü bir bürokrasidir. Bazen de diktatörlüğünü hisse senedi satan şirketlerle sürdürür: Holstein, Krupp veya Thyssen gibi".

Faşizm Hakkında

Mussolini faşizm hakkındaki görüşlerini E. Ludwig'e bildirir:

"Bizler İtalya'nın eski Prusya'nın bir taklidi olmasını istemiyoruz. İnsanlar beraber ilerleyince kişiliklerini kaybetmezler, bilakis yürüdükçe çoğalırlar. Bizler, Rusya'da olduğu gibi, hayatın ortak olması gerektiğini savunuyoruz, bunu da bazen kişilerin özel isteklerine rağmen gerçekleştirmek istiyoruz. İnsanları bir rakama indirgemek istemiyoruz, ama onları devletteki yerleri ile değerlendiriyoruz. Buna hiç yatkın olmayan bir Akdeniz halkının böyle bir olayı gerçekleştirmesi halkların psikolojisinde büyük bir olaydır. Antik Roma da buna benzemiyor muydu?

Cumhuriyet idaresinde, vatandaş sadece devleti biliyordu ve imparatorlarla bu durum değişince, çöküş başladı".

Roma ve Kilise

E. Ludwig sorar:

"- Geçen gün Hz. İsa'ya Sezar'dan daha fazla yer verdiniz? Olur mu böyle bir şey?"

"- Neden olmasın! İki bin yıl devam eden bir hareketi başlatmak! Dört yüz milyon mürit yaratmak, bunların arasında yazarlar ve düşünürler de var. Bu örnek sonsuza kadar kalacak. Ama garip olan ne, biliyor musunuz? En insancıl bilinen Roma imparatorları Hıristiyanlara karşı en büyük zulmü uyguladılar".

E. Ludwig, Mussolini'nin sözlerini, Roma imparatoru Marc-Aurelius'un şu sözleri ile tamamlar:

"Romalı olduğunu unutma. İmparator olduğunu da".

Diğer Konular

E. Ludwig Mussolini'ye özel bir soru sorar:

"- Lord Carnavunun ölüm haberini aldığınızda, size hediye edilmiş olan bir mumyayı hemen kaldırttığınız söyleniyor, bunun nedeni de Lord Carnavonun firavun Tût-Ankh-Amon'un mezarını açtığı için öldüğü söylentisi".

"- Bu batıl bir inanç değildir. Ölüleri taşımamak lazım. Bu ölüye saygısızlıktır".

E. Ludwig sorar:

"- On üçüncü yüzyılda, Bolonya'da, atalarınızın sahip oldukları bir armanın ortaya çıkmış olmasından memnun musunuz?"

"- Hiç umurumda değil. Beni sadece tek bir atam ilgilendiriyor: Venedik'te, kendisini aldatmış olan karısını öldürmüş bir Mussolini. O da, kaçmadan önce karısının ölüsünün üstüne defin parasını bıraktı. İşte benim de aralarında bulunduğum Romagna'nın insanları böyle. Bütün ezgileri sevda üstüne".

"- Sezar. Yaşamış olan insanların en büyüğü. Ona düşmanlarından Pompeius'un başını getirmek istediler. Sezar ona büyük bir cenaze töreni düzenlemeyi tercih etti. Bu karaktere hayranım".

"- İnsanları idare etmek için onları küçümsemeli mi, yoksa insanlık mı geçerli?"

"- Hayır. Yüzde doksan dokuz insanlık ve sadece yüzde bir küçümseme yeterli".

"- O zaman insanlara acımalı mı, yoksa onları küçümsemeli mi?"

"- Onlara daha çok acımak lazım. Hem de çok acımak".

KRONOLOJİ

1863	Romagna'da dünyaya geldi.
1902	İsviçre'de duvarcı olarak çalıştı ve askerliğini yapmamak için İtalya'ya dönmedi.
1905-1906	Askerlik hizmetini yapmak için İtalya'ya döndü.
1909-1912	Romagna'da ve Forli'de gazetecilik yaptı. Rachele Guidi ile nişanlandı. Libya Savaşı'na karşı çıktı. Düzenlediği bir grev yüzünden hapse girdi ve orada özyaşam öyküsünü yazdı.
1912	Avanti Gazetesi'ni yönetti.
1914	İtalya'nın savaşa katılması gerektiğini savunduğu için Avantin'in yönetiminden alındı. Fransızların desteği ile ''İl Popolo d'İtalia"gazetesini kurdu. Sosyalist Parti'den atıldı.
1915	Er olarak savaşa katılıp ağır yara aldı.
1917	Gazetesinin başına döndü.
1919	Eski muhariplerin desteği ile Savaş Fascioları'nı(demet) kurdu. Seçimlerde faşistler ağır bir yenilgiye uğradılar.
1921	Milano'dan milletvekili seçildi.
1922	Aşırı sol tarafından çıkartılan bir grevi kırdı ve Roma üstüne bir yürüyüş düzenledi. Kral Vittorio Emanuele III'ten tam yetki aldı.
1923	Yeni bir seçim kanunu çıkarttı ve Mecliste faşist çoğunluğu elde etti.
1924	Mecliste seçimleri kazandı. Sosyalist bakan Matteotti öldürüldü, muhalifler sindirildi.

1925	Diktatörlük yetkilerini aldı ve krallığın güvencesine bağlı liberal devletin yerine faşist bir devlet kurdu. Liberal bakan Amendola öldürüldü.
1929	Devlet ile Papalığı uzlaştırdı.
1933	Dörtlü Anlaşma (İtalya, Büyük Britanya, Almanya, Fransa) önerisi kabul edilmedi.
1934	Londra ve Paris ile,Almanlara karşı Stresa Cepesi'ni kurdu. Etiyopya Seferi
1935	Etiyopya'daki sömürge savaşına son verdi. Roma-Berlin Mihveri kuruldu.
1938	Almanlar, Avusturya ve Çekoslovakya'yı ilhak ettiler. İtalya'da ırkçı bir politika izlendi. Arnavutluk işgal edildi.
1940	Yoğun muhalefete rağmen Almanya'nın yanında savaşa girdi. İtalya'nın Fransa'ya ve Yunanistan'a karşı savaşı
1943	Büyük Faşist Konseyi Mussolini'den yetkilerini Krala devretmesini istedi. Mussolini, Kralın emri ile tutuklandı. Mussolini, Alman paraşütçüleri tarafından kurtarıldı. Kuzey İtalya'da ''İtalyan Sosyal Cumhuriyeti" kuruldu.
1944	Mussolini kendisini deviren faşist liderleri ve damadı Kont Ciano'yu idam ettirdi.
1945	Mussolini, Alman bozgunundan sonra İsviçre'ye kaçarken İtalyan Partizanları tarafından yakalandı ve kısa bir yargılanmadan sonra, metresi Clara Petacci ile idam edildi.

KAYNAKÇA

Frank Heller	La fin des gladiateurs Le Beffroi Lausanne 1944
Emile Ludwig	Entretiens avec Mussolini Paris 1932
Paul Gentizon	Rome sous le faisceau Fasquelle Ed. 1933
Denis Mack Smith	Mussolini Phoenix Giant 1993
Willy Sperco	L écroulement d'une dictature Librairie Hachette 1945
Ian Felowes-Gordon	The rescue of Mussolini 100 Great Adventures John Canning Ed. 1973
John Gunther	Inside Europe Harper&Brothers 1936
Jacques Bainville	Les Dictateurs Ed.Denoel et Steele1935
Lowell Thomass	Pageant of adventure Collier&Son Corporation 1940
Luigi Preti	Gençlik... Gençlik... Yaygın Kültür Ortaklığı 1976
Max Gallo	İktidar çarkı E yayınları 1997

Benito MUSSOLINI

1883'de İtalya'nın Predappio köyünde doğdu. İtalya'dan sonra İsviçre'de öğrenimini tamamladı. Siyasete çok hızlı ve hırslı girdi.
Kendi talihini kendi yaratan Mussolini'nin yükselişi gibi düşüşü de çok hızlı oldu.
Siyasete önce sosyalizmle başladı faşist diktatör oldu. Kendini gösterişli siyasi toplantılara verdi. Halkının desteğini aldı ama hiç kimseyi dinlemiyor, ülkesi için zararlı olabilecek kararları tek başına vererek Roma İmparatorluğunu yeniden kurmak istiyordu.
2. Dünya Harbi'ne Almanya'nın yanında girdi, sonunda Almanya'nın uydusu oldu. Hitler gibi Mussolini'nin hayalleri başta İtalyan halkının ve insanlığın felaketi oldu.
Mussolini'den önce, güzel sanatlarla uğraşan turist rehberi, mandolin çalan, gondolcu olan İtalyanları savaş sanayiinin doğrultusunda kimyager, teknisyen, mühendisliğe yönelten Mussolini, İtalya'nın bugünkü sanayisinin de temellerini atmış oldu.
Bu kitapta en heyecanlı serüven romanlarına taş çıkartacak kadar İtalya'nın kaderi ve Mussolini'nin serüvenini en heyecanlı bir şekilde okuyacaksınız.

ISBN 975-6544-64-3
9 789756 544648